

**DEPREMZEDE OLAN VE OLMAYAN
ERGENLERİN ÖZNEL İYİ OLUŞLARI İLE
GELECEK BEKLENTİLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: HATAY İLİ ÖRNEĞİ**

**2024
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ**

Mehmet GEYİK

**Tez Danışmanları
Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK
Prof. Dr. Adem SAĞIR**

**DEPREMZEDE OLAN VE OLMAYAN ERGENLERİN ÖZNEL İYİ
OLUŞLARI İLE GELECEK BEKLENTİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ: HATAY İLİ ÖRNEĞİ**

Mehmet GEYİK

**Tez Danışmanları
Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK
Prof. Dr. Adem SAĞIR**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK
Haziran 2024**

Mehmet GEYİK tarafından hazırlanan “DEPREMZEDE OLAN VE OLMAYAN ERGENLERİN ÖZNEL İYİ OLUŞLARI İLE GELECEK BEKLENTİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: HATAY İLİ ÖRNEĞİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK .....
Tez Danışmanı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı

Prof. Dr. Adem SAĞIR .....
2. Tez Danışmanı, Sosyoloji Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 24/06/2024

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu) **İmzası**

Başkan : Doç. Dr. Erkan DİKİCİ .....

Üye : Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK .....

Üye : Prof. Dr. Adem SAĞIR .....

Üye : Doç. Dr. Fatma Betül KURNAZ .....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Kadir YILMAZ .....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN .....
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

“Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.”

Mehmet GEYİK

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

DEPREMZEDE OLAN VE OLMAYAN ERGENLERİN ÖZNEL İYİ OLUŞLARI İLE GELECEK BEKLENTİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: HATAY İLİ ÖRNEĞİ

Mehmet GEYİK

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanları

Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK

Prof. Dr. Adem SAĞIR

Haziran 2024, 130 sayfa

Bu çalışmada, depremzede olan ve olmayan ergenlerin öznel iyi oluşları ile gelecek beklentileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma grubu, 12-14 yaş aralığındaki 785 ergenden oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında “Kişisel Bilgi Formu”, “Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği” ve “Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde, kişisel bilgilerin frekans ve yüzdeleri, ölçek puanlarının ortalamaları alınarak betimsel analiz sonuçları verilmiştir. Cinsiyet ve depremden etkilenme durumuna göre ölçeklerden alınan puanların farkı incelenirken bağımsız örneklem t Testi, iki değişkenin birlikte etkisi incelenirken iki yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Yaş, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim düzeyi ve yaşı, aile yapısı ile ölçeklerden alınan puanların farkı incelenirken tek yönlü varyans analizi

kullanılmıştır. Değişkenler arası fark olması durumunda, farkın kaynağının belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma testlerinden LSD Testi kullanılmıştır. Ölçek puanları arası ilişkinin incelenmesinde ise Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Çalışma sonucunda ergenlerin öznel iyi oluşları ve gelecek beklentileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu, depreme maruz kalan ergenlerin öznel iyi oluşlarının ve gelecek beklentilerinin depreme maruz kalmayan ergenlere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin öznel iyi oluşlarının yaş, anne-baba öğrenim durumu ve kardeş sayısına göre farklılık gösterdiği; yaşı küçük olan ergenlerin yaşı büyük olanlara göre, anne ve babası üniversite mezunu olan ergenlerin anne-baba öğrenim düzeyi daha düşük olanlara göre, tek çocuk veya iki kardeş olan ergenlerin daha çok kardeşe sahip ergenlere göre, depreme maruz kalmış ve Hatay'da yaşayan ergenlerin, depremzede olmayan ve Ankara'da yaşanan ergenlere göre öznel iyi oluş ve gelecek beklentilerinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öznel iyi oluş ile cinsiyet, anne-baba yaşı ve aile yapısı arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Ergenlerin gelecek beklentilerinin cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim durumu ve aile yapısına göre farklılık gösterdiği; kız ergenlerin gelecek beklentilerinin evlilik ve aile, sağlık ve yaşam açısından erkek ergenlerden daha düşük olduğu, yaşı daha büyük olan ergenlerin yaşı küçük olanlara göre ve tek çocuk veya iki kardeş olan ergenlerin daha fazla kardeşe sahip olanlara göre genel olarak gelecek beklentilerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Anne ve babası üniversite mezunu olan ergenlerin anne-baba öğrenim düzeyi daha düşük olanlara göre, çekirdek aile ve tek ebeveynli aileye sahip ergenlerin iş ve eğitim beklentilerinin geniş aileye sahip olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Genel olarak ergenlerin öznel iyi oluşları ve gelecek beklentilerinin iyi düzeyde olduğu, öznel iyi oluş ile gelecek beklentileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve ergenlerin öznel iyi oluşları arttıkça gelecek beklentilerinin arttığı belirlenmiştir. Ergenlerin cinsiyeti ve depremzede olma durumunun ortak etkisi incelendiğinde depremden etkilenenlerin yaşam doyumu ve olumlu duyguları, sağlık ve yaşama yönelik gelecek beklentileri daha düşük; genel olarak kız ergenlerin evlilik ve aileye yönelik beklentileri erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur.

Bu çalışma TÜBİTAK 123K353 numaralı 1001 projesi tarafından desteklenmiştir.

Anahtar Sözcükler : Deprem, depremzede, ergenlik dönemi, ergen, öznel iyi oluş, gelecek beklentisi.

Bilim Kodu : 116001

ABSTRACT

Master Thesis

THE INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SUBJECTIVE WELL-BEING AND FUTURE EXPECTATIONS OF ADOLESCENT AFFECTED AND UNAFFECTED BY EARTHQUAKES: EXAMPLE FROM HATAY PROVINCE

Mehmet GEYİK

Karabuk University

Graduate Education Institute

Department of Child Development And Education

Thesis Advisors

Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK

Prof. Dr. Adem SAĞIR

June 2024, 130 pages

In this study, the relationship between the subjective well-being and future expectations of adolescents who were and were not earthquake victims was examined. The study group consists of 785 adolescents between the ages of 12-14. "Personal Information Form", "Adolescent Subjective Well-Being Scale" and "Adolescent Future Expectations Scale" were used to collect data. In the analysis of the data, descriptive analysis results were given by taking the frequencies and percentages of personal information and the average of the scale scores. Independent sample t-Test was used to examine the difference in the scores obtained from the scales according to gender and earthquake exposure, and two-way analysis of

variance was used to examine the effect of the two variables together. One-way analysis of variance was used when examining the difference in scores obtained from age, number of siblings, parents' education level and age, and family structure scales. In case of a difference between variables, the LSD Test, one of the multiple comparison tests, was used to determine the source of the difference. Pearson Correlation Coefficient was used to examine the relationship between scale scores. As a result of the study, it was determined that there was a significant relationship between the subjective well-being and future expectations of the adolescents in the study group, and that the subjective well-being and future expectations of the adolescents exposed to the earthquake were lower than those of the adolescents who were not exposed to the earthquake. It has been determined that the subjective well-being of adolescents varies according to age, parents' education level and the number of siblings; younger adolescents, adolescents whose parents are university graduates, adolescents who are the only child in the family and the adolescents who were exposed to the earthquake in Hatay province in general have lower subjective well-being and future expectations than older adolescents, adolescents that come from a lower educated family, adolescents who have multiple siblings and the adolescents that live in Ankara province who weren't exposed to the earthquake. It was determined that there was no significant difference between subjective well-being and gender, parental age and family structure. It has been determined that the adolescents' future expectations vary according to gender, age, number of siblings, parents' education level and family structure; future expectations of female adolescents are lower than male adolescents in terms of marriage and family, health and life; older adolescents generally have higher future expectations than younger ones; and adolescents who are an only child or have two siblings have higher future expectations than those who have more siblings. It has been determined that adolescents whose parents are university graduates have higher job and education expectations than those whose parents have a lower education level, and adolescents with nuclear families and single-parent families have higher job and education expectations than those with extended families. It has been determined that, in general, adolescents' subjective well-being and future expectations are at a good level, that there is a significant relationship between adolescents' subjective well-being and future expectations, and that as adolescents' subjective well-being

increases, their future expectations increase. When the gender of adolescents and the joint effect of being an earthquake victim were examined, the life satisfaction and positive emotion, future expectations of health and life are lower for those affected by the earthquake; in general, female adolescents' expectations for marriage and family were found to be higher than boys.

The study was supported by the 1001 project numbered TUBITAK 123K353.

Keywords :Earthquake, earthquake victim, adolescence, adolescent, subjective well-being, future expectation.

Science Code : 116001

Bu çalışmayı, 06.02.2023 yılında meydana gelen, başta 11 ilimiz olmak üzere hepimizi derinden sarsan Kahramanmaraş depremlerinde hayatını kaybedenlere ve depremden geriye yalnızca yıkıntuların ve toz bulutunun kaldığı kadim şehrim Antakya'ya ithaf ediyorum. Yüzyıllardır bir kùltürün nefesinin başka bir kùltüre can verdiği şehrimizin bütùn değerleri ile yeniden var olması dileğiyle...

TEŞEKKÜR

Bu araştırmaya değerleri vakitlerini ayırarak katkıda bulunan, isimlerini tek tek sayamayacağım yakınlarıma, arkadaşlarıma, çalışmaya gönüllü olarak katılım sağlayan öğrenci, eğitimci ve idarecilere minnettarlığımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazma sürecimin başından sonuna kadar her aşamasında sabır ve içtenlikle, bilgilerini ve pozitif yaklaşımlarını esirgemeyerek desteklerini sunan, örnek aldığım ve çok şey öğrendiğim, aynı zamanda öğrenmeye devam ettiğim, danışmanlarım, kıymetli hocalarım Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK ve Prof. Dr. Adem SAĞIR'a, ayrıca lisans ve lisanüstü eğitim hayatım boyunca ders aldığım ve fikirlerinden ilham aldığım, üzerimde emeği geçmiş bütün hocalarıma teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Tez jürimde bulunarak değerli zamanlarını ayıran, Doç. Dr. Fatma Betül KURNAZ, Doç. Dr. Erkan DİKİCİ ve Dr. Öğr. Üyesi Kadir YILMAZ hocalarıma bilgi ve birikimleri ile araştırmamın nitelikli bir bilimsel çalışma olmasına sağladıkları katkılardan dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Tez kapsamında, araştırmamın TÜBİTAK 1001 projesi tarafından desteklenmesini sağlayan, Afete Karşı Direnç ve İyileşme Sürecine Dair Sosyolojik Perspektiften Bir Model: 6 Şubat 2023 Depreminde Hatay/Antakya başlıklı "Deprem Bölgesi Üniversiteleri Özel Çağrısı-BİNBİRÇABA" projesinin yürütücüsü Doç. Dr. Ferhat ARIK hocama ve ekibine sunmuş oldukları katkılardan dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak hayatım boyunca her zaman maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, bugünlere gelebilmem için birçok fedakarlıkta bulunan çok kıymetli annem Gülizar GEYİK ile babam Gazi GEYİK'e, aynı zamanda üzerimde çokça emeği bulunan ablam ve abilerime tüm kalbimle teşekkür ederim.

Bu tez çalışması TÜBİTAK 123K353 numaralı 1001 projesi tarafından desteklenmiştir.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL.....	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vii
TEŞEKKÜR.....	xi
İÇİNDEKİLER	xiii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xvi
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. AMAÇ VE KAPSAM.....	1
1.2. PROBLEM CÜMLESİ.....	4
1.3. ALT PROBLEMLER.....	4
BÖLÜM 2	5
GENEL BİLGİLER	5
2.1. DOĞAL AFETLER	5
2.1.1. Deprem	7
2.1.2. Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri.....	9
2.1.3. Depremin Ruhsal Etkileri	9
2.2. ERGENLİK DÖNEMİ.....	12
2.2.1. Ergenlik Kuramları	14
2.3. ÖZNEL İYİ OLUŞ.....	19
2.3.1. Öznel İyi Oluşu Etkileyen Etmenler.....	21
2.3.2. Öznel İyi Oluşu Açıklayan Kuramlar	24
2.3.4. Ergenlik ve Öznel İyi Oluş	28
2.3.5. Öznel İyi Oluşu Arttırma Stratejileri	30
2.4. GELECEK BEKLENTİSİ	32
2.4.1. Gelecek Beklentilerini Etkileyen Etmenler	34
2.4.2. Ergenlik ve Gelecek Beklentisi	36

	<u>Sayfa</u>
BÖLÜM 3	39
GEREÇ VE YÖNTEM	39
3.1. ARAŞTIRMANIN TİPİ	39
3.2. ARAŞTIRMANIN YERİ VE TARİHİ	39
3.3. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU	40
3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	41
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu	41
3.4.2. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği	41
3.4.3. Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği	42
3.5. VERİLERİN TOPLANMASI	43
3.6. VERİLERİN ANALİZİ	43
3.7. ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ	45
3.8. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	45
BÖLÜM 4	46
BULGULAR	46
4.1. ERGEN ÖZNEL İYİ OLUŞ VE ERGEN GELECEK BEKLENTİLERİ BETİMSSEL ANALİZ SONUÇLARI	46
4.2. ÖZNEL İYİ OLUŞA İLİŞKİN BULGULAR	47
4.3. GELECEK BEKLENTİLERİNE İLİŞKİN SONUÇLAR	56
BÖLÜM 5	65
TARTIŞMA	65
BÖLÜM 6	76
SONUÇ VE ÖNERİLER	76
6.1. SONUÇLAR	76
6.2. ÖNERİLER	79
KAYNAKLAR	82
EK AÇIKLAMALAR A.	118
KİŞİSEL BİLGİ FORMU	118
EK AÇIKLAMALAR B.	120

	<u>Sayfa</u>
ERGEN ÖZNEL İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ	120
(ÖRNEK MADDELER).....	120
EK AÇIKLAMALAR C.....	122
ERGEN GELECEK BEKLENTİLERİ ÖLÇEĞİ.....	122
(ÖRNEK MADDELER).....	122
EK AÇIKLAMALAR D.....	124
ETİK KURUL İZİNİ.....	124
EK AÇIKLAMALAR E.....	126
BAKANLIK İZİNİ.....	126
EK AÇIKLAMALAR F.....	128
ÖLÇEK İZİNLERİ	128
ÖZGEÇMİŞ	130

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 3.1. Çalışma grubuna ilişkin kişisel bilgiler.	40
Çizelge 3.2. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği güvenirlilik analizi sonuçları	42
Çizelge 3.3. Ölçek puanları normallik dağılımı analiz sonuçları.....	44
Çizelge 4.1. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ortalama puanları betimsel istatistik sonuçları	46
Çizelge 4.2. Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği ortalama puanları betimsel istatistik sonuçları	47
Çizelge 4.3. Cinsiyete göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları t testi sonuçları ..	47
Çizelge 4.4. Yaşa göre Ergen öznel iyi oluş ölçeği puanları ANOVA sonuçları	48
Çizelge 4.5. Kardeş sayısına göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları ANOVA sonuçları	49
Çizelge 4.6. Anne öğrenim düzeyine göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları ANOVA sonuçları.....	50
Çizelge 4.7. Baba öğrenim düzeyine göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları ANOVA sonuçları.....	51
Çizelge 4.8. Anne yaşına göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları ANOVA sonuçları	52
Çizelge 4.9. Baba yaşına göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları ANOVA sonuçları	53
Çizelge 4.10. Aile yapısına göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları ANOVA sonuçları	54
Çizelge 4.11. Depremden etkilenme durumuna göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları t Testi sonuçları.....	54
Çizelge 4.12. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarının cinsiyet ve depremden etkilenme durumuna göre iki faktörlü ANOVA sonuçları.....	55
Çizelge 4.13. Cinsiyete göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları t Testi sonuçları	56
Çizelge 4.14. Yaşa göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları ANOVA sonuçları	56
Çizelge 4.15. Kardeş sayısına göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları ANOVA sonuçları.....	57
Çizelge 4.16. Anne öğrenim düzeyine göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları ANOVA sonuçları	58

Çizelge 4.17. Baba öğrenim düzeyine göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları ANOVA sonuçları	59
Çizelge 4.18. Anne yaşına göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları ANOVA sonuçları	60
Çizelge 4.19. Baba yaşına göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları ANOVA sonuçları	60
Çizelge 4.20. Aile yapısına göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları ANOVA sonuçları.....	61
Çizelge 4.21. Depremden etkilenme durumuna göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları t Testi sonuçları	62
Çizelge 4.22. Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanlarının cinsiyet ve depremden etkilenme durumuna göre iki faktörlü ANOVA sonuçları.....	63
Çizelge 4.23. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları Pearson Korelasyon analizi sonuçları	63

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın genel amacı ve kapsamına yer verilmiştir.

1.1. AMAÇ VE KAPSAM

Kahramanmaraş'ta 6 Şubat 2023'te meydana gelen depremlerin etkilediği 11 ilde çocuklar, ergenler ve aileler, hayatlarını tamamen değiştiren “asrın felaketi” olarak tanımlanan afete maruz kaldılar (AFAD, 2023). Depremin yıkıcı etkisi Elazığ'dan Hatay'a kadar yaklaşık 550 km'lik bir hat üzerinde gerçekleşmiştir (İTÜ, 2023). Depremden en çok etkilenen illerin başında şüphesiz yıkım ve ölüm sayısı ile Hatay gelmektedir (Duruel, 2023; Işık vd., 2023; Yüksel, 2023). Depremin merkezine uzak olan bu bölgede büyük yıkımın yaşanmasının nedeni bölgenin jeolojik faktörler yönünden depreme karşı oldukça hassas bir yapıda olması ve yapı stoğunun depreme dayanıksız yapısı olarak açıklanmıştır (Şenol, 2023; Vapur vd., 2023). Kahramanmaraş depremlerinin ardından 21 Şubat'ta meydana gelen Hatay merkezli $M_w=6,4$ büyüklüğündeki artçı deprem ise Hatay'da yaşanan bir önceki depremin etkilerini ciddi ölçüde arttırmıştır (Işık vd., 2023; Sağıroğlu vd., 2023).

Deprem esnasında ve sonraki günlerde afetten etkilenen insanlar, ciddi yaralanmalara, yaşamlarının tehlikeye girmesine ve yakınlarını kaybetme durumlarına maruz kalmışlardır (SBB, 2023). Depremzedeler ailelerini, akrabalarını, komşularını ve arkadaşlarını yitirmelerinin yanı sıra evlerini, işyerlerini ve kişisel eşyalarını da kaybetmişlerdir (Bozkurt, 2023; Dinçer vd., 2023; Duruel, 2023; Marangoz ve İzci, 2023). Deprem bölgesindeki bireyler doğrudan bu durumdan etkilenirken ülke genelinde de bu durumun başta sosyal ve duygusal olmak üzere pek

çok yönden toplumu etkilediği söylenebilir. Özellikle gelişimsel açıdan özel bir dönem olarak bilinen ergenlik dönemindeki bireylerin depremden etkilenme durumunun da farklı düzeylerde olacağı düşünülmüştür (Aral, 2023; Gürbüz ve Koyuncu, 2023; Santos-Reyes ve Gouzeva, 2023). Yapılan araştırmalar yetişkin olmayan bireylerin doğal afetlerin ardından dirençli olabilmelerine rağmen (Acosta vd., 2016) doğal afetlerin psikolojik etkilerine karşı savunmasız olabileceklerini göstermiştir (Pfefferbaum vd., 2014; Islam, 2020; Sadeghloo ve Mikhak, 2022).

Deprem ve sonrasındaki yıkıcı etkiler, bireylerde oldukça travmatik durumlara neden olmaktadır (Harada vd., 2015; Kusevic, 2021; Aydın, 2023). Afetten önce sıradan günlük yaşamları olan bireylerde, deprem sonrasında yaşanan kayıplardan dolayı ciddi düzeyde stres, korku ve depresyon görülmüştür (Carmassi vd., 2017; Stroebe, 2021). Yaşanan travmatik durumlar, afet sonrası günlük yaşamda yaşanan ekonomik, sosyal ve duygusal sıkıntılarla bütünleşerek bireylerin yaşama ilişkin algısını etkilemiştir (Bozkurt, 2023). Bu travmaların etkisiyle bireylerde gerginlik, umutsuzluk, karamsarlık, mutsuzluk, sosyal katılımı düşüş, sahip olunan çevreye yönelik ilgide azalma, yaşama küskünlük, çevreye yabancılaşma duygularıyla birlikte yeme ve uyku bozuklukları, anksiyete, kaygı, depresyon ve post travmatik stres bozukluğu da gelişmektedir (Felix vd., 2011; Hobfoll, 2011; Tanhan ve Kardeş, 2014; Tian vd., 2014; Karabulut ve Bekler, 2019). Ergenlik döneminin gelişimsel olarak başlı başına bir değişim ve farklı durumlara uyum sağlama süreci olduğu düşünüldüğünde, yaşanan durumun etkilerinin de daha şiddetli olacağı düşünülmektedir.

Ergenlik, birey ve ailelerinde birçok değişikliğin meydana geldiği dönemi kapsamaktadır (Koç, 2004). Ergenlik dönemi sosyal, duygusal, fiziksel ve bilişsel olarak gelişimin ve değişimin yoğun olduğu bir dönemdir (Yavuzer, 2013; Ocakçı ve Üstüner Top, 2015). Bireyler bu dönemde hormonların etkisiyle fiziksel olarak değişime uğrar. Duygusal ve sosyal açıdan iniş çıkışlar yaşayabilirler. Bu hislerini de çoğu zaman anlamlandırmakta güçlük çekebilirler (Türnüklü ve Şahin, 2004). Bununla beraber bu dönemde gelecekle ilgili önemli kararlar alınmaktadır (Oyserman vd., 2002; Sipsma vd., 2012). Bu dönemdeki değişim ve gelişime uyum sağlayabilmek, gelecekle ilgili kararlar almakla ilgili yükümlülükler, ergen

bireylerin bu dönemi zorlu geçirmesine neden olabilmektedir (Nakkula ve Toshalis, 2020). Psikolojik olarak da zorlu geçen bu dönemde, bireylerin gelecekteki hayatlarıyla ilgili beklentileriyle meydana gelen stres, kaygı, belirsizlik, umut vb. duygu durumlarının etkilediği öznel iyi oluşları önem arz etmektedir. Ergenlerin mutluluk düzeyleri arttıkça ruh sağlıkları da olumlu düzeyde etkilenmektedir. Bundan dolayı ergenlerin gelecek hayatları ile ilgili kararlarını belirlemede mutluluk düzeyleri dikkate alınmalıdır (Ben-Arieh vd., 2014). Bu kavram birçok bilimsel disiplin alanının ortak konusu olmuştur.

Psikolojik anlamda mutluluk, öznel iyi oluş kavramıyla değerlendirilmektedir (Dutt ve Radcliff, 2009; Achor, 2020). Kişinin hayatını değerlendirmesi ve yargı bildirmesi, öznel iyi oluş olarak ifade edilmektedir. Gelecek beklentisi ise bireylerin genel olarak gelecek yaşamlarında toplumsal alandan beklentileri ve ileride kiminle, nerede ve nasıl bir yaşam istedikleri anlamına gelmektedir (İkizoğlu vd., 2007; Şimşek, 2012). Alan yazın incelendiğinde, öznel iyi oluşları iyi seviyede olan bireylerin olmayanlara göre daha sosyal oldukları, daha yaratıcı oldukları ve daha üretken işler yapıp daha çok para kazandıkları, bağışıklık sistemlerinin daha iyi olduğu ve yaşam sürelerinin daha uzun olduğu, evlilik yaşamlarının daha iyi gittiği, stresi daha iyi yönetebildikleri sonuçlarına ulaşılmıştır (Lyubomirsky vd., 2005; Eryılmaz ve Ercan, 2011; Diener, 2018; Gencer, 2018). Ayrıca ruh sağlığıyla ilgili gerçekleştirilen çalışmalar, ruhsal bozuklukların topluma sosyal, psikolojik ve ekonomik yükler getirmektedir. Bunların sonucunda bireyin yaşam uyumu da bozulmaktadır (Gültekin, 2010). Bu durumda bireyler mutsuz bir yaşam sürdürebilmektedirler. Buradan hareketle ergenlerin ruh sağlıklarını iyi düzeyde iyileştirebilecek, olumlu yönde iyi oluşlarını etkileyen iç ve dış kaynakların bulunması önemlidir. Ergenlerin ruhsal durumunu etkileyen önemli faktörlerden birisinin depresyon felaketi olduğu bilinmektedir. Depresyon, gençlerde yetişkinliklerini etkileyecek etkiler bırakabilmektedir (Wen vd., 2012; Karabulut ve Bekler, 2019).

Sağlıklı bir toplum için bireylerin zihinsel, fiziksel, sosyal ve duygusal yönden sağlıklı olmaları gerekmektedir. Depresyonun oluşturduğu travmatik durum ergenlerde iyi oluşu ve bununla yakından ilişkili olarak gelecek beklentilerini etkileyebilir. Öznel iyi oluş ve gelecek beklentisine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmış olsa da

dünya genelinde ilk kez oldukça geniş kapsamlı bir deprem olayının yaşanması, asrın felaketi olarak nitelendirilecek düzeyde değerlendirilen deprem olgusunun ergenlerin öznel iyi oluşu ve gelecek beklentisine etkilerinin incelenmesi nedeniyle, bu çalışma özgün bir çalışma niteliği taşımaktadır. Çalışmadan elde edilen bulguların alana anlamlı katkılar sunacağı öngörülmüştür.

1.2. PROBLEM CÜMLESİ

Bu çalışmada, depremzede olan ve olmayan ergenlerin öznel iyi oluşları ile gelecek beklentileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.3. ALT PROBLEMLER

1. Ergenlerin öznel iyi oluşları nasıldır?
2. Ergenlerin gelecek beklentileri nasıldır?
3. Ergenlerin cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim durumu, anne-baba yaşı, aile yapısı ve depremzede olup olmama durumu ile öznel iyi oluşları arasında anlamlı fark var mıdır?
4. Ergenlerin cinsiyeti ile depremden etkinlenme durumu, ergenlerin öznel iyi oluşları üzerinde anlamlı fark oluşturmakta mıdır?
5. Ergenlerin cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim durumu, anne-baba yaşı, yapısı ve depremzede olup olmama durumu ile gelecek beklentileri arasında anlamlı fark var mıdır?
6. Ergenlerin cinsiyeti ile depremden etkinlenme durumu, ergenlerin gelecek beklentileri üzerinde anlamlı fark oluşturmakta mıdır?
7. Ergenlerin öznel iyi oluşu ile gelecek beklentileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

BÖLÜM 2

GENEL BİLGİLER

Bu bölümde deprem, ergenlik, öznel iyi oluş ve gelecek beklentileri konuları ele alınmıştır.

2.1. DOĞAL AFETLER

Doğal afet, aniden meydana gelen, insan gücü ile önüne geçilemeyen, can ve mal kaybına yol açan olaylar olarak tanımlanmaktadır (Kadıoğlu, 2008; Bowman vd., 2023). Bu afetlerin yeri, zamanı, şiddeti ve türü önceden bilinmemektedir, bu nedenle doğal afetler her zaman topluluklar için büyük tehlike olarak kabul edilmektedir (Yılmaz, 2012; Khan, 2023). Doğal afetlerle beraber sağlık, iletişim, eğitim gibi sistemlerde aksaklıklar oluşarak toplumsal yaşam durma noktasına gelmekte ve birçok kurum ve kuruluş bu durumda görev almaktadır (Shaheen, 2008; Marangoz ve İzci, 2023). Doğal olayların neticesinde meydana gelen afetler, can ve mal kaybıyla beraber sosyal, ruhsal, yapısal ve iktisadi yıkımlara yol açmaktadır (Shaw vd., 2007; Baytar, 2017; WDR, 2021; Yorulmaz ve Karadeniz, 2021; Ritchie vd., 2022). Doğal afetlerin etkileri incelendiğinde şüphesiz en büyük sonuç can ve mal kayıplarının etkileridir (Aldrich ve Meyer, 2015). Bireylerde ve toplumlarda yaşanan psikolojik ve sosyal sorunların yanı sıra ülke ekonomileri için de büyük bir risk oluşmaktadır. Bu afetlerin sonucunda üretim kayıpları yaşanmakta, yapı stokları azaltmakta, bütçe açıkları oluşmakta ve gayrisafi milli hasılda düşüş meydana gelmektedir (Barro, 2006; Cavallo vd., 2013; Keyifli, 2021; Avdar ve Avdar, 2022; SBB, 2023). Doğal afetlerin zamanının belli olmaması, can ve mal kaybına yol açması, kamusal hizmetleri sekteye uğratması, ekonomiye ağır yük bindirmesi,

bireylerin psikolojik ve sosyal iyi oluşlarını olumsuz etkilemesi, ciddi sağlık sorunlarına yol açmasından dolayı temel halk sorunları içerisinde değerlendirilmektedir (Ersoy, 2017; Squires vd., 2023; Ardalan ve Affun-Adegbulu, 2024; Kara vd., 2024; Zidan vd., 2024) Doğal afetler doğrudan insan etkisiyle oluşmamakta, fakat insan etkisiyle artabilmekte veya sıklığı artabilmektedir. İnsanlığın ilk zamanlarından bu yana maruz kalınan doğal afet sayısının son yıllarda nüfus artışı, iklim değişikliği ve küresel ısınmanın etkisiyle arttığı bilinmektedir (Ceylan ve Kömüçü, 2008; Cutter, vd., 2010). Son 120 yılda gerçekleşen afetlerin incelendiği bir araştırmaya göre 1900-2022 yılları içerisinde 25470 adet afetin yaşandığı, en çok afet olayının ise 2000-2022 yılları arasında yaşandığı belirlenmiştir. Türkiye’de ise bu yıllarda 206 adet doğal kökenli afet meydana geldiği bilinmektedir (Usta, 2023).

Oluşumlarına göre doğal afetler, ani ve yavaş olmak üzere iki başlıkta incelenmektedir. Ani gelişen doğal afetler deprem, tsunami, sel, kasırga, toprak kaymaları ile volkan patlamaları, yavaş gelişen doğal afetler erozyon ve kuraklık olarak tanımlanmaktadır (Uzunçubuk, 2009). Doğal afetlerin büyüklüğü yaşanan olayın sonucunda oluşan can ve mal kaybının sayısına, oluşan hasarın durumuna ve etkilenen kişi sayısına göre değerlendirilmektedir. Aynı zamanda afetler yaşanan bölgenin gelişmişlik düzeyine ve gerçekleştiği zamana göre farklı algılanabilmektedir (Işık vd., 2012; Birkmann vd., 2022; Oral, 2023). Aynı şiddette yaşanan olay, bir toplumda afet niteliğinde hissedilirken farklı bir toplumu etkilemeyebilmektedir (Altun, 2018; Yerli, 2023). Örneğin, 1 Ağustos 2019 Şili (Mw=6.8) ve 20 Ocak 2020 Elazığ (Mw=6.8) depremlerinin şiddeti aynı büyüklüktedir. Buna karşın Şili depreminde hiçbir can ve mal kaybı yaşanmazken Elazığ depreminde 41 can kaybı ve bölgedeki her iki yapıdan birinde hasar meydana gelmiştir (Yolcu ve Bekler, 2020). Çin, Japonya, İtalya, İran, Şili, Türkiye, Peru gibi yıkımın en fazla yaşandığı bölgelerden toplanan verilere göre, yıkım etkisini arttıran ve azaltan faktörlerin başında ülkenin gelişmişliği ve yoksulluk düzeyi gelmektedir (Anbarci vd., 2005). Bu çalışmadan hareketle doğal afetlerin insanları gelişigüzel etkilemediği düşünülmektedir. Özellikle deprem afetinde, çarpık kentleşme ve kentsel nüfusun kontrolsüz artışının etkilerinin bu sonuçlarda büyük etkisi olmaktadır

(Allen, 2007; Güner, 2020). Türkiye’de en çok meydana gelen, ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunlara yol açan doğal afet depremdir (Erkan, 2010; Dündar, 2023).

2.1.1. Deprem

Deprem, yer kürede kırılmaların etkisiyle ortaya çıkan enerjinin sonucunda meydana gelen titreşimlerin dalgalar halinde dağılarak fay hattının geçtiği alanları sarsması olayıdır (Singh, 2020; Özmen, 2023). Deprem, kısa bir süre içerisinde, yerden gelen gürültüyle beraber azdan çoğa doğru şiddetlenen bir sarsıntı ile gerçekleşmektedir. Sık meydana gelen ve yıkıcı etkisi yüksek olan deprem afetinin ne zaman, nerede, nasıl olacağı belli olmayıp önlenmesi mümkün değildir (İşçi, 2008, Güçlüer, 2023). Depremler büyük ölçekte bölgeleri etkilemesi, aynı anda çok fazla yaralanmaya, ölüme ve yıkıma neden olması sebebiyle diğer doğal afetlerden ayrılmaktadır (Haspolat ve Ertuğrul, 2023). Ayrıca depremin yıkıcı etkileri meydana geldikten sonra oluşan elektrik ve gaz kaçaqları, yangın, deniz ve okyanus çevrelerinde tsunami veya su taşkını, yoğun kar yağışlı bölgelerde çığ, kimyasal ve nükleer tesislerde sızıntı gibi birçok afeti tetikleyerek kitlesel sorunlar oluşturmaya devam etmektedir (Altun, 2018; İlerisoy vd., 2022; Demirkan vd., 2023). Örneğin, 11.03.2011 tarihinde Japonya’da meydana gelen Tohoku depreminin ardından yarım saat içerisinde dalga boyu 40 metreye ulaşan büyük bir tsunami gerçekleşmiş, üç nükleer reaktör devre dışı kalarak çevreye radyoaktif madde salınımı gerçekleşmiştir (Karan ve Suganuma, 2016).

Depremin fay hatları üzerinden nerelerde meydana geleceği tahmin edilebilir ancak zamanı tahmin edebilmek henüz mümkün değildir (Ersöz vd., 2016). Depremin tahmin edilemez ve önlenemez yapısına karşın depreme karşı birtakım önlemler alarak depremin yıkıcı etkilerini azaltmak ve hasarı en aza indirebilmek mümkündür (Srividhya vd., 2020; Abbas vd., 2021). Bu önlemlerin en önemlisi sürekli ve etkili deprem eğitimidir (Karakuş, 2014; Subedi vd., 2020). Yapıların onarım ve güçlendirilmesinin yapılması, bölgede güvenli teçhizat ve kritik malzemelerin stoklanması, erken uyarı ve alarm sistemlerinin geliştirilmesi diğer önemli önlemlerin arasında yer almaktadır (Selçuk ve Eren, 2022; İrdem ve Mert, 2023).

Dünya var olduğundan beri sık sık depremler meydana gelmektedir (Holzer ve Savage, 2013). Dünya üzerinde her yıl yaklaşık 500.000 deprem meydana gelmekte, ancak hissedilen 100.000 deprem olmaktadır. Bunun nedeni çoğu depremin hafif şiddette meydana gelmesidir. Ayrıca meydana gelen depremin etkisinde bölgedeki yerleşim yerlerinin yoğunluğu, nüfus oranı, yerin özellikleri, depremin büyüklüğü ve derinliği gibi değişkenler önemli rol oynamaktadır (Edemen vd., 2023; Usta, 2023).

Türkiye, jeolojik yapısı ve iklim özellikleri dolayısıyla doğal afetlerin sık meydana geldiği bir ülkedir (AFAD, 2018; Haspolat ve Ertuğrul, 2023). Türkiye’de son 50 yıl içerisinde karşılaşılan afetler incelendiğinde en başta deprem afeti yer almaktadır (Bağbancı, 2015). Bunun sebebi ülkemizin Alp-Himalaya deprem kuşağının üzerinde olmasıdır. Alp-Himalaya kuşağı, dünyanın en önemli deprem kuşaklarından biri olup değişik büyüklüklerde ve sık sık deprem meydana getirmektedir (Büyükkaracığan, 2016). Türkiye, dünyada depreme bağlı toplam can kayıplarında Çin, Japonya ve İtalya’nın gerisinde gelmektedir. Ancak can kaybına neden olan depremlerin yıl sıklığında birinci sırada bulunmaktadır (Özel ve Solmaz, 2012).

Türkiye’nin 1900 ile 2014 yılları arasında yaşamış olduğu yıkıcı depremler incelendiğinde 96.064 can kaybının 778.759 binanın ağır hasar aldığı sonucuna ulaşılmıştır (Bikçe, 2015). 1927 ile 2020 yılları arasında gerçekleşmiş olan depremlerin incelendiği başka bir çalışmada ise 143.720 can kaybının, 849.632 binanın ağır hasar aldığı belirlenmiştir (Şenol, 2020). Diğer bir araştırmada ise 1901 ile 2020 yılları arasında gerçekleşmiş olan depremlerin 94.428 can kaybına ve 623.454 binanın ağır hasar almasına yol açtığı ifade edilmiştir (Gözükızıl ve Tezcan, 2023). Türkiye’de 1900 yılından 2014 yılına kadar meydana gelen depremlerden 15 tanesi 7 şiddetinin üzerinde olmuştur. Bu aralıkta meydana gelmiş bütün büyük depremlerde resmi rakamlara göre toplam can kaybı 70.519’dur. 2023 yılında ise bu yıkıcı depremlerin üzerine Kahramanmaraş depremleri yaşanmıştır (Kandilli, 2023). Tek başına Kahramanmaraş depremlerinde can kaybı sayısı 50.000’in üzerinde açıklanmıştır. Bu veriler felaketin büyüklüğünü açıklamaktadır.

2.1.2. Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri

Türkiye’de 06.02.2023 tarihinde Kahramanmaraş ili merkezli önce saat 04.17’de Mw=7.7 büyüklüğünde sonrasında saat 13.24’te Mw=7.6 büyüklüğünde ikinci bir deprem meydana gelmiştir. Bu iki şiddetli depremin ardından 20.02.2023 tarihinde Hatay ilinde Mw=6.4 büyüklüğünde bir deprem yaşanmıştır. Depremin hemen ardından AFAD tarafından en üst düzey düzey alarm anlamına gelen 4. seviye uluslararası alarm verilmiştir. Ayrıca bu üç büyük depremin ardından bölgede 38.000 artçı deprem meydana gelmiştir. Yaşanılan bu şiddetli depremler Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Adana, Osmaniye, Diyarbakır, Şanlıurfa, Kilis ve Elâzığ illerini etkilemiştir. AFAD tarafından bu iller afet bölgesi olarak ilan edilmiştir. Bu bölgede depremden etkilenen toplam nüfusun 14 milyondan fazla olduğu belirtilmiştir. Hayatını kaybeden insan sayısı net olmamakla beraber en son 50.000’den fazla olarak açıklanmıştır. Yaralı sayısı ise 80.000’i geçmiştir. Toplamda yıkılan ve ağır hasar alan bina sayısının da 518.009 olduğu ifade edilmiştir. Orta ve az hasarlı bina sayısı ise yaklaşık 1.411.304 olarak belirlenmiştir. Bu felaketin ardından 2.000.000’den fazla kişi bölgeden tahliye olmuştur (AFAD, 2023; IOM, 2023; OCHA, 2023; SBB, 2023).

Depreme maruz kalan bölgenin ülke istihdamındaki oranı %13,3 olarak bilinmektedir ve ülkenin ekonomisine önemli bir katkıda bulunduğu görülmektedir. Bölge aynı zamanda ülkenin gelecek nüfusunu yetiştiren önemli öğrenci sayısına sahiptir. Tüm eğitim kademelerindeki toplam öğrenci sayısı 4,1 milyon olarak belirlenmiştir. Bu sayı ülkedeki öğrenci sayısının %21,4’ü anlamına denk gelmektedir. Bu illerde 12.500 okul ve 153 kütüphane bulunmaktadır (SBB, 2023). Bu veriler doğrultusunda bölgenin hem nüfus hem de eğitim özellikleri bakımından ülke için büyük öneme sahip olduğu görülmektedir.

2.1.3. Depremin Ruhsal Etkileri

Deprem ve depremin ardından gelen olumsuz koşullar, günlük yaşam deneyimlerinin çok ötesinde bir yaşantıyı içermektedir (Wang vd., 2000; Alipour vd., 2014). Deprem fiziki yaralanmalara, can ve mal kayıplarına yol açmanın yanı sıra bireylerin

psikolojilerini derinden sarsma ve kalıcı etkiler bırakabilme gücüne sahiptir (Nakajima, 2012; Nakaya, 2016; Wang vd., 2020; Yeşil, 2024).

Büyük depremleri yaşayan bireylerin önemli bir kısmında ruhsal ve fiziksel etkilenmeler olmaktadır, fakat belirli bir kısmında ruhsal bozukluk gelişmektedir (Shi, 2016). Depremin bu ruhsal etkisi karşısında bireyin dayanma gücü, birçok faktöre bağlıdır. Bu faktörler; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, yıkım boyutu, deprem süresi, can ve mal kayıpları, bu kayıpların birey için anlamı, bireyin kişilik özellikleri, önceki deneyimleri, bireyin ön hazırlıklarının olup olmadığı, bireyin stresle baş etme yöntemleri, ruhsal bozukluk öyküsü ve sosyal destek gibi değişkenleri içermektedir (North, 2003; Alexander ve Klein, 2009; Blevins vd., 2015; Gao vd., 2019; Cengiz ve Peker, 2023; Fung vd., 2023). Depremi yaşayan bireylerin bazıları tepkisiz görünebilirken bazıları ise dramatik tepkiler sergileyebilmektedir (Ceylan Pehlivan vd., 2023).

Deprem felaketinin yaşanmasının ardından ilk günlerde; üzüntü, öfke, korku, kaygı, dikkat ve konsantrasyon eksikliği, uyarılma, donukluk, uyuşukluk, hissizlik, yeme ve uyku sorunları, rüyada depremi yaşama, kâbus görme, basit seslerde ve titreşimlerde sıçrama ve irkilme gibi belirtiler görülmektedir (Danışman ve Okay, 2017; Tang vd., 2018; Gülbahçe ve Kurt, 2019). Karşılaşılan bu ruhsal tepkiler, dalgalı ve geçici bir seyirde ilerlediğinde olağan kabul edilmektedir. Psikiyatrik bozukluk niteliği taşıyabilmesi için kalıcı ve sürekli hala gelerek bireyin işlevsellik özelliklerine zarar vermesi gerekmektedir. Bireyin işlevlerini bozacak düzeyde şiddetli olan ruhsal belirtilere ilk bir aylık süreçte Akut Stres Bozukluğu (ASB), ilk bir aylık sürecin ardından devam eden süreçler için ise Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) tanısı koyulmaktadır. Burada üzerinde durulan “işlevselliğin bozulması” kavramı tanı koymada kritik bir kavramdır. Bireyde kişinin önemli işlevsellik alanlarındaki bozulma belirtilerinin, klinik açıdan belirgin bir şekilde gözlemlenmesi gerekmektedir (APA, 2013).

Depremle ilişkili ruhsal bozuklukların belirlenmesinde ve müdahalelerde, öncelik verilecek risk gruplarının belirlenmesi önemlidir (Yeşil, 2024). Cinsiyet, çocuk, ergen veya yaşlı olma, düşük sosyoekonomik düzeye sahip olma, eğitim seviyesi,

fiziksel yaralanma, psikiyatrik bozukluk öyküsü olması, sosyal destek yetersizliği gibi değişkenler risk etkenlerinin bir kısmını oluşturmaktadır (Xu ve Song, 2011; Seddighi ve Salmani, 2019; Wang vd., 2021). Doğal afetler ve depremin yarattığı yıkımla karşı karşıya kalan çocuklar ve ergenler, afet durumlarında önemli bir risk grubunu oluşturmaktadır (Kar, 2009; Masten ve Narayan, 2012; Gomez ve Yoshikawa, 2017; Birkmann vd., 2022; Niazi, vd., 2022; Aykaç vd., 2024). Çocukların olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kuramaması, baş etme yetilerinin henüz gelişmemiş olması, yetişkinlere bağımlı olmaları, duygusal olgunluklarının sınırlı olması ve olayı idrak edemiyor olmaları yetişkinlere göre daha fazla etkilenmelerine neden olmaktadır (Vickerman ve Margolin, 2007; Sarman, 2012; Bother vd., 2018; Colizzi vd., 2020;). Her çocuğun travmatik bir deneyimi algılama ve tepki verme biçimi farklıdır. Yani her çocuk depremden farklı bir şekilde etkilenebilmektedir (Margolin vd., 2010). Bazı çocuklarda aniden duygusal bozukluklar, davranış sorunları, günlük yaşam algılarında ve rutinlerinde köklü değişiklikler görülebilmektedir. Bazı çocukların ise uzun bir süre olanları görmezden geldiği ve daha sonra problem davranışların ortaya çıktığı görülebilir (Giannopoulou vd., 2006; Erkan, 2009; La Greca, 2013; Kouski, 2016).

Deprem sonrası yetişkinlerde sık görülen akut ve uzun vadeli ASB, TSSB, depresyon ve kaygı bozuklukları gibi ruhsal bozukluklara çocuklar ve ergenlerde de rastlanmaktadır (Ayub vd., 2012; Shaw vd., 2012; Blanc vd., 2015; Bother vd., 2018). Yapılan bazı araştırmalar depreme maruz kalan ergenlerin uzun vadede TSSB semptomları, depresyon ve diğer komorbid bozukluklardan muzdarip olunabileceğini göstermiştir (Goenjian vd., 2005; Tanaka vd., 2016; Cadichon vd., 2017). Aynı zamanda önceden ruh sağlığı sorunları olan ergenlerin, afet sonrasında daha şiddetli ruh sağlığı sorunları geliştirme riski daha yüksek olabilmektedir (McDermott vd., 2014; Harada vd., 2015).

Depremin beklenmedik bir anda gerçekleşmesi, can ve mal kayıpları, ölümlere tanık olma, kayıpların yakınlık derecesi, deprem sonrası tahliye olma, barınma sorunları, okul ve sosyal çevreden uzaklaşma durumları çocuklarda ve ergenlerde geleceğe yönelik umutsuzluk, çaresizlik, karamsarlık ve değersizlik duygularına neden olabilmektedir (Zhou, 2018; Sönmez, 2022; Aral, 2023). Ayrıca ergenlerde deprem

sonrasında, dürtü kontrolünün azalması, akut stres reaksiyonları, depresyon, panik atak, uyku problemleri ve bağımlılık sorunları, aile üyelerinden ayrılma korkusu, kapalı alan fobisi, depremin tekrarlanmasından duyulan korku ve ölüm korkusu, kabuslar ve geriye dönüşler yoluyla travmanın yeniden yaşanması sık karşılaşılabilen problemlerdir (Felix vd., 2011; Carmassi vd., 2015; Hong ve Effert, 2016; Tang vd., 2018; Ataç ve Özsezer, 2021; Darga, 2023). Depremin yaratmış olduğu travma, çocuk ve ergenlerin güvenlik algılarına zarar vererek gelecek duygusunun zarar görmesine veya kaybedilmesine neden olabilmektedir (Bozkurt, 2023). Bu bireyler, yaşam sürelerinin azaldığını hissedebilmekte, hayattaki amaçlarını ve geleceğe dair beklentilerini kaybedebilmektedirler (Shaw vd., 2012).

2.2. ERGENLİK DÖNEMİ

Ergenlik dönemi, çocukluk döneminin sonundan yetişkinliğe kadar devam eden fiziksel, bilişsel, psikolojik, sosyal ve cinsel gelişim ve değişim süreci olarak kabul edilmektedir (Spear, 2000; Koç, 2004; Alotaibi, 2019). Bu çocukluk ile yetişkinlik arasındaki dönemde, birey biyolojik değişimin ve bilişsel, sosyo-duygusal gelişimin belirgin olduğu bir geçiş süreci yaşamaktadır (Crone ve Flugni, 2020). Bu dönemi ifade etmek için kullanılan terimler ergen, adölesan, genç, gençlik, puberte ve erinlik birbirlerinin yerine kullanılabilir. Aynı zamanda, kullanılan bu terimler belli yaş aralıklarını ifade edebilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ); 10-19 yaş arasındaki dönemi “adölesan”, 15-24 yaş arasındaki dönemi “gençlik”, 10-24 yaş arasındaki dönemi ise “genç insanlar” olarak tanımlamaktadır (WHO, 2023). Puberte (erinlik), 12-15 yaş aralığında başlayıp fiziksel, ruhsal ve cinsel olarak gözle görülür değişimlerin ortaya çıktığı dönem olarak kabul edilmektedir (Öztürk ve Uluşahin, 2011). Özellikle cinsel gelişimle ilgili biyolojik değişimlerin ön planla olduğu bu dönemde iç ve dış cinsel organların gelişimi, kızlarda göğüs gelişimi ile menstrüasyon, erkeklerde sesin kalınlaşması, spermatogenezin başlaması, vücut yağ oranı dengesinde değişim, kas ve iskelet sisteminin gelişimi meydana gelen ana fiziksel değişiklikler olarak görülmektedir (Parlaz vd., 2012; Wood vd., 2019).

Ergenliğin başladığı yaş aralığı sağlık durumu, ırk, iklim ve beslenme şartlarına göre değişkenlik gösterebilmekte, farklı bölgelerde ve kültürlerde farklı şekillerde

tanımlanabilmektedir (Blum, vd., 2012; Hoyt vd., 2020). Ülkemizde erkeklerde ergenliğin başlangıç döneminin yaş ortalaması 11,6 olarak, alt ve üst sınırlarının 9,7-13,0 yaş olduğu saptanmıştır. Kızlarda ise bu dönemin yaş ortalamasının 10,1, alt ve üst sınırın 7,8 ve 12,9 yaş olduğu belirlenmiştir (Darendeliler vd., 2010). Ergenlik erken, orta ve geç olmak üzere üç döneme ayrılmaktadır (Üstündağ vd., 2021).

Erken ergenlik, 10–13 yaş aralığını kapsamaktadır ve bu dönemde davranışsal ve fiziksel değişimler hızla gerçekleşmektedir (Çuhadaroğlu, 2000; Blake ve Davis, 2008; Üstündağ vd., 2021). Ergen birey hızla büyüyen bedeni, dış organları, beden imajı ve karmaşık değişimlere odaklanmaktadır (Hashmi, 2013). Fiziksel görünümdeki değişimlerle beraber farklı dürtüler, daha ön plana çıkan cinsel kimlik bireyin cinsiyet rollerini benimsemesini sağlamaktadır. Birey hem fizyolojik hem de teşvik edici çevresel uyarılar aracılığıyla cinsel kimliğini kazanmaktadır (Arslan, 2023). Bilişsel olarak da somut düşünceden soyut düşünceye geçiş dönemidir, fakat benliği düzenleyen sosyal ve duygusal yetkinlik henüz kazanılamamıştır. Bu soyut düşünce aniden ortaya çıkmamakta, günlük yaşantılar sonucunda mantığa dayalı sonuçlara ulaşabilme ve varsayıma dayalı düşünce sisteminin zaman içerisinde gelişimi sonucunda gerçekleşmektedir. Zaman kavramı bu dönemde fark edilerek geleceğe yönelik endişeler ortaya çıkmaktadır (Hofmann ve Greydanus, 1997; Koç, 2004; Derman, 2008; Şahin ve Özçelik, 2016).

Orta ergenlik, 14–17 yaş aralığını kapsamaktadır. Bu dönemde özerklik ve kimlik gelişimi ön plana çıkmaktadır (Çuhadaroğlu, 2000; Blake ve Davis, 2008; Üstündağ vd., 2021). Fiziksel büyüme yavaşlamış ve erişkin boyunun yaklaşık %95'ine ulaşılmıştır. Ergenler artık karmaşık kavramlara daha hakimdirler ve yetişkinlerin davranış ile düşünce biçimlerini sorgulamaktadırlar. Bu nedenle, bu dönemde bağımsız bir birey olma ve özerkleşme uğraşısı, ebeveynleriyle anlaşmazlık yaşamalarına neden olmaktadır. Soyut düşünme becerisi ilerlemiştir ve duygusal alana etki etmektedir. Duygusal açıdan ikili romantik ilişkilere yönelik duygusal ilgiler yoğun olarak ortaya çıkmaktadır (Hofmann ve Greydanus 1997; Koç, 2004; Derman, 2008; Şahin ve Özçelik 2016).

Geç ergenlik dönemi 18–25 yaş aralığını kapsamaktadır. Bu dönemde en belirgin karakteristik özellikler, birey olma ve gelecek planı yapma hedefleridir (Çuhadaroğlu, 2000; Blake ve Davis, 2008, Üstündağ vd., 2021). Bu dönem, özellikle kariyer ve aşk olmak üzere gelecek hedeflere yönelik araştırmaları içermektedir. Bireylerin kendi yaşamları açısından değerli bir özerkliğe sahip oldukları, benliğin odakta olduğu bir dönem olarak kabul edilmektedir. Soyut düşünce yerleşmiştir. Bu dönemle sakinleşme eğilimi ve yeniden ebeveynlere bağlılık görülmektedir. Anne ve babayla kurulmuş olan önceki ilişkiler değişerek ailenin yeri ve önemi daha çok ön plana çıkmaktadır. Anne ve babanın verdiği tavsiyeler yeniden dikkate alınmaya başlanmıştır (Hofmann ve Greydanus, 1997; Koç, 2004; Derman, 2008; Şahin ve Özçelik, 2016).

Birey, geç ergenlik döneminde önceki gelişim dönemlerinde edinilmesi beklenen özelliklerin ardından bağımsızlık, girişkenlik ve üretkenlik gibi özellikleri de kazanarak dengeli bir karaktere ulaşmaktadır. Sağlıklı bir gelişim süreci geçirebilen bireyler bu süreçte tecrübe ettikleri özdeşimler, duygular ve yetenekler sonucunda kimlik duygusunu oluşturmaktadırlar. Kimlik duygusunun kazanılması yakın ilişkilerin kurulmasında, sürdürülmesinde, eş seçebilmede, yetişkin rollerini benimsemede, geleceğe ilginin artmasında ve sorumluluk bilincinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır (Hofmann ve Greydanus, 1997; Koç, 2004; Derman, 2008; Üstündağ vd., 2021). Ergenlik, kuramsal açıdan farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır.

2.2.1. Ergenlik Kuramları

Bireyler için başlangıç ve bitiş zamanları farklı olan bu gelişim sürecinde ergenler fiziksel, sosyal, duygusal ve bilişsel olarak birçok değişim geçirmektedirler. Yaşanılan bu değişimleri açıklamaya çalışan farklı kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır.

Yineleme Kuramı, G. Stanley Hall (1844–1924) tarafından ortaya atılmıştır. Hall, Darwin'in evrim kuramından yola çıkarak ergen gelişimini açıklamaya çalışmıştır (Dacey ve Kenny 1994). Bu kurama göre bireylerin yaşam süreçlerindeki gelişim evreleri ile insanlığın evrim içerisindeki gelişim evreleri birbiriyle benzerdir. Hall'e

göre bebeklik dönemi insanlığın ilkel evresine, ergenlik ise insanlığın uygarlığa geçiş evresine denk gelmektedir. Bundan dolayı insanın yaşam döngüsünde ergenliğin kritik bir dönem olduğunu ifade etmektedir (Adams, 2000; Berzonsky, 2000). Bu yaklaşıma göre birey, biyolojik ve kalıtsal faktörlerin etkisiyle şekil almaktadır. Hayvanlar aleminin bir parçası olarak dünyaya gelen birey, hayatta kalma dürtüsü ve ilkel içgüdülere sahip olmaktadır. İlerleyen süreçlerde ergenlik dönemiyle beraber toplumsal sorumluluk bilincini ve diğerlerini düşünme yetisini kazanıp uygar ırkın bir parçası olarak yeniden doğmaktadır. Uygar bireyin sosyal sorumluluklar, başkalarını düşünme ve adalet gibi idealleri, kendini düşünmesinin önüne geçmektedir. Bu durum kişisel çıkarlar ile sosyal iyilik arasında iç çatışma yaratmaktadır. Yaşanılan şiddetli ruh hali değişimleri; sevinç ve mutluluğun aksine hüznün ve melankoli, enerji ve heyecanın aksine sıkılma ve ilgisizlik, duyarlılığa karşı vurdumduymazlık, sevecenliğin aksine acımasızlık, kibirlilik ve övünmenin aksine çekingenlik ve aşağılanma gibi çelişkili durumları içermektedir. Bu duygusal karışıklıklar ergenin kendisi ile çevresinde birtakım sıkıntılara ve strese yol açmaktadır. Ancak bu fırtınalı ve stresli sürecin “yeniden doğuş” olarak nitelendirilen bireyin, yeniden yapılanma sürecine katkı sağladığı düşünülmektedir (Cloutier ve Bekir, 1982; Gallatin, 1995; Adams, 2000; Berzonsky, 2000).

Psikoanalitik Kuram, Sigmund Freud (1856–1939) tarafından ortaya atılmıştır. Bu kurama göre libidal enerji bireyin zihinsel davranışlarını ve etkinliklerini denetlemektedir. Freud, bireyin ardı sıra beş farklı psikoseksüel gelişim döneminden geçerek psikolojik ve cinsel gelişimini tamamladığını vurgulamaktadır (Cloutier ve Bekir, 1982). Psikoanalitik kuram, yetişkinlikte daha çok çocukluk gelişiminin üzerinde durarak ergenliğe daha az önem vermektedir. Çünkü bu kurama göre ergenlik döneminde kişilik yapısında çok az değişim yaşanmakta, çocuklukta kazanılan deneyimler yetişkinlik döneminde daha çok etkili olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004).

Psikoanalitik Kuramın gelişimsel aşamalarından ilk evre “oral dönem” (doğum ile 1-1,5 yaş arası), ikinci evre “anal dönem” (1,5 yaş ile 3 yaş sonu), üçüncü evre “fallik dönem” (3-5 yaş arası), dördüncü evre “gizil(latent) dönem” (6-12 yaş arası) ve son evre “genital dönem” olarak kabul edilmektedir. Bu gelişim aşamalarından ergenlik

dönemini içine alan genital dönem, yaklaşık 11-13 yaşlarında başlamakta ve yetişkinliğe kadar sürmektedir. Bu dönemde ergenlerde fizyolojik olgunluğun gerçekleşmesiyle cinsel nitelikli dürtüler artmakta, karşı cinsten arkadaşlıklara ilgi oldukça çoğalmaktadır. Ergenler, kendileriyle yoğun olarak ilgilenmekte ve buna bağlı olarak narsist bir eğilim göstermektedirler (Cloutier ve Bekir, 1982; Dacey ve Kenny 1994; Dinçel, 2006).

Psikoanalitik kuram, ergenlik döneminde geçici bir rol kararsızlığının yaşandığını belirtmektedir. Bu süreçte ergen birey tarafından çeşitli rol kalıpları, birtakım düşünceler, idealler, hedefler ve değerler özümsemekte, sınanmakta ve sonra terk edilerek yenileri aranmaktadır. Ergende, bazı dönemlerde yıkıcılığa varabilen bağımsız olma isteği görülürken bazı dönemlerde bebeksi bir bağımlılığa rastlanabilmektedir. Bu çözülemeyen problemler kimlik sorununa yol açmaktadır (Gençtan, 2005; Dinçel, 2006).

Psikososyal Gelişim Kuramı, Erik Erikson (1902-1994) tarafından ortaya atılmıştır. Bu kuram, psikoanalitik kuramdan farklı olarak yaşam boyunca gelişimin sürdüğünü ve sosyal çevrenin bu gelişim sürecinde etkili olduğunu ileri sürmektedir. Erikson'a göre birey sekiz gelişim evresinden geçmektedir (Erikson, 1968). Bu evreler “temel güven karşısında güvensizlik” (0-1,5 yaş arası dönem), “bağımsızlık karşısında utanç ve şüphe” (1,5-3 yaş arası dönem), “girişimcilik karşısında suçluluk” (3-5 yaş arası), “üretkenlik karşısında aşağılık” (5-11 yaş arası dönem), “kimlik kazanımı karşısında kimlik karmaşası” (12 – 19 yaş arası dönem), “yakınlık karşısında yalnızlık” (20–30 yaş arası dönem), “üretkenlik karşısında durgunluk” (30 60 yaş arası dönem) ve “benlik bütünlüğü karşısında umutsuzluk” (60 yaş ve üzeri dönem) olarak kabul edilmektedir (Santrock, 2014). Bu evrelerin her birinin kendine özgü çatışması bulunmaktadır. Her çatışmanın bir sonraki aşamaya geçilmeden yaşanması gerekmektedir. Herhangi bir aşamada yaşanan çatışmanın çözülememiş olması, sonrasında gelen aşamaların önünü tıkayabilmektedir (Dacey ve Kenny, 1994).

Gelişim aşamalarından ergenlik dönemine denk düşen, kimlik kazanımına karşı rol karmaşası aşamasıdır. Birey bu süreçte kim olduğunu ve gelecekte ne olacağı konularını sorgulamakta, sağlam bir kimlik duygusu kazanmaya çalışmaktadır. “Ben

kimim?” sorusuna yanıt arayan ergen birey, nasıl biri olduğu konusunda oluşturduğu fikirlerle ilgili davranış girişimleriyle kimliğini deneme eğilimindedir. Denemelerin sonucunda birey, fikirleriyle ilgili başkalarının gözünden ve kendi gözünden kendisini değerlendirmekte, bunun sonucunda fikirlerinde değişiklikler yaparak uygun davranışlar geliştirmeye çalışmaktadır. Bu şekilde birey, kendine ait bir bakış açısı kazanarak süreç içerisinde kimliğini oluşturmaktadır (Erikson, 1968; Cloutier ve Bekir, 1982; Adams, 2000; Özbay, 2000). Bu sürecin olumlu bir şekilde tamamlanması, bireyin sağlıklı bir yetişkin olarak yaşamına devam etmesini sağlamaktadır (Kulaksızoğlu, 2004).

Kimlik Statüleri Kuramı, James Marcia (1937) tarafından ortaya atılmıştır. Bu yaklaşım psikososyal gelişim kuramı çatışmaları üzerinden bunalım ve bağlanma terimleri ile kimlik kazanımları üzerinde durmaktadır. Burada bireyin ergenlik sürecinde yaptığı sorgulamalar bunalımı, sorgulamaların sonucunda varılan kararlar bağlanmayı tanımlamaktadır. Bunalım ve bağlanma durumuna göre dört kimlik statüsünden söz edilmektedir. Bunalımın sonucunda bağlanma gerçekleşmişse “başarılı kimlik statüsü”, bunalım yaşanmış fakat henüz bağlanma gerçekleşmemişse “moratoryum kimlik statüsü”, bunalım görülmeden bağlanma sağlandıysa “ipotekli kimlik statüsü”, bağlanma ve bunalım durumu hiç gerçekleşmemişse “dağılmış kimlik statüsü” ortaya çıkmaktadır. Ergen birey başarılı kimlik statüsünü kazanmışsa kalıcı bir bağlanma gerçekleştirmiştir, mevcut durum değerlendirmelerinden memnun olmaktadır. Moratoryum kimlik statüsündeki ergenin hala bir arayış içerisinde olduğu, henüz kalıcı bir kimliğe hazır olmadığı kabul edilmektedir. İpotekli kimlik statüsünde ergenin bir kimlik arayışı bulunmamaktadır. Bu kimlikte ergen, çevresindeki bir erişkini model alarak hazır bir kimlikle bağlanma gerçekleştirmektedir. Dağınık kimlik statüsünde ise ergen birey tamamen pasif bir konumdadır, herhangi bir kimlik arayışı içerisinde değildir ve bundan dolayı bir bağlanmanın gerçekleşmesi mümkün olmamaktadır (Marcia, 1966).

Bilişsel Gelişim Kuramı, J. Piaget (1896–1980) tarafından ortaya atılmıştır. Bu kurama göre bireyin gelişimi dört önemli evrede gerçekleşmektedir. Bu aşamalar “duyusal-motor dönem” (0–2 yaş arası), “işlem öncesi dönem” (2–7 yaş arası), “somut işlemler dönemi” (7–11 yaş arası) ve “soyut işlemler dönemi” (11 yaş ve

üzeri) olarak ifade edilmektedir. Bu aşamalardan soyut işlemler dönemi, ergenlik dönemine denk gelmekte ve yetişkinlik süresince devam etmektedir. Bu dönemde ergen birey mantıksal çıkarımlar yapabilmekte, muhakeme yeteneğine sahip olabilmekte, çok boyutlu düşünebilmekte ve karmaşık problemleri sistematik olarak çözebilmektedirler (Gallatin, 1995; Dinçel, 2006; Gander ve Gardiner, 2015).

Piaget'e göre bilişsel etkinlik, ergenlerin günlük yaşamlarında uyum davranışları sergileyebilmeleri için bir yoldur. Bilişsel yapılar, bireyin dünyayı anlamasına yönelik kullanılan zihinsel birimleri iç düzeni olarak görülmektedir. Bu bilişsel yapılar ergenin gelişimine paralel olarak sürekli olarak arttırılabilmekte, gözden geçirilmekte ve geliştirilmektedir. Ergenin sorunları etkin ve verimli olarak çözebilmesi, çevresel uyaranlar ve taleplere uyum gösterebilmesi bilişsel yapısının ne kadar farklılaştırılmış ve bütünleştirilmiş olmasına bağlıdır (Adams, 2000).

Sosyal Öğrenme Kuramı, Albert Bandura (1925-2021), tarafında ortaya atılmıştır. Bu kurama göre ergen gelişimi öngörülebilir gelişimsel evrelerle değil, çevreden alınan uyaranların etkisiyle sağlanmaktadır. Bu yaklaşım öğrenmenin gözlem yoluyla gerçekleştiğini savunmaktadır. Ergen birey, çevresindeki diğer bireylerin davranışlarını gözlemleyip modelleyerek ya da sadece gözlemleyerek öğrenebilmektedir. Bundan dolayı çocuklukta ebeveynlerin, okul döneminde öğretmenlerin, ergenlik döneminde ise akranların etkisi önemli rol oynamaktadır (Dacey ve Kenny, 1997; Kulaksızoğlu, 2004; Dinçel, 2006; Santrock, 2014). Bandura, ayrıca ergenlik döneminin buhranlı ve krizli bir dönem olduğu yaklaşımına katılmamaktadır. Ergenlikte bunalım geçiren, saldırgan davranışları olan ergenlerin yeterince toplumsallaşamamış olduğunu, bu durumun büyüme sancısı olarak görülemeyeceğini, bu davranışların ailelerin yanlış tutum ve eğitim yaklaşımlarından kaynaklandığını ifade etmektedir. İstikrarlı, tutarlı ve sevecen aile yaklaşımı içerisinde yetişen ergenlerin, bu süreci rahat geçirdiklerini belirtmektedir (Dacey ve Kenny, 1994; Kulaksızoğlu, 2004; Dinçel 2006).

Alan Kuramı, Kurt Lewin (1890-1947), tarafından ortaya atılmıştır. Bu kurama göre davranış, bireyin çevresi ile etkileşiminin sonucudur. Davranışa etki eden faktörlerin kişisel ve çevresel olduğu ifade edilmektedir. Kişisel faktörler, cinsiyet, yaş, zekâ ve

özel yetenekler; çevresel faktörler ise aile, arkadaş, okul, sosyal çevre olarak kabul edilmektedir. Bireyin ergenlik dönemine girmesiyle yaşanan fiziksel ve ruhsal değişimler, toplumsal beklentilerin ve isteklerin farklılaşmasına, kişisel ve çevresel alanın sürekli ve hızlı değişmesine neden olmaktadır. Ayrıca yetişkin davranışlarına uyum sağlamaya çalışan ergen, çocukluk döneminde kazandığı değerleri bırakmakta zorluk yaşamaktadır. Bu durum ergenin yoğun bir strese ve çelişkiye maruz kalmasına neden olmaktadır (Gallatin 1995; Kulaksızoğlu, 2004).

Bireysel Farklılıklar Kuramı, Eduard Spranger tarafından ortaya atılmıştır. Bu kuramda kişinin biricikliği kavramı ön plandadır. Spranger, ergenlik dönemindeki bireyleri üç grupta değerlendirmektedir. İlk gruptakiler fırtınalı ve stresli bir geçiş sürecindedirler ve bu bireyler için çocukluktan yetişkinliğe geçiş sancılı ve zor olmaktadır. İkinci gruptakilerin ergenlik süreci sakin ve rahat geçmektedir. Üçüncü gruptakiler ise ergenlik sürecini her iki durumu da yaşayarak geçirmektedirler. Üçüncü gruptaki ergenler, yaşadıkları zorluklar ve stresle bilinçli şekilde baş ederek kendi gelişim süreçlerine doğrudan katılabilmektedirler (Gallatin, 1995; Kulaksızoğlu, 2004).

2.3. ÖZNEL İYİ OLUŞ

Mutlu bir hayat yaşamak insanlığın genel arzusu olarak görülmektedir (Akarsu, 1998; Comte-Sponville vd., 2016; Beyhan ve Boz, 2020). Bundan dolayı eski çağlardan beri mutluluk kavramı üzerine düşünülmektedir. Filozoflar tarafından insanların mutluluğa nasıl ulaşacakları üzerine birçok varsayım öne sürülmüştür (Günay vd., 2018; Öndes, 2019). Tarihsel süreçlerde mutluluk kavramı felsefe üzerinden ilerlemiş olsa da pozitif psikolojinin gelişiminden sonra yapılan çalışmalarda mutluluk, öznel iyi oluş kavramıyla birlikte ele alınmaktadır (Wilson, 1967; Myers ve Diener, 1995; Park, 2004; Eryılmaz ve Öğülmüş, 2011; Kiremitçi ve Coşkun, 2017; Bulut ve Subaşı, 2020).

Öznel iyi oluş, psikolojik işlevsellik (eudaimonism) ve hazcılık (hedonism) olmak üzere iki temel bakış açısına dayanmaktadır (Ryff, 1989; Ryan ve Deci, 2001). Psikolojik işlevselliğin sağlanması için kişinin kendisini olumlu ve olumsuz

yönleriyle kabullenebilmiş, kendi özdenetimini sağlayabilmiş, hayatın anlamını kavrayabilmiş, kendi potansiyelini fark edebilmiş ve etrafındaki kişilerle sevgi, saygı, güven ve empati içeren iyi ilişkiler kurabilmiş olması gerekmektedir (Ryff ve Keyes, 1995). Hazcılık, bireyin yaşamdan aldığı hazzı ifade etmektedir. Bunun sağlanabilmesi için olumlu duyguların en tepeye çıkartılarak olumsuz duyguların en dibe indirilmesi gerekmektedir (Ryff ve Singer, 2008).

Öznel iyi oluş ve unsurları ilgili yapılan tanımlara bakıldığında öznel iyi oluşun, bireyin kendi hayatında huzurlu olmasının, kendini tam ve yeterli hissetmesinin, saygın bir topluluğa aidiyet duymasının, hayatı olumlu değerlendirmesinin, etkileşimde bulunulan değişkenlerle ilgili fiziksel, zihinsel ve sosyal durumlarının üzerinde durulmuştur (Campion ve Nurse, 2007; Deci ve Ryan, 2008; Kiefer, 2008; Busseri ve Sadava, 2011). Genel olarak öznel iyi oluş, bireylerin farklı açılardan hayatları ile hayat kalitelerini duygusal ve bilişsel olarak değerlendirmelerini, bunun sonucunda kendi hayatları ile ilgili bir karara varmalarını içermektedir (Diener vd. 1997; Hyborn, 2000; Eryılmaz, 2009; Diener vd., 2017; Gencer, 2018). Buna bağlı olarak öznel iyi oluşun olumlu ve olumsuz duygulanım ile yaşam doyumu gibi birkaç alt boyutu bulunmaktadır (Deiner, 1984; Andrews ve Whitney, 1976). Olumlu duygulanım neşe, güven, umut, gurur, heyecan ve hoşlanma gibi duyguları; olumsuz duygulanım öfke, korku, nefret, suçluluk, stres, depresyon ve üzüntü gibi duyguları; yaşam doyumu ise iş, okul ve evlilik gibi alanlara ilişkin kavramları içermektedir (Myers ve Diener, 1995; Diener, 2000; Lyubomirsky vd., 2005; Sağlam ve Topsümer, 2019).

Öznel iyi oluşun yüksek oluşu, olumlu düşünce ve duygulanım üstünlüğü anlamına gelmektedir. Öznel iyi oluşu yüksek kişiler, hayatlarıyla ilgili olumlu değerlendirmelere ve yargılara ulaşabilirken öznel iyi oluş düzeyleri düşük olan kişiler yaşamlarındaki etmenlerin çoğunu olumsuz ve geleceğe ket vurucu bir şekilde değerlendirmektedir (Diener, 1994; Lyubomirsky vd., 2005). Kişinin duygusal boyutta öznel iyi oluşunun yüksek olması, hayatında karşılaştığı durumlarla ilgili öncelikle hoş duyguları hissederek büyük ölçüde olumlu değerlendirmeler yapmasını sağlar. Öznel iyi oluş düzeyinin düşük olması, hayat şartları ve karşılaşılan

durumlarla ilgili kaygılı ve öfkeli duygular hissederek olumsuz değerlendirmeler yapmasına neden olmaktadır (Myers ve Diener, 1995).

Sosyal ilişki düzeyleri iyi olan kişilerin öznel iyi oluş seviyelerinin de yüksek olduğu, buna bağlı olarak geniş sosyal çevrelerle ve iyi ilişkiler kurabildikleri belirlenmiştir (Diener ve Biswas Diener, 2008). Bu kişilerin daha sosyal olmaları yanı sıra daha yetenekli ve üretken oldukları, bununla beraber iş hayatlarında daha verimli çalışarak ekonomik olarak refah düzeylerinin yüksek olduğu bilinmektedir (Diener vd., 2002; Lyubomirsky vd., 2005; Alparslan, 2016). Öznel iyi oluşu yüksek düzeyde olanların bağışıklık sistemlerinin güçlü olduğu, yaşam kalitesinin yüksek olduğu ve daha uzun süre yaşadıkları görülmektedir (Cohen vd., 2003; Lucas vd., 2003; Gencer, 2018). Öznel iyi oluşu etkileyen çeşitli etmenler bulunmaktadır.

2.3.1. Öznel İyi Oluşu Etkileyen Etmenler

Öznel iyi oluşu etkileyen etmenler, kişilik özellikleri, cinsiyet, yaş, sağlık durumu, eğitim seviyesi, ekonomik durum, dini inanç ve aile olarak değerlendirilmektedir.

Kişilik özellikleri, bireyi başka bireylerden özel ve farklı kılan, doğuştan gelen ve yaşantı sonucu kazanılan özelliklerin bütünü olarak ifade edilmektedir. Alan yazında kişilik özelliklerinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisi üzerine yapılan çalışmalar, tutarlı bir biçimde kişilik özelliklerinin öznel iyi oluş üzerine etkisi olduğu sonucunu vermektedir (Garcia, 2011). Nevrotik kişilerin öznel iyi oluş seviyelerinin daha düşük olduğu, dışa dönük bireylerin öznel iyi oluşlarının daha yüksek olduğu bilinmektedir (Fujita vd., 1991; Costa ve McCrae, 1992; Lucas ve Fujita, 2000; Tuzgöl Dost, 2004).

Cinsiyet değişkeni ve öznel iyi oluş düzeyi çok sık olarak incelenmiştir. Fakat elde edilen veriler, kadın ve erkekler arasında öznel iyi oluş yönünden önemli ölçüde bir fark olmadığını göstermiştir (Trzcinski ve Holst, 2008). Cinsiyetin öznel iyi oluşa etkisi ile ilgili yapılan çalışmalarda, edinilen sonuçların bazılarında kızların lehine (Salmela-Aro ve Tuominen-Soini, 2010) bazılarında erkeklerin lehine (Eryılmaz ve

Ercan, 2011) anlamlı farklılıkların olduğu, bazılarında ise anlamlı bir farkın olmadığı (Ress ve Main, 2016) belirlenmiştir.

Farklı yaş grupları ile yapılan çalışmalarda, öznel iyi oluş açısından anlamlı farklar bulunmuştur. Ergen, genç yetişkin ve yetişkinlerle yapılan çalışmalarda genç yetişkinlerin öznel iyi oluşları, ergen ve yetişkinlere göre daha düşük bulunmuştur (Blanchflower ve Oswald, 2008; Eryılmaz ve Ercan, 2011). Yapılan boylamsal çalışmalar öznel iyi oluş açısından olumlu duygunun yaşlandıkça azalabildiğini göstermektedir (Charles vd., 2001; Mroczek ve Spiro, 2005). Bazı çalışmalarda, yaşın ilerlemesiyle öznel iyi oluşun da arttığı belirtilmiştir (Ryff, 1989).

Sağlık faktörü öznel iyi oluşu anlamlı düzeyde yordamaktadır (Freidman vd., 2010; Diener ve Chan, 2011). Sağlık durumları ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelendiği birçok araştırmada, sağlık ve öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Cohen vd., 2003; Lamu ve Olsen, 2016; Diener vd., 2017; Ngamaba vd., 2017). Öznel iyi oluşu yüksek olan kişilerin aynı zamanda sağlık durumlarının daha iyi olduğu ve fiziksel olarak daha az sıkıntıyı dile getirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu bireylerin bağışıklık sistemlerinin ve kardiyovasküler sağlık durumlarının daha iyi olmasıyla beraber sağlıklı yaşamak için daha fazla çaba gösterdikleri görülmüştür. Aynı zamanda alkol veya madde bağımlılığı gibi eğilimleri daha düşüktür. (Roysamb vd., 2003; Diener ve Biswas-Diener, 2008).

Eğitim seviyesinin öznel iyi oluşa etkisi, eğitim durumunun kazanımları olan statü, yaşam konforu, kültürel eğilim ve gelir düzeyi gibi farklı değişkenlerle birlikte anlam kazanmaktadır (Yetim, 2001; Terzi, 2005). Kişilerin eğitim seviyesi arttıkça öznel iyi oluş düzeylerinin de yükseldiği belirtilmiştir (Hefferon ve Boniwell, 2018). Ayrıca öznel iyi oluşun akademik başarıdan etkilendiği de görülmüştür (Piko ve Hamvai, 2010).

Öznel iyi oluşu yüksek bireylerin hangi meslek grubunda olursa olsun işlerinden zevk alma ve para kazanma eğilimlerinin yüksek olduğu görülmüştür (Diener vd., 2002; Graham ve Pettinato, 2002). Bununla birlikte istihdam ve ekonomik gelir durumun öznel iyi oluş ile ilişkisi incelendiğinde zengin grupların öznel iyi

oluşlarının diğer gruplara göre daha yüksek düzeyde olduğu çalışmalar vardır (Eryılmaz, 2009; Hefferon ve Boniwell, 2018). Bireylerin kendi yeterliliklerine uygun bir işi yapması ve bu işten maddi manevi doyuma ulaşması, bireyin mutluluk düzeyini arttırmaktadır (Lyubomirsky, 2005; Terzi, 2005). Öznel iyi oluş düzeyinde ekonomik durumun hem olumlu hem olumsuz etkileri olduğu üzerinde durulmaktadır. Bireylerin yaşam standartları ve imkanlarının değişmesi, iyi oluş düzeyine olumsuz veya olumsuz etki edebilmektedir (Diener vd., 1999; Diener ve Tov, 2009).

Maneviyat ve dini inançla ilgili yapılan araştırmalarda öznel iyi oluşla pozitif yönde anlamlı ilişkiler ortaya konmaktadır (Lim, 2015). Genel olarak, dini inançları ve bağları daha güçlü bireylerin öznel iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu, dine bağlılığın, dini etkinliklere katılımın ve duanın yüksek öznel iyi oluşu anlamlı düzeyde etkilediği görülmüştür (Polama ve Pendleton, 1990; Ferriss, 2002; Roemer, 2010; Kim-Prieto ve Miller, 2018). Yapılan başka bir çalışmada ise dini inanç ile öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Pollner, 1989).

Aile kurumu ve evliliğin öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin incelendiği birçok araştırmada pozitif yönde anlamlı ilişki söz edilmektedir (Diener, 1984; Lucas, vd., 2003; Helliwell vd., 2009; Carr vd., 2014; Wadsworth, 2016; DeMaris ve Oates, 2022). Evli ve evli olmayanların karşılaştırıldığı boylamsal çalışmalar, evli olanların lehine sonuçlanmıştır (Lucas vd., 2003). Evlilik hayatında daha fazla stres faktörü olmasına karşın evli bireylerin yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun nedeni evli bireylerin stres karşısında yalnız başlarına olmadıklarını bilerek sorunları daha kolay çözebilmelerine karşın bekar bireylerin yalnızlık duygusunun yarattığı etkiyle olumsuz duygulara daha çok kapılabilmesidir (Diener, 2009). Ayrıca evlenip boşanmış olan bireylerin evli olanlara göre daha düşük öznel iyi oluş eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Bunun nedeninin boşanma olayının bireyleri evlilik durumundan daha fazla etkilemesi olduğu düşünülmektedir. Elde edilen veriler, insanların evlenme olayından sonra hızlıca yüksek öznel iyi oluş düzeylerine geri dönebildiklerini, fakat boşanmış bireylerin boşandıktan sonra öznel iyi oluş düzeylerinin azaldığı ve eski yaşam memnuniyeti düzeylerine ulaşamadıklarını göstermiştir (Diener vd., 2000; Lucas vd., 2003; Lucas, 2005).

2.3.2. Öznel İyi Oluşu Açıklayan Kuramlar

Öznel iyi oluşla ilgili çok sayıda kuram bulunmaktadır. Bu kuramların belli başlı olanları aşağıda açıklanmıştır.

Uyum Kuramı; Hayatın değişken koşullarına insanın uyum sağlama yeteneğini ön plana çıkartarak bireyin öznel iyi oluşunu açıklamaktadır. Bireyler karşılaştıkları yeni koşullar ve olaylar karşısında tepkisel bir yaklaşım içerisinde olabilmektedirler. Bu tepkiler olumlu veya olumsuz olabilmektedir, ancak bireyler zaman içerisinde yeni koşullar ve olaylara alışarak başlangıçtaki seviyelerine geri dönmektedirler. Zaman içerisindeki bu etki gücünün kaybı, kişisel bir ayar noktası sağlayarak uyumu sağlamaktadır (Yetim, 2001; Lucas, vd., 2003; Diener vd., 2006; Henriques vd., 2014). Bu bağlamda uyum kuramı, bireylerin öznel iyi oluşlarının geçici bir olgu olduğunu ifade etmektedir. Bu yaklaşıma göre haz verici aktiviteler birey tarafından tekrarlandıkça uyum seviyesinin sonucunda haz verme yetisini kaybetmektedir (Deiner, 1984; Buss, 2000).

Yapılan araştırmalar, insanların iyi veya kötü durumların sonrasında yaklaşık üç aylık bir sürede doğal mutluluk düzeylerine geri dönmeye meyilli olduklarını göstermektedir. Ancak yoğun duygusal etki bırakan yakınlarının ölümü, uzun dönemli ekonomik bunalımlar gibi durumları yaşayanların doğal mutluluk düzeylerine geri dönmeleri daha uzun zaman alabilmektedir (Hefferon ve Boniwell, 2014). Örneğin üniversite okuyan öğrenciler için iyi bir işe girmek, en üst kıdeme ulaşmak, iyi bir ekonomik gelire sahip olmak, evlenmek, ev veya araba almak gibi yaşam durumlarının mutluluklarını en fazla üç ay süreyle etkilediği, sonrasında başlangıç seviyesine dönüldüğü sonucuna ulaşılmıştır (Suh vd., 1996; Canbay, 2010).

Sabit Nokta Kuramı; Bireyin öznel iyi oluşunda yaşamsal faaliyetlerden çok, genetiğin ve kişilik yapısının üzerinde durmaktadır (Lykken ve Tellegen, 1996; Eryılmaz, 2016; Akın, 2019). Bu kuram, bireylerin öznel iyi oluşlarında sabit bir olgudan söz etmektedir. Bireyin öznel iyi oluşları uzun dönemli ele alındığında, yaşam olaylarından etkilenmeler olsa da öznel iyi oluşun sürekli ve tutarlı bir eğilim

seyreredek genetik denge noktasına dönüp mevcut düzeyini koruduğu belirtilmektedir (Headey ve Wearing, 1989; Emmons ve McCullough, 2003). Sabit nokta kuramının yaklaşımı, uyum kuramıyla paralellik göstermektedir. Ancak odak noktaları yönünden birbirinden ayrılmaktadırlar. Uyum kuramı, bireyin öznel iyi oluşunun geçmiş yaşantıları ve gelecek beklentilerinden etkilenecek bir düzeye ulaştığını, sabit nokta kuramı ise bireyin öznel iyi oluşunun genetik faktörlere bağlı olduğunu ifade etmektedir (Emmons ve McCullough, 2003).

Erek Kuramı; Öznel iyi oluşun bireyin amaçlarına ulaşması ve ihtiyaçlarını karşılaması sonucunda kazanıldığını savunmaktadır. Karşılanan ihtiyaçlar mutluluğa, karşılanamayan ihtiyaçlar mutsuzluğa neden olmaktadır (Deiner, 1984; Eryılmaz, 2016). Amaçlar ve amaçların sonucunda elde edilen kazanımlar süresince harcanan zaman, çaba ve deneyimler çeşitli duygulanımlara yol açmaktadır. Bireyler amaçlarını daha gerçekçi ve ulaşılabilir düzeyde belirlediklerinde alınan haz ve mutluluk daha yüksek düzeyde olmaktadır, buna karşın amaçlara ulaşamama durumunda olumsuz duygular ile karşılaşabilmektedir (Diener vd., 1999, Yavuz, 2006). Erek kuramının öznel iyi oluşla ilişkinin temellendirildiği amaç ve ihtiyaç olmak üzere iki alt boyuttan söz edilmektedir (Eryılmaz, 2009). Kişiler amaçlarının daha çok bilincindedir, fakat ihtiyaçlarının farkında değildirler (Cantor, 1990). Amaçlar ve ihtiyaçlar birbiriyle bağlantılıdır. Bu yönüyle kuramın Sigmund Freud'un haz ilkesi ve Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidi ile paralellik gösterdiği bilinmektedir. Maslow'un ihtiyaçlar piramidine bakıldığında kişinin kendi güvenliği ve hayatı için ev bulması hem bir amaçtır hem de güvenlik ve korunma gereksinimidir (Canbay, 2010). Bireylerin amaç ve ihtiyaçlarını karşıladıklarında elde ettikleri son nokta, mutluluk olarak kabul edilmektedir (Akın, 2019).

Etkinlik Kuramı; İnsanların gerçekleştirmiş olduğu etkinlikleri öznel iyi oluşun nedeni olarak görmektedir. Bireyler için önem arz eden durum, erek kuramındaki gibi sonuç değil etkinliklerin gerçekleştiği süreçtir. Örneğin, bir dağcı için dağa tırmanma eylemi zirveye ulaşmaktan daha büyük mutluluk getirebilmektedir. Bu aktivitelerde amaca ulaşmaktan çok amaçlara ulaşılırken yapılan eylemlerin mutluluk kaynağı olduğu öne sürülmektedir. Etkinlik kuramı ile erek kuramı bu açıdan birbirlerini tamamlar nitelik taşımaktadırlar (Deiner, 1984; Ryan ve Deci, 2001).

Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya Kuramları; Tavandan tabana ve tabandan tavana kuramı olarak da isimlendirilmektedir. Bu kurama göre mutluluğun kaynağı kişinin hayatında yaşadığı bütün haz veren yaşantı ve anıların birikimi olarak kabul edilmektedir. Burada bireyin özel hayat, iş hayatı, maddi durumları, evlilik, aile, barınma durumları gibi farklı yaşam alanlarından aldığı doyumun tümü yaşam doyumunu olarak kabul edilmektedir. Kişi iyi veya kötü öznel iyi oluşuna yaşadığı hazların ve acıların değerlendirmesini yaparak karar vermektedir (Yavuz, 2006). Bu kurama göre, bireylerin öznel iyi oluşlarında kişilik yapısı önemli bir rol oynamaktadır. Bireylerin olaylar ve durumlar karşısında verdikleri tepkiler ve değerlendirmeler, kişilik özelliklerinin etkisiyle gerçekleşmektedir. Buna bağlı olarak yaşanan olaylar ve durumların sonuçları da bireylerin öznel iyi oluşunu etkilemektedir. Mutluluk, bireyin kendi içerisinde yer almaktadır. Birey karşılaştığı durumları olumlu veya olumsuz yönde değerlendirerek kendi mutluluğunu etkilemektedir. Bireylerin yaşamlarındaki olumlu algılamaların gerçekleşmesi, onların öznel iyi oluş düzeylerini belirlemektedir (Deiner, 1984).

Genel olarak aşağıdan yukarıya yaklaşımında öznel iyi oluş, bireyin yaşamış olduğu hazların birikimi ile gerçekleşirken yukarıdan aşağıya yaklaşımında dünya görüşü ile bakış açısının olumlu olması durumunda öznel iyi oluş gerçekleşmektedir. Sonuç olarak aşağıdan yukarıya yaklaşımında öznel iyi oluş bir etki, yukarıdan aşağıya yaklaşımında ise bir sebep niteliği taşımaktadır (Tuzgöl-Dost, 2004). Bu nedenle bu kuram bir bütün olarak ele alınmaktadır (Brief vd., 1993).

Akış Kuramı; Bireyler hoşnut oldukları bir etkinliği gerçekleştirirken tam odaklanarak zamanı unutabilmekte ve kendilerini dış dünyadan soyutlayabilmektedir. Bu etkinlik sırasında hissettikleri psikolojik hoşnutluk haline akış denmektedir. Gerçekleştirilen etkinliğin bireyin yetenekleri ve kapasitesi ile doğru orantıda olması, alınan hazzın daha fazla olmasını sağlamaktadır. Bireyin kendi kapasitesinin ve yeteneklerinin üstünde bir etkinlikle meşgul olması durumunda, etkinlik haz vermekten çok kaygı ve stres durumlarını ortaya çıkabilmektedir. Aynı zamanda etkinliğin zorluk derecesinin bireyin kapasitesinin ve yeteneklerinin altında olması durumunda da bireyi sıkabilmektedir. Sonuç olarak

kendilerini etkinliklerin akışına kaptırabilen bireylerde olumlu duygular artma, olumsuz duygular azalma eğilimindedir (Nakamura ve Csikszentmihalyi, 2002; Yeşiltaş ve Türk, 2017).

Yargı Kuramı; Bireyin öznel iyi oluşu kendisinin gerçek koşulları ile bazı ölçütler üzerinden yaptıkları içsel değerlendirmelere dayanmaktadır. Birey, belirlemiş olduğu ölçütler üzerinden gerçek durumunu değerlendirdikten sonra eğer mevcut durumu ölçütü aşıyorsa yaşamdan haz alarak mutluluğa ulaşmaktadır. Birey, kendisi için belirlediği ölçütün altında bir yaşam standardı içerisinde ise olumsuz duygulara kapılmaktadır (Eryılmaz, 2009). İnsanlar mutluluklarını ölçmek için etrafindakileri karşılaştırarak bir standart belirlemektedir. Yapılan çalışmalar öznel iyi oluş düzeyleri iyi olan kişilerin etraflarındaki kendilerinden daha düşük standartlara sahip, iyi durumda olmayan kişilerle karşılaştırma eğilimi içerisinde olduklarını; öznel iyi oluş düzeyleri düşük olan kişilerin ise kendilerini hem kendilerinden daha iyi hem de daha düşük standartlara sahip kişilerle karşılaştırma eğilimi içerisinde olduklarını göstermektedir (Deiner, 1984; Yetim 2001).

Bağ Kuramı; Bireyler yaşadıkları olaylar ve durumlarla zihinlerine önceden yapmış oldukları bilişsel yüklemeler aracılığıyla bağ kurmaktadır. Birey zihnine ne kadar fazla olumlu bilişsel yükleme yaparsa o kadar fazla mutlu olma eğilimi içerisinde olmaktadır. Bunun nedeni yaşanan durumlara verilen anlamın bilişsel yüklemelerle kurulan bağın bir sonucu olmasıdır (Schwarz ve Clore, 1983; Diener, 1984). Bilişsel yaklaşım, bellekte mutluluğa ait bir ağın olduğunu belirtmektedir. Bu bellek, bireyin anda yaşamış olduğu olaylar ve durumlarla ilgili anılarını hatırlayarak yorumlamaktadır. Öznel iyi oluş düzeyleri iyi seviyede olan kişilerin bilişsel ağlarının daha olumlu ilişkilerle bağlı oldukları, öznel iyi oluş düzeyleri düşük olan kişilerin ise olumsuz ilişkilerle bağlı oldukları tespit edilmiştir (Yetim, 2001).

2.3.4. Ergenlik ve Öznel İyi Oluş

Öznel iyi oluş, temel sağlık kavramları arasında yer almaktadır ve insanların hem genel hem de belirli yaşam alanlarına (aile, arkadaşlıklar, boş zaman vb.) ilişkin olarak yaşamlarını nasıl değerlendirdiklerini tanımlayan bir kavram olarak kavramsallaştırılmıştır (Diener vd., 2003). Öznel iyi oluşla ilgili yapılan bu tanımlama yalnız yetişkin bireyler için değil, aynı zamanda öznel iyi oluşun ruh sağlığı ve akademik başarı başta olmak üzere farklı sonuçlarının çok önemli bir belirleyicisi olduğu düşünülen çocuklar ve ergenler için de geçerli kabul edilmektedir (Long vd., 2012; Ben-Arieh vd., 2014). Bu nedenle ergenlik döneminde mutlulukla ilgili son yıllarda yapılan çalışmalar artmıştır (González-Carrasco vd., 2017; Thomaes vd., 2017; Yang vd., 2017; Çankaya ve Meydan, 2018; Freire ve Ferreira, 2020; Grob, 2020; Marquez ve Long, 2021).

Ergenlik, birey ve ailelerinde birçok değişikliğin meydana geldiği dönemi kapsar (Steinberg, 2005; Aybak ve İpek, 2021). Ergenlik dönemi sosyal, duygusal, fiziksel ve bilişsel olarak gelişimin ve değişimin yoğun olduğu bir dönemdir (Yavuzer, 2013; Kulaksızoğlu, 2004; Ocağcı ve Üstüner Top, 2015). Bireyler bu dönemde hormonların etkisiyle fiziksel olarak değişime uğrar. Duygusal ve sosyal açıdan iniş-çıkışlar yaşayabilirler. Bu hislerini de çoğu zaman anlamlandırmakta güçlük çekebilirler (McKnight vd., 2002; Türnüklü ve Şahin, 2004; Schweizer, 2020). Bu dönemdeki değişim ve gelişime uyum sağlayabilmede, yetişkinliğe geçiş süreci ilgili çatışmalar ergen bireylerin bu dönemi zorlu geçirmesine neden olabilmektedir (Işık ve Bedel, 2015; Crone ve Fuligni, 2020). Psikolojik olarak da zorlu geçen bu dönemde, bireylerin gelecekteki hayatlarıyla ilgili beklentileri doğrultusunda sınav, okul, dersane gibi faktörlerinde dahil olmasıyla meydana gelen stres, kaygı, belirsizlik, umut vb. duygu durumlarının ortaya çıkarttığı olumsuzluklar mutsuzluğa neden olabilmektedir (Baltaş ve Baltaş, 2018; Çiçek ve Tanhan, 2018). Bu dönemde yaşanan bu değişiklikler, gelişim sürecine bir yandan katkı sağlarken bir yandan da süreç iyi yürütülemezse madde bağımlılığı, davranış bozuklukları veya okul uyumunda bozulmalar gibi olumsuz durumlarla karşılaşılabilir (Mcknight vd., 2002). Bu nedenle ergenlik döneminde uyumun desteklenmesi ve öznel iyi oluş düzeyinin

arttırılması için faktörlerin iyi analiz edilerek uygulanması önem arz etmektedir (Eryılmaz, 2009).

Ergen öznel iyi oluşunda olumlu yaşam olayları, sosyal ilişkilerden yüksek düzeyde doyum almak, zor işlerde başarıya ulaşılması ve destekleyici anne-baba tutumları olmak üzere dört önemli faktör üzerinde durulmaktadır (Park, 2004). Ergen öznel iyi oluşunda aile önemli bir etkiye sahiptir. Aile tutumlarının öznel iyi oluşa etkisinin incelendiği çalışmalarda aile içinde açık iletişim, duygusal birlik ve yakınlığın sağlanması, sevgi atmosferinin oluşturulması, ev ortamı güvenliği, ergenin ev ortamına aidiyeti, ailede kişisel önem duygusunun kazanılmasının öznel iyi oluşu arttırdığı görülmektedir (Rask vd., 2003; Joronen ve Kurki, 2005; Eryılmaz, 2012).

Ergenlerin arkadaşları ve yakın çevresiyle kurmuş olduğu olumlu ilişkilerin hem öznel iyi oluş düzeylerini arttırdığı hem de bu bireylerin okul yaşamlarındaki doyumun yüksek olduğu yönünde sonuçlara ulaşılmıştır (Joronen ve Kurki, 2005; Goswami, 2012). Ayrıca akademik başarı, olumlu okul iklimi, okuldaki sosyal çevre, bireyin öğrenme düzeyi, etkili öğrenme ortamı ve öğretmen desteği gibi değişkenlerin öznel iyi oluşu etkilediğine dair çalışmalar bulunmaktadır (Cheng ve Furnham, 2002; Huebner ve Gilman, 2003; Suldo ve Huebner, 2006; Suldo vd., 2012; Suldo vd., 2013; Borkar, 2016; Asıcı ve İkiz, 2019).

Ergenlerin büyük yaşam olaylarının öznel iyi oluşları üzerinde etkilerine yönelik yapılan çalışmalarda, anlamlı bir ilişki bulunmuştur (McCullough vd., 2002). Ergenlerin yaşam doyumlarının öznel iyi oluş düzeylerine etkisinin incelendiği bir çalışmada hiç suç işlememiş, sorun çıkartmamış normal ergenlerin ve ıslahevindeki, gözetim altındaki sorunlu ergenlerin düzeyleri karşılaştırılmış, normal gelişen ergenlerin sorunlu ergenlere kıyasla yaşam doyumlarının ve mutluluk düzeylerinin daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır (Köker, 1991; Nalbant, 1993).

Ergenlerin öznel iyi oluşuna etki eden mutlulukla ilgili faktörlerden birisinin, umut kavramı olduğu bilinmektedir (Gilman ve Huebner, 2006; Kirmani vd., 2015). Umutla ilgili yapılmış araştırmalar, umut kavramının ergenlerin mutluluk düzeyine önemli düzeyde etki ettiğini göstermiştir (Bernardo, 2015; Çankaya ve Meydan,

2018). Umut, fiziksel ve ruhsal sağlıkla ilişkilidir. Bireyin karşılaşabileceği olumsuz durumlara karşı tampon görevi gormektedir (Padilla-Walker, vd., 2011).

Ergenlik doneminin getirmiş olduğu olumsuz faktorlere karşı oznel iyi oluşu arttırmaya yonelik birkaç strateji üzerinde durulmaktadır.

2.3.5. oznel İyi Oluşu Arttırma Stratejileri

oznel iyi oluşu arttırmaya yonelik stratejilerle ilgili ilk alışma Fordyce (1977) tarafından gerçekleştirilmiştir. Fordyce, ogrencilerinin mutluluğunu arttırabilmek için u farklı yonem kullanmıştır. Bunlardan ilkinde ogrencilerle psikoeğitim uygulaması yapmıştır. İkincesinde ogrencilere mutluluk faktorleri adında bir liste vererek ilgili maddeleri gunluk yaşamlarında kullanmalarını istemiştir. Son yonemde ise herhangi bir uyarıcı sunmadan sadece yaşamlarında yapmaktan keyif aldıkları etkinlikleri daha çok yapmalarını talep etmiştir. Araştırmanın sonucunda u grubun da kontrol grubu karşısında oznel iyi oluş duzeylerinin yukseldiği gorlmüştur.

Fordyce, yaptığı bir diğer uygulamada ise mutluluğu arttırmaya yonelik 14 madde belirlemiş ve ilgili maddeleri altı hafta suresince bireylerden uygulamalarını istemiştir. Uygulama için hazırlamış olduğu stratejilerin içeriğinde; iyi arkadaşlık ilişkileri geliştirmek, yakın ilişkiler kurmak, istek ve beklentileri imkanlar doğrultusunda azaltmak, anlamlı ve amaçlı etkinliklerde yer almak, toplumun bir parçası olmak, daha aktif bir yaşantı oluşturmak, iyi planlamalar yaparak gerçekleştirebilmek, ana odaklanmak, olumlu bakış açısı ile değerlendirme yapmak ve oznel iyi oluşu onemsemek üzerinde durulmuştur. Araştırmanın sonuçlarına gore bireylerin oznel iyi oluş duzeyleri anlamlı şekilde yukselmiştir (Fordyce, 1977; Fordyce, 1983).

oznel iyi oluşu arttırmaya yonelik stratejilerle ilgili başka bir alışma Tkach ve Lyubomirsky (2006) tarafından yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, oznel iyi oluşu arttırmaya yonelik sekiz madde üzerinde durulmuştur. Bunlardan ilki sosyal ilişkilerde bulunarak insanlara yardım etmek ve arkadaşlarla iyi ilişkiler kurmaktır.

Yapılan çalışmalarda sosyal ilişkilerde bulunmanın bireyde mutluluğu arttırdığına yönelik sonuçlara ulaşılmıştır (Hunter ve Csikszentmihalyi, 2003; Tkach ve Lyubomirsky, 2006; Taylor, 2011). Dışadönük olmak, partilere katılmak, dans etmek ve benzer etkinliklerde yer almak da bu stratejilerin içeriğinde yer almaktadır. Aynı zamanda aktif ve pasif boş zaman geçirmenin de öznel iyi oluşla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Pasif boş zaman geçirmek uyumak, film izlemek, bilgisayar oyunları oynamak gibi keyif verici etkinlikleri kapsamaktadır. Aktif boş zaman geçirmek ise egzersiz yapma ve müzik, resim gibi hobilerle uğraşmak sağlıklı olumlu etkileyecek faaliyetleri kapsamaktadır. Yapılan çalışmalar, bu uğraşların olumsuz duyguları azaltarak öznel iyi oluşu arttırdığını göstermektedir (Rejeski vd., 1995; Erber, 1996; Salmon, 2001; Fancourt ve Finn, 2019). Öznel iyi oluşu arttıran bir diğer madde, dini ritüelleri gerçekleştirmek olarak belirlenmiştir. Bunun nedeninin, dini inanç ve ritüellerin toplulukları bir araya getirmesi, hayatın bir anlamı ve amacı olduğu bilincini bireye kazandırması olduğu belirtilmektedir (Myers, 2000). Bireyin bilişsel kontrolünü sağlaması, önemli bir strateji olarak kabul edilmektedir. Bu madde bireyin olumsuz durumları düşünmeme ve kötü düşüncelere odaklanmama yetisini içermektedir. Öznel iyi oluşu arttırmaya yönelik son strateji ise amaç belirleyip gerçekleştirmektir. Bireyler amaçlarına ulaşmak için hayatını düzenlemekte ve çabalamaktadır. Bu çabanın öznel iyi oluşu arttırdığı görülmüştür (Tkach ve Lyubomirsky, 2006).

Ülkemizde ergenlerin öznel iyi oluşunu arttırmaya yönelik stratejilerin belirlendiği araştırmalar yapılmıştır. Bu stratejiler; çevreden olumlu geribildirimler almak ve vermek, dini inanç ve ritüellerin yükümlülüklerini gerçekleştirmek, istek ve beklentileri doyurmak, öznel iyi oluşu korumak olarak belirlenmiştir (Eryılmaz, 2010). Başka bir çalışmada ise ergenlerin mutluluğu koruma stratejilerinin; çevreyle olumlu ilişkiler kurmak, olumsuz duygu ve düşünceleri kontrol edebilmek, sevgi ve saygı ortamı oluşturabilmek, haz elde etme arzusu, romantik ilişkiler kurabilmek ve iyi bir akademik başarıya sahip olmak olduğu görülmüştür (Yorulmaz ve Eryılmaz, 2006).

Öznel iyi oluşla ilişkili olabilecek bir faktör de bireylerin gelecek beklentileri olabilir.

2.4. GELECEK BEKLENTİSİ

Beklenti kavramı, Türkçe Sözlük'te “Gerçekleşmesi beklenen şey, bireyin belli şartlar ve durumların alacağı biçimler ya da kendisinden beklenenler konusundaki öngörüsü” olarak ifade edilmiştir (TDK, 2023). İngilizce sözlükte ise “Bir şeyin olacağına ya da öyle olduğuna yönelik güçlü inanç” olarak tanımlanmıştır (OED, 2023). Farklı bir tanımlamaya göre beklenti, bireyin geçmiş yaşantı ve deneyimlerinden yola çıkarak geleceğine yönelik tahminlerde bulunması olarak tanımlanmaktadır (Tatar, 2005). Kısaca bireyin öngörülerini, yaşamdaki deneyimleri ve kendisine özgü davranış kalıpları, beklenti olarak tanımlanmaktadır (Kalyon, 2014). Yapılan tanımlar, beklenti içeriğinde öngörü ve inanç kavramlarının önemli olduğunu göstermektedir. Sosyal öğrenme kuramına göre bireyin davranışları, bireyin sahip olduğu öngörü kapasitesi ile düzenlenmektedir. Burada öngörü kavramı, bireyin önceden yaptığı tahminlerle kendini motive etme ve yönlendirebilme kapasitesi olarak ele alınmaktadır. Bu kuram, bireyin sonucunu tahmin ederek oluşturduğu hedefler doğrultusunda gerçekleştirdiği amaçlı davranışlarla beklentiyi temellendirmektedir. Bireyin gelecek zamanda gerçekleşmesini istediği durumların şimdiki zamanda bilişsel düzeyde öngörülebilir olması, önem taşımaktadır (Bandura vd., 2001).

Bireylerin gelecekleriyle ilgili görüş, düşünce ve kaygılarını içeren bilişsel haritalar, gelecek beklentisi olarak ifade edilmektedir (Nurmi, 1991; Bandura, 2001). Gelecek, henüz tecrübe edilmemiş, yaşanmak istenen durumların arzulanacağı ve ileriye ötelendiği bir bölümdür. Bireylerin gelecek hayatlarında nerede, kiminle, nasıl bir biçimde yaşamak istediği ve toplumsal yaşamdan talepleri gelecek beklentilerinin temelini oluşturmaktadır (İkizoğlu vd., 2007; Seginer, 2008). Bu beklentiler, geleceğe yönelik olumlu ya da olumsuz beklentilerin tümünü kapsamaktadır. Birey, geçmiş yaşantı ve deneyimlerinden yola çıkarak gelecekte gerçekleşmesini istediği durumlarla ilgili çıkarımlarda bulunabilmektedir. Bu beklentiler, bireyin hem geçmişteki deneyimleri ve başarıları hakkında hem de geleceğe yönelik inanç, duygu ve düşünceleri hakkında bilgi vermektedir (Şimşek vd., 2022). Gelecek beklentileri aynı zamanda hedef koyma, plan yapma, seçenek oluşturma, değerlendirme ve yorumlama becerilerinin etkin kullanılmasına zemin oluşturarak bireyin kişisel

gelişim süreçlerine katkı sağlayan bir kavram olarak kabul edilmektedir (Seginer, 2003).

Seginer (2003), gelecek beklentilerini üç temel yönde ele almıştır. Bu temel yönler hiyerarşik özelliği olan motivasyonel, bilişsel ve davranışsal boyut olarak belirlenmiştir. Motivasyonel boyutta, yaşamla ilişkili kazanılan değerler, beklentiler ve inançlar yer almaktadır. Bilişsel boyutta ise motivasyonel boyutta yer alan kazanımlara ait umut, kaygı ve korkular yer almaktadır. Son olarak davranışsal boyut, geleceğe yönelik planlanan hedeflere yönelik araştırmalar yapmayı, bilgi edinmeyi, edinilen bilginin uygunluğunu değerlendirmeyi ve bu hedefe yönelik bağlılığı sürdürülebilmeyi içermektedir.

Gelecek beklentileri, bireyin mevcut ve sonraki yaşantısını etkileyen önemli bir faktördür. Süreç içerisinde yaşanan deneyimler bu beklentilerin niteliğini değiştirmektedir. Gerçekleşen olumlu deneyimler, bireyin mevcut görevlerini başarıyla sonuçlandırmalarını, bir sonraki beklenti için düzeylerini arttırmaları ve daha fazla verimlilik kazanmalarını sağlamaktadır (Tuncer, 2011). Geleceğe yönelik hedefleri gerçekleştirmede sıfırdan daha fazla olan beklenti durumu, umut olarak ifade edilmektedir (Rideout ve Montemuro, 1986). Buna bağlı olarak gelecek beklentisi ve umut arasında bir ilişkiden söz edebilmek mümkündür (Marsay, 2020). Bu doğrultuda gelecek beklentisi kavramı, umutlu gelecek beklentisi ve umutsuz gelecek beklentisi olmak üzere iki şekilde değerlendirilmektedir (Staats ve Stassen, 1985).

Umut kavramı, geleceğe yönelik olumlu bir bakış açısına sahip olmayı ve gelecekle ilgili yaşanan istenmeyen ve olumsuz durumlarla baş edebilmeyi ifade etmektedir (Snyder, 2002; Çelikel ve Erkorkmaz, 2008). Bireyin geleceğe yönelik planlamalarında umut önemli rol oynamaktadır (Marsay, 2020). Umut, bireyde öz düzenlemeyi sağlayarak davranışı motive eder ve yönlendirir (Kemer ve Atik, 2005; Sürücü ve Mutlu, 2016). Umut kavramı ile gelecek beklentileri arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır (Seginer, 2008; Bronk vd., 2009; Sun ve Shek, 2012; Çalışkan ve Dilmaç, 2021). Bireyin umudu ne kadar yüksek ise geleceğe yönelik beklentileri o düzeyde artmaktadır (Deveci vd., 2011; Schmid ve Lopez, 2011). Umudlu bireylerin

beklentilerinin yüksek olması performansın da yüksek olmasını sağlamaktadır. Performansı yüksek bireylerin pozitif beklentileri artmakta ve bireyler gelecek beklentilerine yönelik daha çok mücadele etmektedirler (Bronk, 2014).

Umutsuzluk kavramı, bireyin içerisinde olduğu durumlarla ilgili olumsuz inanç ve beklentilerle çözüm üretememesi ve durumu kabullenmesi olarak ifade edilmektedir (Öz, 2004; Deveci vd., 2011). Umutsuz bir kişilik, geçmiş deneyimlerine dayanarak karşılaşılan stres verici olayın sebebiyle ilgilenmekte ve olayın sonucunda ortaya çıkacak olumsuz sonuçlara odaklanmaktadır (Şahin, 2009). Bu kişiler problemlerini hiçbir zaman çözemeyeceklerini, başarısızlığın kalıcı olduğuna ve çaba gösterse de amaçlarına ulaşamayacaklarına inanmaktadırlar (Collins ve Cutcliffe, 2003; Arttıran ve Şeker, 2020). Geleceğe umutsuz olarak bakan kişilerde, hedeflerinden çabuk vazgeçme ve yanlış tercihlerde bulunma gibi davranışlar görülmektedir (Koçak ve Çepni, 2017). Umutsuzluk, bireylerde geleceğe yönelik karamsar düşüncelerin oluşmasına ve motivasyon kaybına yol açmaktadır (Kılıç vd., 2014). Gelecek beklentilerini etkileyen çeşitli etmenler bulunmaktadır.

2.4.1. Gelecek Beklentilerini Etkileyen Etmenler

Gelecek beklentilerini etkileyen etmenlerin başında cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, kişilik özellikleri, aile yapısı ve sosyal çevre gelmektedir.

Gelecek beklentilerinde cinsiyete dayalı çalışmalar farklılık göstermektedir. Yapılan araştırmalarda erkeklerin kızlardan daha çok geleceğe yönelik kariyer planlamaları yaptıkları görülmüştür (Zeira ve Dekel, 2005; San Antonio, 2018; Baş ve Altun, 2020). Kız öğrencilerin gelecek beklentilerinde daha çok aile ilişkilerine yönelik hedeflere sahip olduğu görülürken erkek öğrencilerin daha çok mesleki ve eğitim hedeflerine odaklandığı belirtilmektedir (Raffaelli ve Koller, 2005). Bazı çalışmalarda kız öğrencilerin erkeklere göre geleceğe yönelik düşüncelerinin daha olumsuz ve kaygı içerdiği belirlenmiştir (İmamoğlu ve Güler, 2007; Tickamyer ve Henderson, 2015). Bazı çalışmalarda ise kızların erkeklerden daha iyimser ve gelecek konusunda kendilerinden emin oldukları görülmüştür (Beal ve Crockett, 2013; Meece vd., 2014; Agger vd., 2018; Baş ve Altun, 2020). Üniversite

öğrencilerinin gelecek beklentilerinin incelendiği bir araştırmada da kadınların iş bulma beklentisinin erkeklerden daha az olduğu tespit edilmiştir (Dinçer ve Kurtuluş, 2020).

Gelecek beklentilerini etkileyen önemli etmenlerden birisi sosyo-ekonomik düzeydir. (McCabe ve Barnett, 2000; Otrar vd., 2002). İyi maddi olanaklara sahip ailelerde yetişen bireylerin başarı hedefleri ile motivasyonlarının daha yüksek olduğu ve geleceğe olumlu bir bakış açısıyla baktıkları, sınırlı maddi olanaklara sahip ailelerde yetişen bireylerin ise geleceğe yönelik daha karamsar oldukları görülmüştür (Roberts ve Bengtson, 1993; Tuncer, 2011; Dinçer ve Kurtuluş, 2020). Düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin olumsuz gelecek beklentilerinin yanı sıra umut düzeylerinin de olumsuz yönde etkilendiği saptanmıştır (Bolland, 2003; Çelikel ve Erkorkmaz, 2008). Ayrıca yaşanan ülkenin ekonomik düzeyinin de gelecek beklentisi üzerine etkisi olduğu belirtilmektedir (Şengel vd., 2021).

Kişilik özelliklerinin gelecek beklentisi ile en ilişkili kavram olduğu belirtilmektedir (Şanlı ve Saraçlı, 2015). Özgüveni yüksek olan bireylerin geleceğe yönelik beklentilerinin de yüksek olduğu görülmüştür (Thompson ve Zuroff, 2010). İyi düzeyde öz düzenleme becerilerine sahip olmanın olumlu gelecek beklentisini yordadığı görülmüştür (Schmid ve Lopez, 2011). Baş etme stratejilerinde başarılı olan bireylerin umutlu gelecek beklentisine sahip oldukları ortaya konmuştur (Çelikel ve Erkorkmaz, 2008; Baş ve Altun, 2020). İyimser özelliklere sahip kişilerin de hedeflerine ulaşmak için daha fazla çabaladıkları ve zorluklarla mücadele edebildikleri belirtilmektedir (Snyder vd., 1991).

Sağlıklı aile içi ilişkiler, güven ve sevgi dolu sıcak ev atmosferi, destekleyici tutum, engelsiz iletişim ve aidiyet gibi etmenler bireyin iyi oluşunu olumlu düzeyde etkileyerek geleceğe yönelik olumlu bir bakış açısına sahip olmasına olanak sağlamaktadır (Eryılmaz ve Atak, 2011; Iovu vd., 2018). Aile üyelerinin disiplin yaklaşımı, bireyden beklentileri ve başarı kriterleri bireyin gelecek beklentilerini etkilemektedir. Destekleyici, hoşgörülü ve tutarlı ebeveyn tutumları bireyin olumlu gelecek algısını artırmaktadır (McCabe ve Barnett, 2000; Tuncer, 2011; Johnson vd.,

2014). Daha otoriter, baskıcı ve tutarsız ebeveyn tutumları ise bireyin geleceğe daha karamsar ve kaderci bir bakış açısıyla baktıkları görülmüştür (Senemoğlu, 2020).

Ailenin yanı sıra bireyin sürekli içerisinde bulunduğu sosyal çevresi, arkadaşları ve eğitimcileri de geleceğe yönelik beklentilerin belirlenmesinde etkili olmaktadır (Givvin, 2001; Schmidt vd., 2016). Bireyin okul yaşantısı ve okula bağlılık seviyesi, öğretmenleri ve okul arkadaşlarıyla olan ilişkisinin kalitesi ile gelecek beklentileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Catalano vd., 2004; McWhirter ve McWhirter, 2008; Crespo vd., 2013; Lindstrom Johnson vd., 2016; Baş ve Altun, 2020). Aynı zamanda akademik başarının da ergenlerin gelecekteki başarı beklentisini etkilediği görülmüştür (Eccles ve Wigfield, 2002; Adelabu, 2007; Ogurlu, 2016). Sosyal çevrede başarının yorumlanma biçimi, hedeflerin pekiştirilmesi, toplumlumun gençlere verdiği tepkiler, toplumsal değerler gelecek beklentilerini şekillendirmektedir (McCabe ve Barnett, 2000). Aynı zamanda genç bireylerin çevrelerinde rol model olarak kabul ettikleri kişinin yaşam tarzı, bireyin hayatına ilişkin değerleri şekillendirmektedir (Givvin, 2001). Ek olarak bireyin ait olduğu coğrafya, kültür ve dini inançları gelecek beklentilerinin planlanmasında önemli bir etmen olarak kabul edilmektedir (Stoney, 1996; Baş ve Altun, 2020; Makas ve Düşünceli, 2021).

2.4.2. Ergenlik ve Gelecek Beklentisi

Geleceğe yönelik düşünceler ve planlamalar, yaşam boyu devam etmektedir. Bireyin yaşamdan beklentileri içerisinde buldukları gelişim dönemine göre farklılık göstermektedir. Ancak gelecekle ilgili düşünmek ve geleceği planlamak, özellikle ergenler için kritik bir öneme sahiptir (Nurmi, 1991; Oyserman vd., 2002; Trempala ve Malmberg, 2002; Sipsma vd., 2012). Ergenlik, bireyin erişkinliğe yönelik düşüncelerinin, planlamalarının ve geleceğe dair beklentilerinin başladığı karmaşık bir süreçtir (Andersen ve Teicher, 2008; Wigfield ve Cambria, 2010; Çankaya ve Meydan, 2018). Bu dönemde ergen bireyler geleceklerine yönelik belli bir statüye sahip olmak, iyi bir evlilik yapmak, sağlıklı bir hayata sahip olmak, farklı gruplara katılmak, iyi bir iş sahibi olmak gibi birtakım planlamalar yapmaktadır (McCabe ve Barnett, 2000; Davey vd., 2008; Uluçay vd., 2014). Bunlar özellikle yetişkinliğe

geçiş yapan ergenlerin yetişkinliğe geçişlerinin bir yolu olarak kabul edilmektedir (Seginer, 2008). Bu geçiş sürecinde ergenlerin daha fazla yetişkin rolü ve sorumluluğu edinebilmesi, romantik ilişkiler, sosyal ilişkiler, meslek alanlarını tanımak ve takip etmek, evdeki beklentileri anlamak gibi çabalar oluşturmasıyla ilgilidir (McCabe ve Barnett, 2000).

Gelişim süreci devam eden ergenlerin yetişkinliğe geçişteki normatif görev ve sorumluluklarıyla beraber geleceğe yönelik beklentilerle yüzleşmek, belirsizliğe yol açabilmektedir. Bu durum genç bireylerde endişeye neden olmaktadır (Topaktaş, 2015). Ayrıca ülkemizde ergenlik döneminin geleceğe yönelik hedeflerin belirlendiği ortaöğretim sürecine denk gelmesi, gelecek beklentisi kavramını daha önemli kılmaktadır (Türkon, 2019; Carey, 2022). Bu dönem üst öğrenim kurumları ile ilgili planlama yapma, araştırma ve karar verme sürecini içerdiğinden kariyer kararı için de kritik bir öneme sahiptir (Rogers vd., 2008). Kariyer hedeflerine yönelik planlamalar ve alternatifler arasından seçim yapmak, birey için kaygı verici bir hal almaktadır (Albion, 2000; Eryılmaz ve Mutlu, 2017).

Ergenlik döneminde gelecek beklentilerinin neleri içerdiği dört ayrı başlıkta incelenmektedir. Varoluşsal beklentiler, bireyin kişisel özelliklerini ve toplumsal yaşamdaki yerini sorgulamasını içermektedir. İyi ahlaklı, erdemli ve yardımsever bir birey olmak varoluşsal beklentilerdendir. Başarıya yönelik beklentiler, akademik başarı, sınıf geçme, mezun olma, meslek edinme, statü kazanma ve unvan sahibi olma gibi durumları içermektedir. Deneysel beklentiler ise bireyin yaşam stiline, yaşadığı şehre veya işine yönelik radikal tercihleri içermektedir. İlişkisel beklentiler ise partner bulma, eş seçimi ve çocuk sahibi olma durumlarını içermektedir (Şimşek, 2012).

Tuncer (2011) ergen gelecek beklentilerinin içeriğini iş ve eğitim, sağlık ve yaşam, evlilik ve aile, din ve toplum olmak üzere dört grupta sınıflandırmıştır. İş ve eğitime yönelik beklentiler; eğitimde istenilen başarının elde edilmesi, hedeflenen mesleği yapmak ve iş bulmayı kapsamaktadır. Sağlık ve yaşama yönelik beklentiler; sağlıklı ve iyi bir vücuda sahip olmayı, sağlıklı ve uzun bir yaşam sürmeyi kapsamaktadır. Evlilik ve aileye yönelik beklentiler; eş bulmak, çocuk sahibi olmak ve iyi bir evlilik

yürütmeyi kapsamaktadır. Din ve topluma yönelik beklentiler ise dini etkinliklere katılmayı ve toplumsal yaşamın içerisinde yer almayı kapsamaktadır.

Ergenlerin geleceğe yönelik algıları, günlük yaşamlarında motivasyon sağlamaktadır. Geleceğe yönelik oluşturulan bu planlar ve bu hedeflere ulaşmaya çabalamak, kimlik gelişiminde de önemli bir rol oynamaktadır (Nurmi, 1991). Yüksek gelecek beklentilerine sahip olan ergenler, olumlu değerleri kazanma konusunda gelişim göstermektedirler (Catalano vd., 2004). Olumlu bir gelecek beklentisine sahip olmak ergenin kendisinden beklenen gelişim sürecini başarılı bir şekilde tamamlamasına ve yetişkinliğe geçişini kolaylaştırmasına yardımcı olmaktadır (Schmid vd., 2011). Gelecek zamanla ilgili bu planlamalar, bireyin öz düzenleme yapabilme kapasitesi için önem taşımaktadır (Savcı, 2016). Gelecek beklentisinin düşük olduğu ergenlerde, problemleri davranışlar ve suç işleme oranlarının arttığı, akademik başarılarının düşük olduğu görülmüştür (Raffaelli ve Koller, 2005; Stoddard vd., 2011; Spisma vd., 2015; Mahler vd., 2017). Ergenlerde olumlu gelecek beklentisinin varlığı, riskli davranışlardan kaçınmalarını ve toplum içinde sağlıklı bir birey olarak gelişim süreçlerini tamamlamalarını sağlamaktadır (McWhirter ve McWhirter, 2008). Öznel iyi oluş, bu noktada olumlu gelecek beklentisinin gelişimini destekleyip yetişkinliğe geçişi kolaylaştırabilmekte ve başarılı bir dönem geçirilmesini sağlayabilmektedir (Arnett, 2000; McDade vd., 2011; Schmid ve Lopez, 2011).

BÖLÜM 3

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın tipi, araştırmanın yeri ve tarihi, çalışma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi, araştırmanın etik yönü, araştırmanın sınırlılıklarıyla ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN TİPİ

Depremzede olan ve olmayan ergenlerin öznel iyi oluşları ile gelecek beklentileri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik yapılan bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir. Tarama modeli, fazla sayıda elemanın yer aldığı bir evrende, konuya dair kurulan hipotezle ilgili genel bir yargıya ulaşmak doğrultusunda evrenin tümü veya içerisinden seçilecek bir örneklem grubu üzerinde yapılan araştırma modelidir (Büyüköztürk, 2023). İlişkisel tarama modelinde, birden fazla değişkenin arasında ilişkinin var olup olmadığı, ilişkinin varlığı durumunda ise bu ilişkinin derecesi belirlenmektedir (Öztürk, 2019; Karasar, 2023).

3.2. ARAŞTIRMANIN YERİ VE TARİHİ

Bu araştırma, 2023–2024 eğitim-öğretim yılında, 8 Ocak–20 Şubat tarihleri arasında, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinden en çok etkilenen illerden biri olan Hatay’ın, depremden en çok etkilenen ilçelerinden Antakya, Defne ve Samandağ bölgelerinden dokuz farklı ortaokul ile depremden etkilenmemiş bir il olan Ankara’daki altı farklı okuldan veriler toplanarak yürütülmüştür (Vapur vd., 2023).

3.3. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Araştırma, yaşları 12 ile 14 arasında değişen, Hatay ilinde depremzede olan 372 öğrenci ve Ankara ilinde depremzede olmayan 413 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma toplamda araştırma katılmaya gönüllü onamı alınan 785 ergen öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Ergenler cinsiyetlerine ve sınıflarına bakılmaksızın orantısız tabakalı örnekleme ile seçilmiştir. Hatay bölgesindeki ergenlerin tamamının deprem deneyimi olmuştur ve çalışma verileri depremden 10 ay sonra toplanmıştır. Çalışma grubuna ilişkin kişisel bilgilerin dağılımı Çizelge 3.1’de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Çalışma grubuna ilişkin kişisel bilgiler.

Değişken	Ankara		Hatay		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Yerleşim Yeri						
Köy	1	0,2	204	54,8	205	26,1
Kasaba	200	48,3	72	19,4	72	9,2
İlçe	212	51,3	39	10,5	239	30,4
İl merkezi	1	0,2	57	15,3	269	34,3
Cinsiyeti						
Kız	176	42,6	220	59,1	396	50,4
Erkek	237	57,4	152	40,9	389	49,6
Yaşı						
12 yaş	52	12,6	66	17,7	118	15,0
13 yaş	193	46,7	208	55,9	401	51,1
14 yaş	168	40,7	98	26,4	266	33,9
Kardeş Sayısı						
Tek çocuk	80	19,5	12	3,2	92	11,7
İki kardeş	248	60,0	65	17,5	313	39,8
Üç kardeş	70	16,9	152	40,8	222	28,3
Dört kardeş	15	3,6	101	27,2	116	14,8
Beş ve üzeri	-	-	42	11,3	42	5,4
Anne Yaşı						
30-35 yaş	4	1,0	85	22,8	89	11,3
36-40 yaş	113	27,4	166	44,6	279	35,5
41-45 yaş	179	43,3	65	17,5	244	31,2
46-50 yaş	95	23,0	43	11,6	138	17,6
51 yaş ve üzeri	22	5,3	13	3,5	35	4,5
Baba Yaşı						
36-40 yaş	36	8,7	73	19,6	109	13,9
41-45 yaş	178	43,1	134	36,0	312	39,7
46-50 yaş	130	31,5	94	25,3	224	28,5
51-55 yaş	51	12,3	48	12,9	99	12,6
56 yaş ve üzeri	18	4,4	23	6,2	41	5,2
Anne Öğrenim						
Ortaokul	35	8,5	267	71,8	302	38,5
Lise	97	23,5	91	24,5	188	23,9
Üniversite	281	68,0	14	3,8	295	37,6
Baba Öğrenim						
İlkokul	3	0,7	136	36,6	139	17,7
Ortaokul	17	4,1	154	41,4	171	21,8
Lise	101	24,5	61	16,4	162	20,6
Üniversite	292	70,7	21	5,6	313	39,9
Aile Yapısı						
Çekirdek aile	352	85,2	313	84,1	665	84,7

Tek ebeveynli aile	37	9,0	9	2,5	46	5,9
Geniş aile	24	5,8	50	13,4	74	9,4

Çizelge 3.1’de görüldüğü gibi çalışma grubunun %52,6’sı Ankara’da ve %47,4’ü Hatay’da; 26,1’i köyde, %9,2’si kasabada, %30,4’ü ilçe ve %34,3’ü il merkezinde ikamet etmektedir. Çalışma grubunun %50,4’ü kız ve %49,6’sı erkek; %15’i 12 yaşında, %51,1’i 13 yaşında ve %33,9’u 14 yaşında; %11,7’si tek çocuk, %39,9’u iki kardeş, %28,3’ü üç kardeş, %14,8’i dört kardeş, %5,4’ü beş ve daha fazla kardeştir. Annelerinin yaşı %11,3 30-35 yaş, %35,5 36-40 yaş, %31,1 41-45 yaş, %17,6 46-50 yaş, %4,5 51 yaş ve üzeri; babalarının yaşı %13,9 36-40 yaş, %39,7 41-45 yaş, %28,5 46-50 yaş, %12,6 51-55 yaş, %5,2 56 yaş ve üzeridir. Annelerinin öğrenim düzeyi %38,5 ortaokul, %23,9 lise, 37,6 üniversite; babalarının öğrenim düzeyi ise %17,7 ilkokul, %21,8 ortaokul, %20,6 lise, %39,9 üniversite mezunudur. Aile yapısı %84,7 çekirdek aile, %5,9’u tek ebeveynli aile ve %9,4’ü çekirdek ailedir.

3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmanın verileri, Kişisel Bilgi Formu, Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu form, araştırma sürecinde araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Formda yaş, sınıf, cinsiyet, kardeş sayısı, aile gelir durumu, anne ve baba öğrenim durumu, anne ve baba yaşı gibi ergenlerin kendilerine ve ailelerine yönelik bazı demografik bilgileri yer almaktadır.

3.4.2. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği

Ergenlerin öznel iyi oluşlarını ölçmek amacıyla Eryılmaz (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Tamamen Katılıyorum” arasında değişen 4’lü likert tipinde hazırlanmış 15 maddeyi içermektedir. Ölçek, “Aile ile İlişkilerinden Doyum”, “Olumlu Duygular”, “Yaşam Doyumu” ve “Önemli Diğerleri ile İlişkiden Doyum” olmak üzere dört farklı alt boyuttan oluşmaktadır.

Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,86 ve test-tekrar katsayısı 0,83 bulunmuştur. Bu test sonuçları ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir (Eryılmaz, 2009).

3.4.3. Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği

Ölçeğin orijinali Mc Whirter ve Mc Whirter (2008) tarafından ergenlerin geleceğe yönelik beklentilerini ölçmek amacıyla FESA (Future Expectations Scale for Adolescents) adıyla geliştirilmiştir. Türkçe uyarlaması Tuncer (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçek “Kesinlikle inanmıyorum” ile “Kesinlikle inanıyorum” şeklinde cevaplanabilen 7’li likert tipinde hazırlanmış 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki bütün maddeler “yetişkin olduğumda” şeklinde başlamaktadır. Ölçek, “İş ve Eğitim”, “Evlilik ve Aile”, “Din ve Toplum” ile “Sağlık ve Yaşam” olmak üzere dört farklı alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin maddelerine verilebilecek en düşük puan 1 ve en yüksek puan 7, ölçekten alınabilecek en düşük puan 25 ve en yüksek puan 175’tir. Ölçekten alınan toplam puanın yüksek olması gelecek beklentilerinin de yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,93 olarak bulunmuştur (Tuncer, 2011). Bu çalışmada MEB çalışma izni alınması aşamasında bazı maddelerin çıkarılması istenmiş, bu durumun ölçme hatasına neden olacağı düşünülmüş maddelerin yer aldığı Din ve Toplum alt boyutu analizlerde kullanılmamıştır. Bir alt boyutun eksik olması nedeniyle de değerlendirmede ölçek toplam puanı dikkate alınmamıştır.

Bu çalışma örneğinde, kullanılan ölçme araçları iç güvenilirliği için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları hesaplanmış ve analiz sonuçları Çizelge 3.2’de verilmiştir.

Çizelge 3.2. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği güvenilirlik analizi sonuçları

	<i>α</i>
Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği	
Aile İlişkilerinde Doyum	0,73
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	0,76
Yaşam Doyumu	0,83
Olumlu Duygular	0,66
Toplam	0,84

Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği	
İş ve Eğitim	0,92
Evlilik ve Aile	0,92
Sağlık ve Yaşam	0,72

Çizelge 3.2’de Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği alt boyutları ve toplamı için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayılarının 0,66 ve 0,84 arasında değiştiği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği alt boyutları için 0,72 ve 0,92 arasında değiştiği görülmektedir. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği Olumlu Duygular alt boyutunun güvenilirliğinin kabul edilebilir düzeyde, diğer alt boyutlar ve toplam puanı ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği alt boyutlarının güvenilirliklerinin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir (Eryılmaz, 2009; Tuncer, 2011).

3.5. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırma öncesi gerekli etik ve resmi izinlerin alınmasının ardından Hatay ve Ankara illerindeki okullara gidilerek okul yöneticileri, rehber öğretmenler ve diğer eğitimciler araştırma hakkında bilgilendirilmiştir. Veli bilgilendirme ve gönüllü onam formu velilere gönderilmiştir. Veli onamları alındıktan sonra okul yönetimi ve eğitimcilerin belirlemiş olduğu tarih ve zamanlarda araştırmacı tarafından sınıf ortamında ölçme araçları uygulanmıştır. Uygulama öncesi gerekli açıklamalar yapılmış, öğrencilerin soruları yanıtlanmıştır. Öncelikle Hatay İli verileri toplanmış ve yaklaşık veri sayısına ulaşılması hedeflenerek Ankara İli verileri toplanmıştır. Veriler bilgisayar ortamında aktarılarak analize hazırlanmıştır.

3.6. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinden önce ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının normallik dağılımı Kolmogorov-Smirnov Testi, Skewness (çarpıklık) ve Kurtosis (basıklık) değerleri, varyasyon katsayısı, histogram ve detrended Q-Q plot grafiklerine göre incelenmiştir. Çizelge 3.3’te ölçek puanları normallik dağılımına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Çizelge 3.3. Ölçek puanları normallik dağılımı analiz sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov			Çarpıklık	Basıklık	Varyasyon Katsayısı
	İstatistik	df	Sig.			
Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği						
Aile İlişkilerinde Doyum	0,205	785	0,000	-0,781	-0,269	0,11
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	0,127	785	0,000	-0,161	-0,316	0,16
Yaşam Doyumu	0,142	785	0,000	-0,229	-0,701	0,22
Olumlu Duygular	0,156	785	0,000	-0,564	-0,250	0,13
Toplam	0,061	785	0,000	-0,215	-0,610	0,11
Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği						
İş ve Eğitim	0,124	785	0,000	-0,815	-0,166	0,14
Evlilik ve Aile	0,128	785	0,000	-0,996	0,136	0,25
Sağlık ve Yaşam	0,103	785	0,000	-0,657	-0,244	0,19

Çizelge 3.3'te görüldüğü üzere Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Kolmogorov Smirnov Testi anlamlılık değerleri 0,05'in altında bulunmuştur. Çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığında, her iki ölçeğin çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 aralığında olduğu görülmüştür. Varyasyon katsayıları incelenmiş ve tüm ölçek alt boyutlarında 0,3'ten küçük olduğu görülmüştür. Daha sonra Histogram grafikleri incelenmiş ve tek tepeli yapıların oluştuğu görülmüştür. Q-Q plot grafiklerinin de normal dağılıma uygun olduğu yorumlanmıştır (Mayers, 2013; Uysal ve Kılıç, 2022). Yapılan değerlendirmeler ve veri sayısının çokluğu da dikkate alınarak verilerin analizinde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir.

Kişisel bilgilerin frekans ve yüzdeleri, ölçek puanlarının ortalamaları alınarak betimsel analiz sonuçları verilmiştir. Cinsiyet ve depremden etkilenme durumuna göre ölçeklerden alınan puanların farkı incelenirken bağımsız örneklem t Testi kullanılmıştır. Gruplar arası iki faktörün ergen öznel iyi oluşu ve ergen gelecek beklentileri üzerindeki ortak etkisini eş zamanlı olarak test etmek amaçlandığından katılımcıların cinsiyeti ile depremzede olup olmama değişkenlerinin ortak ilişkisine bakılması amacıyla iki faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır (Büyüköztürk, 2003). Yaş, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim düzeyi ve yaşı, aile

yapısı ile ölçeklerden alınan puanların farkı incelenirken tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Değişkenler arası fark olması durumunda, farkın kaynağının belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma testlerinden LSD testinden yararlanılmıştır. Anlamlılık değeri 0,05 alınmıştır. Ölçek puanları arası ilişkinin incelenmesinde ise Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

3.7. ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırmada etik ilke ve kuralları gözetilmiş, veri toplama araçlarını uyarlayan ve geliştiren araştırmacılardan veri toplama araçlarının araştırmada kullanılabilmesi için izin alınmıştır. Araştırma verileri toplanmadan önce Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırmaları Etik Kurulundan 27.09.2023 tarih ve E-78977401-050.01.04-277372 sayılı karar ile gerekli etik izinler alınmıştır (Ek D). Millî Eğitim Bakanlığında 11.12.2023 tarih ve E-49614598-605.01-91797524 sayılı karar ile veri toplama araçlarının uygulanması izni alınmıştır (Ek E).

3.8. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak araştırmada depreme maruz kalmış ergenlerin deprem deneyimleri ile maddi ve manevi kayıplarına ilişkin değişkenler ele alınmak istenmiş, fakat Millî Eğitim Bakanlığı araştırma-inceleme komisyonu konuyla ilgili soruların araştırmadan çıkarılması kaydıyla çalışmanın okullarda yapılmasına izin vermiştir. Depreme ilişkin yaşantıları yansıtan sorulara araştırmada yer verilememiş olması araştırmanın sınırlılığını oluşturmuştur. Deprem meydana geldiği illerden en çok etkilenen Hatay'da ikamet eden ve depremden etkilenmeyen Ankara'da ikamet eden ergenlerin çalışmaya dahil edilmiş olması çalışmanın bir diğer sınırlılığını oluşturmaktadır. Ergenler örnekleme dahil edilmiştir. Son olarak araştırma, 12-14 yaş aralığındaki ergenlerle sınırlıdır. Bu sınırlılıklara rağmen gerçekleştirilen araştırmanın güçlü tarafları da bulunmakta, depreme maruz kalan ve kalmayan ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin ve gelecek beklentilerinin karşılaştırılması, ayrıca farklı değişkenler üzerinden incelenmesi açısından kıymetlidir.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde, problemler ve alt problemler doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. ERGEN ÖZNEL İYİ OLUŞ VE ERGEN GELECEK BEKLENTİLERİ BETİMSSEL ANALİZ SONUÇLARI

Çizelge 4.1’de Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ortalama puanlarına göre betimsel analiz sonuçları verilmiştir.

Çizelge 4.1. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ortalama puanları betimsel istatistik sonuçları

	N	En düşük	En yüksek	Ortalama	St. Sapma
Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği					
Aile İlişkilerinde Doyum	785	2,25	4,00	3,56	0,42
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	785	1,75	4,00	3,13	0,50
Yaşam Doyumu	785	1,33	4,00	3,02	0,66
Olumlu Duygular	785	1,75	4,00	3,44	0,47
Toplam	785	2,27	4,00	3,30	0,37

Çizelge 4.1’de, çalışma grubunun Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği en düşük ve en yüksek puanları ile ortalama puanları dikkate alındığında, öznel iyi oluşlarının ortanın üzerinde olduğu söylenebilir. Alınan en düşük ve yüksek puana göre en yüksek ortalama puanın Aile İlişkilerinde Doyum alt boyutundan ($\bar{x}=3,56$), en düşük puanın ise Yaşam Doyumu alt boyutundan ($\bar{x}=3,02$) alındığı görülmektedir. Buna göre ergenlerin öznel iyi oluşlarının iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.2’de Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği ortalama puanlarına göre betimsel analiz sonuçları verilmiştir

Çizelge 5.2. Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği ortalama puanları betimsel istatistik sonuçları

	N	En düşük	En yüksek	Ortalama	St. Sapma
Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği					
İş ve Eğitim	785	3,55	7,00	5,97	0,88
Evlilik ve Aile	785	1,00	7,00	4,66	1,65
Sağlık ve Yaşam	785	2,75	7,00	5,65	1,06

Çizelge 4.2. incelendiğinde, çalışma grubunun Öznel İyi Oluş alt boyut ve toplam puanları en düşük ve en yüksek puanlarla alınan ortalama puanları karşılaştırıldığında, öznel iyi oluşlarının ortanın üzerinde olduğu söylenebilir. Alınan en düşük ve yüksek puana göre en yüksek ortalama puanı Aile İlişkilerinde Doyum alt boyutundan ($\bar{x}=3,56$) aldıkları, en düşük puanı ise Yaşam Doyumu alt boyutundan ($\bar{x}=3,02$) aldıkları görülmektedir. Buna göre ergenlerin öznel iyi oluşlarının iyi olduğu söylenebilir. Çalışma grubunun Gelecek Beklentileri alt boyutları en düşük ve en yüksek puanlarla alınan ortalama puanları karşılaştırıldığında, gelecek beklentilerinin ortanın üzerinde olduğu söylenebilir. Alınan en düşük ve yüksek puana göre en yüksek ortalama puanı İş ve Eğitim alt boyutundan ($\bar{x}=5,97$) aldıkları, en düşük puanı ise Evlilik ve Aile alt boyutundan ($\bar{x}=4,66$) aldıkları görülmektedir. Buna göre ergenlerin gelecek beklentilerinin iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

4.2. ÖZNEL İYİ OLUŞA İLİŞKİN BULGULAR

Çizelge 4.3’te çalışma grubunun Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarının cinsiyete göre bağımsız örneklem t Testi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 6.3. Cinsiyete göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları t testi sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	t	p
Aile İlişkilerinde Doyum	Kız	396	14,25	1,70	-0,415	0,678
	Erkek	389	14,30	1,73		
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	Kız	396	12,58	1,96	0,909	0,364
	Erkek	389	12,45	2,07		
Yaşam Doyumu	Kız	396	8,92	2,07	-1,912	0,056
	Erkek	389	9,19	1,93		
Olumlu Duygular	Kız	396	13,70	1,92	-0,975	0,330

	Erkek	389	13,84	1,91		
Toplam	Kız	396	49,47	5,53	-0,822	0,411
	Erkek	389	49,80	5,61		

Çizelge 4.3'e göre ergenlerin cinsiyeti Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$). Ergenlerin öznel iyi oluşları, cinsiyetlerine göre farklılaşmamaktadır.

Çizelge 4.4'te çalışma grubunun Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarının yaşa göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 7.4. Yaşa göre Ergen öznel iyi oluş ölçeği puanları ANOVA sonuçları

	Yaş	N	$\bar{x}$	S		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p
Aile İlişkilerinde Doyum	12	118	14,66	1,57	Gruplar a.	22,469	2	11,234	3,845	0,022*
	13	401	14,16	1,83	Gruplar içi	2284,991	782	2,922		
	14	266	14,27	1,57	Toplam	2307,460	784			
Önemli Diğ. ile İlişkide Doyum	12	118	12,94	1,94	Gruplar a.	25,173	2	12,586	3,114	0,045*
	13	401	12,44	2,01	Gruplar içi	3160,641	782	4,042		
	14	266	12,45	2,03	Toplam	3185,814	784			
Yaşam Doyumu	12	118	9,45	2,05	Gruplar a.	22,181	2	11,091	2,760	0,064
	13	401	8,97	1,97	Gruplar içi	3142,005	782	4,018		
	14	266	9,01	2,02	Toplam	3164,186	784			
Olumlu Duygular	12	118	13,92	2,02	Gruplar a.	4,162	2	2,081	0,565	0,569
	13	401	13,78	1,93	Gruplar içi	2882,378	782	3,686		
	14	266	13,69	1,85	Toplam	2886,540	784			
Toplam	12	118	50,99	5,74	Gruplar a.	255,771	2	127,885	4,148	0,016*
	13	401	49,36	5,74	Gruplar içi	24109,758	782	30,831		
	14	266	49,44	5,15	Toplam	24365,529	784			

* $p<0,05$

Çizelge 4.4'te görüldüğü gibi ergenlerin yaşı ile Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği Aile İlişkilerinde Doyum, Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum ve toplam puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Farkın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan LSD sonucuna göre yaşı 12 olan ergenlerin puanları ($\bar{x}=14,66$; $\bar{x}=12,94$; $\bar{x}=50,99$) yaşı 13 ve 14 olan ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Ergenlerin Yaşam Doyumu ve Olumlu Duygular alt boyut puanları ise yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Buna göre ergenlerin yaşının öznel iyi oluşlarında farklılığa neden olduğu, 12 yaşındaki ergenlerin aile ilişkileri, önemli diğerleri ile ilişkide doyumlarının ve genel olarak öznel iyi oluşlarının 13 ve 14 yaşındaki ergenlerden daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.5'te çalışma grubunun Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarının kardeş sayısına göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 8.5. Kardeş sayısına göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları ANOVA sonuçları

	Kardeş Sayısı	N	$\bar{x}$	S		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p
Aile İlişkilerinde Doyum	Tek çocuk	92	14,36	1,53	Gruplar a.	15,500	4	3,875	1,319	0,261
	İki kardeş	313	14,31	1,68	Gruplar içi	2291,960	780	2,938		
	Üç kardeş	222	14,16	1,81	Toplam	2307,460	784			
	Dört kardeş	116	14,46	1,71						
	Beş ve üzeri	42	13,85	1,73						
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	Tek çocuk	92	12,45	1,93	Gruplar a.	13,924	4	3,481	0,856	0,490
	İki kardeş	313	12,48	2,11	Gruplar içi	3171,890	780	4,067		
	Üç kardeş	222	12,71	1,98	Toplam	3185,814	784			
	Dört kardeş	116	12,41	1,78						
	Beş ve üzeri	42	12,23	2,17						
Yaşam Doyumu	Tek çocuk	92	9,21	2,03	Gruplar a.	60,983	4	15,246	3,832	0,004*
	İki kardeş	313	9,33	2,06	Gruplar içi	3103,203	780	3,978		
	Üç kardeş	222	8,86	1,96	Toplam	3164,186	784			
	Dört kardeş	116	8,81	1,92						
	Beş ve üzeri	42	8,38	1,73				Fark: 1>5; 2>3, 4, 5		
Olumlu Duygular	Tek çocuk	92	14,15	1,80	Gruplar a.	91,471	4	22,868	6,382	0,000*
	İki kardeş	313	14,05	1,80	Gruplar içi	2795,069	780	3,583		
	Üç kardeş	222	13,47	2,00	Toplam	2886,540	784			
	Dört kardeş	116	13,62	1,94				Fark: 1, 2>3, 4, 5; 4>5		
	Beş ve üzeri	42	12,90	1,93						
Toplam	Tek çocuk	92	50,19	5,43	Gruplar a.	388,094	4	97,023	3,156	0,014*
	İki kardeş	313	50,18	5,77	Gruplar içi	23977,435	780	30,740		
	Üç kardeş	222	49,21	5,58	Toplam	24365,529	784			
	Dört kardeş	116	49,32	5,07				Fark: 1, 3>5; 2>3 ,5		
	Beş ve üzeri	42	47,38	4,99						

*p<0,05

Çizelge 4.5'te görüldüğü gibi ergenlerin kardeş sayısı ile Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği Yaşam Doyumu, Olumlu Duygular ve toplam puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (p<0,05). Farkın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan LSD sonucuna göre tek çocuk olanların Yaşam Doyumu alt boyut puanı ($\bar{x}$ =9,21) beş ve üzeri kardeş olanların puanından ($\bar{x}$ =8,38), iki kardeş olanların puanı ($\bar{x}$ =9,33) daha fazla kardeş olanların puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Olumlu Duygular alt boyutunda tek çocuk ve iki kardeş olanların puanları ($\bar{x}$ =14,15; $\bar{x}$ =14,05) daha fazla kardeşe sahip olanların puanlarından ve dört kardeş olanların puanı ($\bar{x}$ =13,62) beş ve daha fazla kardeşe sahip olanların puanından ($\bar{x}$ =12,90) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ölçek toplam puanına göre tek çocuk ve üç kardeş olanların puanı ($\bar{x}$ =50,19; $\bar{x}$ =49,21) beş ve daha fazla kardeşe sahip olanların

puanından, iki kardeş olanların puanı ise ($\bar{x}=50,18$) üç kardeş ile beş ve daha fazla kardeş olanların puanından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ergenlerin Aile İlişkilerinde Doyum ve Önemli Diğerleri ile Doyum alt boyut puanları ise kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Buna göre özellikle tek çocuk ya da iki kardeş olanların kardeş sayısı daha fazla olanlarla kıyaslandığında yaşam doyumunu ve olumlu duygularının, genel olarak da öznel iyi oluşlarının daha iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.6'da çalışma grubunun Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarının anne öğrenim düzeyine göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 9.6. Anne öğrenim düzeyine göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları ANOVA sonuçları

	Anne Öğrenim	N	$\bar{x}$	S		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p
Aile İlişkilerinde Doyum	Ortaokul	302	14,18	1,66	Gruplar a.	5,758	2	2,879	0,978	0,376
	Lise	188	14,25	1,73	Gruplar içi	2301,702	782	2,943		
	Üniversite	295	14,38	1,75	Toplam	2307,460	784			
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	Ortaokul	302	12,45	1,93	Gruplar a.	3,522	2	1,761	0,433	0,649
	Lise	188	12,62	2,07	Gruplar içi	3182,292	782	4,069		
	Üniversite	295	12,52	2,06	Toplam	3185,814	784			
Yaşam Doyumu	Ortaokul	302	8,68	1,94	Gruplar a.	70,319	2	35,160	8,887	0,000*
	Lise	188	9,26	2,00	Gruplar içi	3093,867	782	3,956		
	Üniversite	295	9,31	2,02	Toplam	3164,186	784			
Olumlu Duygular	Ortaokul	302	13,48	1,93	Gruplar a.	47,749	2	23,875	6,577	0,001*
	Lise	188	13,80	1,87	Gruplar içi	2838,791	782	3,630		
	Üniversite	295	14,05	1,90	Toplam	2886,540	784			
Toplam	Ortaokul	302	48,81	5,15	Gruplar a.	346,421	2	173,210	5,639	0,004*
	Lise	188	49,95	5,81	Gruplar içi	24019,108	782	30,715		
	Üniversite	295	50,27	5,74	Toplam	24365,529	784			

* $p<0,05$

Çizelge 4.6'da görüldüğü gibi ergenlerin annelerinin öğrenim düzeyi ile Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği Yaşam Doyumu, Olumlu Duygular ve toplam puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Farkın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan LSD sonucuna göre annesi ortaokul mezunu olanların Yaşam Doyumu alt boyut puanı ($\bar{x}=8,68$) lise mezunlarının puanından, annesi lise mezunu olanların puanları ($\bar{x}=9,26$) üniversite mezunu olanların puanından ($\bar{x}=9,31$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Olumlu Duygular alt boyutunda annesi ortaokul mezunu olanların Olumlu Duygular alt boyut puanı ($\bar{x}=13,48$) lise mezunlarının puanından, annesi lise mezunu olanların puanları ($\bar{x}=13,80$) üniversite mezunu olanların puanından

($\bar{x}=14,05$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Ölçek toplam puanına göre annesi ortaokul mezunu olanların puanları ($\bar{x}=48,81$) annesi lise öğrenim düzeyindekilerden, annesi lise mezunu olanları puanı ($\bar{x}=49,95$) ise annesi üniversite mezunu olanların puanlarından ($\bar{x}=50,27$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Ergenlerin Aile İlişkilerinde Doyum ve Önemli Diğerleri ile Doyum alt boyut puanları ise annelerinin öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Buna göre ergenlerin annelerin öğrenim durumunun ergenlerin öznel iyi oluşlarında farklılığa neden olduğu, anneleri üniversite mezunu olan ergenlerin yaşam doyumlarının, olumlu duygularının ve genel olarak öznel iyi oluşlarının anne öğrenim durumu lise ve ortaokul olanlara göre daha iyi olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.7’de çalışma grubunun Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarının baba öğrenim düzeyine göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 10.7. Baba öğrenim düzeyine göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları ANOVA sonuçları

	Baba Öğrenim	N	$\bar{x}$	S		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p
Aile İlişkilerinde Doyum	İlkokul	139	14,22	1,61	Gruplar a.	6,434	3	2,145	0,728	0,535
	Ortaokul	171	14,22	1,64	Gruplar içi	2301,026	781	2,946		
	Lise	162	14,17	1,81	Toplam	2307,460	784			
	Üniversite	313	14,38	1,74						
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	İlkokul	139	12,37	1,96	Gruplar a.	10,066	3	3,355	0,825	0,480
	Ortaokul	171	12,42	1,92	Gruplar içi	3175,748	781	4,066		
	Lise	162	12,51	2,04	Toplam	3185,814	784			
	Üniversite	313	12,65	2,07						
Yaşam Doyumu	İlkokul	139	8,63	1,85	Gruplar a.	84,946	3	28,315	7,182	0,000*
	Ortaokul	171	8,71	2,05	Gruplar içi	3079,240	781	3,943		
	Lise	162	9,09	1,98	Toplam	3164,186	784			
	Üniversite	313	9,41	2,00				Fark: İlk<lise, üniversite; orta<üniversite		
Olumlu Duygular	İlkokul	139	13,32	2,02	Gruplar a.	62,116	3	20,705	5,725	0,001*
	Ortaokul	171	13,67	1,83	Gruplar içi	2824,424	781	3,616		
	Lise	162	13,67	1,93	Toplam	2886,540	784			
	Üniversite	313	14,08	1,86				Fark: İlk, orta, lise<üniversite		
Toplam	İlkokul	139	48,55	5,03	Gruplar a.	485,446	3	161,815	5,292	0,000*
	Ortaokul	171	49,03	5,43	Gruplar içi	23880,083	781	30,576		
	Lise	162	49,45	5,63	Toplam	24365,529	784			
	Üniversite	313	50,53	5,72				Fark: İlk, orta, lise<üniversite		

* $p<0,05$

Çizelge 4.7’de görüldüğü gibi ergenlerin babalarının öğrenim düzeyi ile Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği Yaşam Doyumu, Olumlu Duygular ve toplam puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Farkın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan LSD sonucuna göre babası ilkokul mezunu olanların Yaşam Doyumu alt

boyut puanı ($\bar{x}=8,63$) babası, ortaokul, lise ve üniversite mezunlarının puanından, babası ortaokul mezunlarının puanı ($\bar{x}=8,71$) lise ve üniversite mezunlarının puanından, babası lise mezunlarının puanı ($\bar{x}=9,09$) üniversite mezunu olanların puanlarından ($\bar{x}=9,41$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Olumlu Duygular alt boyutunda babası ilkokul mezunu olanların Olumlu Duygular alt boyut puanı ($\bar{x}=13,32$) babası, ortaokul, lise ve üniversite mezunlarının puanından, babası ortaokul ve lise mezunlarının puanı ($\bar{x}=13,67$; $x=13,67$) üniversite mezunlarının puanından, babası ortaokul ve lise mezunlarının puanı ($\bar{x}=13,67$; $x=13,67$) üniversite mezunu olanların puanlarından ($\bar{x}=14,08$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Ölçek toplam puanına göre babası ilkokul mezunu olanların puanları ($\bar{x}=48,55$) babası ortaokul öğrenim düzeyindekilerden, babası ortaokul mezunu olanları puanı ($\bar{x}=49,03$) babası lise mezunu olanların puanlarından, babası lise mezunu olanları puanı ($\bar{x}=49,45$) babası üniversite mezunu olanların puanlarından ($\bar{x}=50,53$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Ergenlerin Aile İlişkilerinde Doyum ve Önemli Diğerleri ile Doyum alt boyut puanları ise babalarının öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Buna göre ergenlerin babalarının öğrenim durumunun ergenlerin öznel iyi oluşlarında farklılığa neden olduğu, babaları üniversite mezunu olan ergenlerin yaşam doyumlarının, olumlu duygularının ve genel olarak öznel iyi oluşlarının baba öğrenim durumu lise, ortaokul ve ilkokul olanlara göre daha iyi olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.8’de çalışma grubunun Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarının anne yaşına göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 11.8. Anne yaşına göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları ANOVA sonuçları

	Anne Yaşı	N	$\bar{x}$	S		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p
Aile İlişkilerinde Doyum	30-35 yaş	89	14,44	1,69	Gruplar a.	20,988	4	5,247	1,790	0,129
	36-40 yaş	279	14,44	1,58	Gruplar içi	2286,472	780	2,931		
	41-45 yaş	244	14,09	1,81	Toplam	2307,460	784			
	46-50 yaş	138	14,22	1,77						
	51 yaş ve üzeri	35	14,00	1,71						
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	30-35 yaş	89	12,70	2,12	Gruplar a.	35,293	4	8,823	2,184	0,069
	36-40 yaş	279	12,48	2,00	Gruplar içi	3150,521	780	4,039		
	41-45 yaş	244	12,28	2,00	Toplam	3185,814	784			
	46-50 yaş	138	12,81	2,00						
	51 yaş ve üzeri	35	12,94	1,79						
Yaşam Doyumu	30-35 yaş	89	8,55	1,87	Gruplar a.	30,577	4	7,644	1,903	0,108
	36-40 yaş	279	9,21	2,01	Gruplar içi	3133,609	780	4,017		

	41-45 yaş	244	9,03	2,03	Toplam	3164,186	784			
	46-50 yaş	138	9,10	1,98						
Olumlu Duygular	51 yaş ve üzeri	35	9,05	2,07	Gruplar a.	1,990	4	0,498	0,135	0,970
	30-35 yaş	89	13,84	1,91	Gruplar içi	2884,550	780	3,698		
	36-40 yaş	279	13,77	1,89	Toplam	2886,540	784			
	41-45 yaş	244	13,71	1,95						
	46-50 yaş	138	13,84	1,82						
	51 yaş ve üzeri	35	13,74	2,26						
Toplam	30-35 yaş	89	49,55	5,50	Gruplar a.	101,355	4	25,339	0,815	0,516
	36-40 yaş	279	49,91	5,43	Gruplar içi	24264,173	780	31,108		
	41-45 yaş	244	49,13	5,88	Toplam	24365,529	784			
	46-50 yaş	138	49,99	5,52						
	51 yaş ve üzeri	35	49,74	4,82						

Çizelge 4.8’de görüldüğü gibi ergenlerin annelerinin yaşı ile Öznel İyi Oluş Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$).

Çizelge 4.9’da çalışma grubunun Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarının baba yaşına göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 12.9. Baba yaşına göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları ANOVA sonuçları

	Baba Yaşı	N	$\bar{x}$	S		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p
Aile İlişkilerinde Doyum	36-40 yaş	109	14,62	1,62	Gruplar a.	25,434	4	6,359	2,173	0,070
	41-45 yaş	312	14,32	1,65	Gruplar içi	2282,026	780	2,926		
	46-50 yaş	224	14,21	1,78	Toplam	2307,460	784			
	51-55 yaş	99	13,97	1,85						
	56 yaş ve üzeri	41	14,04	1,53						
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	36-40 yaş	109	12,75	2,02	Gruplar a.	27,635	4	6,909	1,706	0,147
	41-45 yaş	312	12,43	1,99	Gruplar içi	3158,179	780	4,049		
	46-50 yaş	224	12,37	2,02	Toplam	3185,814	784			
	51-55 yaş	99	12,66	1,94						
	56 yaş ve üzeri	41	13,07	2,21						
Yaşam Doyumu	36-40 yaş	109	9,19	1,88	Gruplar a.	9,025	4	2,256	0,558	0,693
	41-45 yaş	312	9,03	2,06	Gruplar içi	3155,161	780	4,045		
	46-50 yaş	224	9,12	2,00	Toplam	3164,186	784			
	51-55 yaş	99	8,81	1,92						
	56 yaş ve üzeri	41	9,14	2,11						
Olumlu Duygular	36-40 yaş	109	14,23	1,78	Gruplar a.	31,296	4	7,824	2,137	0,074
	41-45 yaş	312	13,74	1,85	Gruplar içi	2855,244	780	3,661		
	46-50 yaş	224	13,62	1,98	Toplam	2886,540	784			
	51-55 yaş	99	13,79	1,99						
	56 yaş ve üzeri	41	13,51	2,08						
Toplam	36-40 yaş	109	50,80	4,93	Gruplar a.	186,309	4	46,577	1,503	0,200
	41-45 yaş	312	49,53	5,59	Gruplar içi	24179,220	780	30,999		
	46-50 yaş	224	49,34	5,75	Toplam	24365,529	784			
	51-55 yaş	99	49,26	5,58						
	56 yaş ve üzeri	41	49,78	5,82						

Çizelge 4.9’da görüldüğü gibi ergenlerin babalarının yaşı ile Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$).

Çizelge 4.10'da çalışma grubunun Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarının aile yapısına göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 13.10. Aile yapısına göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları ANOVA sonuçları

	Aile Yapısı	N	$\bar{x}$	S		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p
Aile İlişkilerinde Doyum	Çekirdek aile	665	14,28	1,72	Gruplar a.	1,783	2	0,891	0,302	0,739
	Tek ebeveynli a.	46	14,08	1,79	Gruplar içi	2305,677	782	2,948		
	Geniş aile	74	14,29	1,63	Toplam	2307,460	784			
Önemli Diğ. İlişkide Doyum	Çekirdek aile	665	12,53	2,02	Gruplar a.	9,190	2	4,595	1,131	0,323
	Tek ebeveynli a.	46	12,13	1,89	Gruplar içi	3176,624	782	4,062		
	Geniş aile	74	12,69	1,97	Toplam	3185,814	784			
Yaşam Doyumu	Çekirdek aile	665	9,07	2,01	Gruplar a.	1,370	2	0,685	0,169	0,844
	Tek ebeveynli a.	46	9,04	2,08	Gruplar içi	3162,816	782	4,045		
	Geniş aile	74	8,93	1,96	Toplam	3164,186	784			
Olumlu Duygular	Çekirdek aile	665	13,81	1,88	Gruplar a.	6,760	2	3,380	0,918	0,400
	Tek ebeveynli a.	46	13,58	2,26	Gruplar içi	2879,780	782	3,683		
	Geniş aile	74	13,54	2,01	Toplam	2886,540	784			
Toplam	Çekirdek aile	665	49,71	5,53	Gruplar a.	34,650	2	17,325	0,557	0,573
	Tek ebeveynli a.	46	48,84	5,98	Gruplar içi	24330,879	782	31,114		
	Geniş aile	74	49,45	5,68	Toplam	24365,529	784			

Çizelge 4.10'da görüldüğü gibi ergenlerin aile yapısı ile Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$).

Çizelge 4.11'de çalışma grubunun Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarının yaşadıkları/ikamet ettikleri yere (depremzede olup olmama durumuna) göre t Testi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 14.11. Depremden etkilenme durumuna göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları t Testi sonuçları

	İkamet	N	$\bar{x}$	S	t	p
Aile İlişkilerinde Doyum	Ankara	413	14,3196	1,73332	0,721	0,471
	Hatay	372	14,2312	1,69677		
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	Ankara	413	12,6416	2,04854	1,731	0,084
	Hatay	372	12,3925	1,97334		
Yaşam Doyumu	Ankara	413	9,4286	1,99827	5,519	0,000*
	Hatay	372	8,6505	1,94297		
Olumlu Duygular	Ankara	413	14,1017	1,80057	5,093	0,000*
	Hatay	372	13,4140	1,98257		
Toplam	Ankara	413	50,4915	5,67511	4,583	0,000*
	Hatay	372	48,6882	5,30977		

* $p<0,05$

Çizelge 4.11’de görüldüğü gibi ergenlerin depremzede olup olmama durumları ile Öznel İyi Oluş Yaşam Doyumu, Olumlu Duygular alt boyutları ve toplam puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Ankara’da ikamet edip depremzede olmayan ergenlerin Yaşam Doyumu alt boyut puanı ($\bar{x}=9,42$), Olumlu Duygular alt boyut puanı ($\bar{x}=14,10$) ve toplam puanı ($\bar{x}=50,49$) Hatay’da ikamet edip depremzede ergenlerin puanlarından ($\bar{x}=8,65$; $\bar{x}=14,10$; $\bar{x}=48,68$) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ergenlerin Aile İlişkilerinde Doyum ve Önemli Diğerleri ile Doyum alt boyut puanları ise depremzede olup olmama durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Çizelge 4.12’de çalışma grubunun Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarının cinsiyet ve depremden etkilenme durumuna göre iki yönlü varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 15.12. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarının cinsiyet ve depremden etkilenme durumuna göre iki faktörlü ANOVA sonuçları

Ergen İyi Oluş Ölçeği	Öznel Cinsiyet	Hatay			Ankara			ANOVA		
		n	$\bar{x}$	S	n	$\bar{x}$	S	Cinsiyet	Depremden Etkilenme Durumu	Cinsiyet X Depremden Etkilenme Durumu
Aile Doyum	Kız	220	14,23	1,69	176	14,27	1,71	F=0,535	F=3,13	F=0,144
	Erkek	237	14,22	1,70	237	14,35	1,74	p=0,598	p=0,327	p=0,705
Önemli İliş.Doyum	Kız	220	12,54	1,89	176	12,64	2,04	F=1,007	F=2,301	F=1,641
	Erkek	237	12,17	2,07	237	12,64	2,05	p=0,499	p=0,371	p=0,201
Yaşam Doyumu	Kız	220	8,57	2,20	176	9,36	2,06	F=15,435	F=379,093	F=0,073
	Erkek	237	8,76	1,82	237	9,47	1,94	p=0,159	p=0,033*	p=0,787
Olumlu Duygular	Kız	220	13,41	1,90	176	14,07	1,89	F=1,091	F=1315,511	F=0,019
	Erkek	237	13,41	2,10	237	14,11	1,73	p=0,486	p=0,018*	p=0,891
Toplam	Kız	220	48,76	5,18	176	50,35	5,84	F=0,007	F=70,877	F=0,288
	Erkek	237	48,57	5,49	237	50,59	5,55	p=0,945	p=0,075	p=0,592

* $p<0,05$

Çizelge 4.12’de görüldüğü gibi ergenlerin Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği alt boyut ve toplam puanları ile cinsiyet arasında anlamlı fark yoktur ($p<0,05$); Yaşam Doyumu ve Olumlu Duygular alt boyut puanları ile depremden etkilenme durumu arasındaki fark anlamlıdır ($p>0,05$). Ankara’da yaşayan ve depremzede olmayan ergenlerin

Yaşam Doyumu ve Olumlu Duygular alt boyut puanları Hatay’da yaşayan ve depremzede olan ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Cinsiyet ve depremden etkilenme durumu değişkenlerinin birlikte ergenlerin öznel iyi oluşu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

4.3. GELECEK BEKLENTİLERİNE İLİŞKİN SONUÇLAR

Çizelge 4.13’te çalışma grubunun Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanlarının cinsiyete göre bağımsız örneklem t Testi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 16.13. Cinsiyete göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları t Testi sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	t	p
İş ve Eğitim	Kız	396	65,7652	9,94735	0,197	0,844
	Erkek	389	65,6272	9,62612		
Evlilik ve Aile	Kız	396	31,4343	10,87528	-3,019	0,003*
	Erkek	389	33,9152	12,12395		
Sağlık ve Yaşam	Kız	396	22,2828	4,42328	-2,212	0,027*
	Erkek	389	22,9512	4,02763		

* $p<0,05$

Çizelge 4.13’e göre ergenlerin cinsiyeti ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Evlilik ve Aile, Sağlık ve Yaşam alt boyut puanları arasındaki fark anlamlıdır ($p<0,05$). Kız ergenlerin puanları ($\bar{x}=31,43$; $\bar{x}=32,28$) erkeklerin puanlarından ($\bar{x}=33,91$; $\bar{x}=22,95$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. İş ve Eğitim alt boyut puanları ise cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Çizelge 4.14’te çalışma grubunun Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanlarının yaşa göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 17.14. Yaşa göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları ANOVA sonuçları

	Yaş	N	$\bar{x}$	S		Kareler Toplam	df	Kareler Ort.	F	p
İş ve Eğitim	12	118	67,62	9,15	Gruplar arası	541,123	2	270,562	2,840	0,059
	13	401	65,50	10,13	Gruplar içi	74500,719	782	95,269		
	14	266	65,12	9,44	Toplam	75041,842	784			
Evlilik ve Aile	12	118	33,18	12,67	Gruplar arası	830,704	2	415,352	3,119	0,045*
	13	401	31,68	11,82	Gruplar içi	104126,511	782	133,154		
	14	266	33,90	10,53	Toplam	104957,215	784			
Sağlık ve	12	118	23,36	4,31	Gruplar arası	100,700	2	50,350	2,811	0,061

Yaşam	13	401	22,33	4,40	Gruplar içi	14009,346	782	17,915
	14	266	22,70	3,92	Toplam	14110,046	784	

*p<0,05

Çizelge 4.14'te görüldüğü gibi ergenlerin yaşı ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Evlilik ve Aile alt boyut puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (p<0,05). Farkın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan LSD sonucuna göre yaşı 13 olan ergenlerin puanı ($\bar{x}$ =31,68) yaşı 14 olan ergenlerin puanından ($\bar{x}$ =33,90) anlamlı düzeyde düşüktür. Ergenlerin İş ve Eğitim, Sağlık ve Yaşam alt boyut puanları ise yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0,05).

Çizelge 4.15'te çalışma grubunun Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanlarının kardeş sayısına göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 18.15. Kardeş sayısına göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları ANOVA sonuçları

	Kardeş Sayısı	N	$\bar{x}$	S		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
İş ve Eğitim	Tek çocuk	92	67,36	8,89	Gruplar arası	3811,797	4	952,949	10,435	0,000*
	İki kardeş	313	67,12	8,82	Gruplar içi	71230,045	780	91,321		
	Üç kardeş	222	65,11	10,01	Toplam	75041,842	784			
	Dört kardeş	116	64,51	9,91						
	Beş ve üzeri	42	57,71	12,38						
Evlilik ve Aile	Tek çocuk	92	34,16	10,53	Gruplar arası	1164,196	4	291,049	2,187	0,069
	İki kardeş	313	33,19	11,41	Gruplar içi	103793,019	780	133,068		
	Üç kardeş	222	31,76	12,26	Toplam	104957,215	784			
	Dört kardeş	116	33,18	10,90						
	Beş ve üzeri	42	28,71	12,21						
Sağlık ve Yaşam	Tek çocuk	92	23,48	3,71	Gruplar arası	430,539	4	107,635	6,137	0,000*
	İki kardeş	313	23,25	3,85	Gruplar içi	13679,507	780	17,538		
	Üç kardeş	222	22,07	4,57	Toplam	14110,046	784			
	Dört kardeş	116	21,49	4,50						
	Beş ve üzeri	42	21,90	4,47						

*p<0,05

Çizelge 4.15'te görüldüğü gibi ergenlerin kardeş sayısına göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği İş ve Eğitim, Sağlık ve Yaşam alt boyut puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (p<0,05). Farkın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan LSD sonucuna göre beş ve üzeri kardeşe sahip olanların İş ve Eğitim alt boyut puanı ($\bar{x}$ =57,71) daha az kardeşi olanlardan, dört kardeşe sahip olanların puanı ($\bar{x}$ =64,51) tek çocuk ve iki kardeş olanların puanlarından ($\bar{x}$ =67,36; $\bar{x}$ =67,12) ve üç kardeş olanların puanı ($\bar{x}$ =65,11) iki kardeş olanların puanından anlamlı düzeyde daha düşüktür. Ayrıca ergenlerin kardeş sayısı arttıkça İş ve Eğitim alt boyut

puanlarında azalma olduğu da dikkat çekmektedir. Sağlık ve Yaşam alt boyutunda, tek çocuk olanların puanı ($\bar{x}=23,48$) üç, dört, beş ve üzere kardeşe sahip olanların puanından ($\bar{x}=22,07$; $\bar{x}=21,49$; $\bar{x}=21,90$), iki kardeş olanların puanı ($\bar{x}=23,25$) üç ve dört kardeş olanların puanından anlamlı düzeyde yüksektir. Ergenlerin Evlilik ve Aile alt boyut puanları ise kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Buna göre ergenlerin kardeş sayısının ergenlerin gelecek beklentilerinde farklılığa neden olduğu, tek çocuk ve iki kardeşi olan ergenlerin iş ve eğitim, sağlık ve yaşam alt boyutları ve genel olarak gelecek beklentilerinin üç ve daha fazla kardeş olanlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.16'da çalışma grubunun Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanlarının anne öğrenim düzeyine göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 19.16. Anne öğrenim düzeyine göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları ANOVA sonuçları

	Anne Öğrenim	N	$\bar{x}$	S		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p
İş ve Eğitim	Ortaokul	302	63,40	10,53	Gruplar a.	2855,483	2	1427,742	15,467	0,000*
	Lise	188	66,17	9,77	Gruplar içi	72186,359	782	92,310	Fark: Orta<lise, üniversite	
	Üniversite	295	67,73	8,42	Toplam	75041,842	784			
Evlilik ve Aile	Ortaokul	302	31,28	11,91	Gruplar a.	935,019	2	467,509	3,515	0,030*
	Lise	188	33,60	11,74	Gruplar içi	104022,197	782	133,021	Fark: Orta<lise, üniversite	
	Üniversite	295	33,47	10,98	Toplam	104957,215	784			
Sağlık ve Yaşam	Ortaokul	302	21,75	4,50	Gruplar a.	427,245	2	213,622	12,209	0,000*
	Lise	188	22,69	4,38	Gruplar içi	13682,801	782	17,497	Fark: Orta<lise, üniversite	
	Üniversite	295	23,44	3,67	Toplam	14110,046	784			

* $p<0,05$

Çizelge 4.16'da görüldüğü gibi ergenlerin annelerinin öğrenim düzeyi ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği İş ve Eğitim, Evlilik ve Aile ile Sağlık ve Yaşam alt boyut puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Farkın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan LSD sonucuna göre annesi ortaokul mezunu olanların İş ve Eğitim alt boyut puanı ($\bar{x}=63,40$) annesi lise öğrenim düzeyindekilerden, annesi lise mezunu olanların puanı ($\bar{x}=66,17$) üniversite mezunu olanların puanlarından ($\bar{x}=67,73$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Evlilik ve Aile alt boyutunda annesi ortaokul mezunu olanların puanları ($\bar{x}=31,28$) annesi lise ve üniversite öğrenim düzeyindekilerden, annesi üniversite mezunu olanların puanı ($\bar{x}=33,47$) ortaokul mezunu olanların puanlarından ($\bar{x}=33,60$) anlamlı düzeyde daha

düşüktür. Sağlık ve Yaşam alt boyutunda, annesi ortaokul mezunu olanların puanı ($\bar{x}=21,75$) annesi lise öğrenim düzeyindekilerden, annesi lise mezunu olanların puanı ($\bar{x}=22,00$) annesi üniversite mezunu olanların puanlarından ($\bar{x}=23,44$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Buna göre ergenlerin annelerin öğrenim durumunun ergenlerin gelecek beklentilerinde farklılığa neden olduğu, anneleri üniversite mezunu olan ergenlerin iş ve eğitim, sağlık ve yaşam alt boyutları ve genel olarak gelecek beklentilerinin anne öğrenim durumu lise ve ortaokul olanlara göre daha iyi olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.17’de çalışma grubunun Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanlarının baba öğrenim düzeyine göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 20.17. Baba öğrenim düzeyine göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları ANOVA sonuçları

	Baba Öğrenim	N	$\bar{x}$	S		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p
İş ve Eğitim	İlkokul	139	61,99	10,83	Gruplar arası	4179,805	3	1393,268	15,356	0,000*
	Ortaokul	171	63,86	9,91	Gruplar içi	70862,037	781	90,732		
	Lise	162	66,41	9,52	Toplam	75041,842	784			
	Üniversite	313	67,96	8,64					Fark: İlk, Orta<lise, üniversite	
Evlili ve Aile	İlkokul	139	31,06	11,13	Gruplar arası	721,368	3	240,456	1,802	0,145
	Ortaokul	171	31,90	12,33	Gruplar içi	104235,847	781	133,465		
	Lise	162	33,27	11,92	Toplam	104957,215	784			
	Üniversite	313	33,47	11,09						
Sağlık ve Yaşam	İlkokul	139	20,83	4,82	Gruplar arası	775,119	3	258,373	15,132	0,000*
	Ortaokul	171	22,22	4,15	Gruplar içi	13334,927	781	17,074		
	Lise	162	22,63	4,42	Toplam	14110,046	784			
	Üniversite	313	23,60	3,59					Fark: İlk, orta, lise<üniversite	

*p<0,05

Çizelge 4.17’de görüldüğü gibi ergenlerin babalarının öğrenim düzeyi ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği İş ve Eğitim, Sağlık ve Yaşam puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Farkın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan LSD sonucuna göre babası ilkokul mezunu olanların İş ve Eğitim alt boyut puanı ($\bar{x}=61,99$) ortaokul öğrenim düzeyindekilerden, ortaokul mezunlarının puanının ($\bar{x}=63,86$) lise öğrenim düzeyindekilerden, lise mezunlarının puanının ($\bar{x}=66,41$), üniversite mezunlarının puanlarından ($\bar{x}=67,96$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Sağlık ve Yaşam alt boyutunda babası ilkokul mezunu olanların puanları ($\bar{x}=20,83$) babası ortaokul mezunlarından, babası ortaokul mezunlarının puanlarının ($\bar{x}=22,22$) babası lise mezunu olanlardan, babası lise mezunu olanların puanları

($\bar{x}=22,63$) üniversite mezunu olanların puanlarından ($\bar{x}=23,60$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Ergenlerin Evlilik ve Aile alt boyut puanları ise babalarının öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Buna göre ergenlerin babalarının öğrenim durumunun ergenlerin gelecek beklentilerinde farklılığa neden olduğu, babaları üniversite mezunu olan ergenlerin iş ve eğitim, sağlık ve yaşam alt boyutlarının ve genel olarak gelecek beklentilerinin baba öğrenim durumu lise ve ortaokul olanlara göre daha iyi olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.18'de çalışma grubunun Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanlarının anne yaşına göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 21.18. Anne yaşına göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları ANOVA sonuçları

	Anne Yaşı	N	$\bar{x}$	S		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p
İş ve Eğitim	30-35 yaş	89	63,51	10,37	Gruplar a.	559,600	4	139,900	1,465	0,211
	36-40 yaş	279	66,03	9,38	Gruplar içi	74482,242	780	95,490		
	41-45 yaş	244	66,26	9,85	Toplam	75041,842	784			
	46-50 yaş	138	65,62	10,02						
	51 y. ve üzeri	35	64,85	9,62						
Evlilik ve Aile	30-35 yaş	89	31,47	12,39	Gruplar a.	913,056	4	228,264	1,711	0,145
	36-40 yaş	279	31,56	12,09	Gruplar içi	104044,159	780	133,390		
	41-45 yaş	244	33,70	11,20	Toplam	104957,215	784			
	46-50 yaş	138	33,81	10,84						
	51 y. ve üzeri	35	32,65	9,72						
Sağlık ve Yaşam	30-35 yaş	89	21,79	5,12	Gruplar a.	113,171	4	28,293	1,577	0,179
	36-40 yaş	279	22,53	4,27	Gruplar içi	13996,875	780	17,945		
	41-45 yaş	244	22,81	4,07	Toplam	14110,046	784			
	46-50 yaş	138	23,07	3,85						
	51 y. ve üzeri	35	22,02	3,97						

Çizelge 4.18'de görüldüğü gibi ergenlerin annelerinin yaşı ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği alt boyut puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$).

Çizelge 4.19'da çalışma grubunun Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanlarının baba yaşına göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 22.19. Baba yaşına göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları ANOVA sonuçları

	Baba Yaşı	N	$\bar{x}$	S		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p
İş ve Eğitim	36-40 yaş	109	66,70	9,36	Gruplar a.	565,249	4	141,312	1,480	0,206
	41-45 yaş	312	65,69	9,55	Gruplar içi	74476,593	780	95,483		
	46-50 yaş	224	66,17	9,99	Toplam	75041,842	784			

	51-55 yaş	99	64,61	9,55						
	56 y. ve üzeri	41	63,04	11,64						
Evlili k ve Aile	36-40 yaş	109	32,22	13,29	Gruplar a.	427,602	4	106,900	0,798	0,527
	41-45 yaş	312	12,27	11,31	Gruplar içi	104529,614	780	134,012		
	46-50 yaş	224	32,99	11,75	Toplam	104957,215	784			
	51-55 yaş	99	34,24	9,59						
	56 y. ve üzeri	41	31,19	12,01						
Sağlık ve Yaşam	36-40 yaş	109	23,10	4,34	Gruplar a.	77,623	4	19,406	1,079	0,366
	41-45 yaş	312	22,40	4,49	Gruplar içi	14032,423	780	17,990		
	46-50 yaş	224	22,81	3,95	Toplam	14110,046	784			
	51-55 yaş	99	22,13	4,06						
	56 y. ve üzeri	41	23,00	3,94						

Çizelge 4.19'da görüldüğü gibi ergenlerin babalarının yaşı ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$).

Çizelge 4.20'de çalışma grubunun Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanlarının aile yapısına göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 23.20. Aile yapısına göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları ANOVA sonuçları

	Aile Yapısı	N	$\bar{x}$	S		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p
İş ve Eğitim	Çekirdek aile	665	65,98	9,6	Gruplar a.	799,773	2	399,887	4,212	0,015*
	Tek ebeveynli a.	46	66,54	10,05	Gruplar içi	74242,069	782	94,939		
	Geniş aile	74	62,59	10,78	Toplam	75041,842	784			Fark: Çekirdek, tek ebeveyn.>geniş a.
Evlili k ve Aile	Çekirdek aile	665	32,50	11,66	Gruplar a.	148,765	2	74,382	0,555	0,574
	Tek ebeveynli a.	46	32,86	11,08	Gruplar içi	104808,451	782	134,026		
	Geniş aile	74	33,98	11,08	Toplam	104957,215	784			
Sağlık ve Yaşam	Çekirdek aile	665	22,51	4,31	Gruplar a.	49,140	2	24,570	1,366	0,256
	Tek ebeveynli a.	46	23,39	4,07	Gruplar içi	14060,906	782	17,981		
	Geniş aile	74	23,05	3,58	Toplam	14110,046	784			

* $p<0,05$

Çizelge 4.20'de çalışma grubunun aile yapısı ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği İş ve Eğitim alt boyutu arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Farkın kanyanın belirlenmesine yönelik yapılan LSD testi sonucuna göre çekirdek aile ve tek ebeveynli aileye sahip ergenlerin İş ve Eğitim puanları ($\bar{x}=65,98$; $\bar{x}=66,54$), geniş aileye sahip olanların puanından ($\bar{x}=62,59$) anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Aile yapısı ile Evlilik ve Aile, Sağlık ve Yaşam alt boyut puanları arasındaki farklılık ise anlamlı değildir ($p>0,05$). Buna göre çalışma grubunda yer alan ergenlerin aile yapısının gelecek beklentilerinde farklılığa neden olduğu,

çekirdek aile ve tek ebeveynli aileye sahip ergenlerin ergenlerin iş ve eğitim alt boyutunda, geniş aileye sahip olan ergenlerden daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.21’de çalışma grubunun Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanlarının yaşadıkları yere/ikamet ettikleri yere (depremzede olup olmama durumuna) göre t Testi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 24.21. Depremden etkilenme durumuna göre Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları t Testi sonuçları

	İkamet	N	$\bar{x}$	S	t	p
İş ve Eğitim	Ankara	413	67,98	8,32	7,106	0,000*
	Hatay	372	63,16	10,63		
Evlilik ve Aile	Ankara	413	34,29	10,97	4,201	0,000*
	Hatay	372	30,85	11,95		
Sağlık ve Yaşam	Ankara	413	23,62	3,58	7,204	0,000*
	Hatay	372	21,48	4,62		

*p<0,05

Çizelge 4.21’de görüldüğü gibi ergenlerin depremzede olup olmama durumları ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği tüm alt boyut puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (p<0,05). Ankara’da ikamet edip depremzede olmayan ergenlerin İş ve Eğitim alt boyut puanı ($\bar{x}$ =67,98), Evlilik ve Aile alt boyut puanı ($\bar{x}$ =34,29), Sağlık ve Yaşam alt boyut puanı ($\bar{x}$ =23,62) olup Hatay’da ikamet edip depremzede ergenlerin puanlarından ($\bar{x}$ =63,16; $\bar{x}$ =30,85; $\bar{x}$ =21,48) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Buna göre ergenlerin depremzede olup olmama durumlarının öznel iyi oluşlarında farklılığa neden olduğu, Ankara’da ikamet eden ergenlerin gelecek beklentilerinin Hatay’da ikamet eden ergenlerden daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.22’de çalışma grubunun Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanlarının cinsiyet ve depremden etkilenme durumuna göre iki yönlü varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 25.22. Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanlarının cinsiyet ve depremden etkilenme durumuna göre iki faktörlü ANOVA sonuçları

Ergen Gelecek Bek. Ölçeği	Cinsiyet	Hatay			Ankara			Cinsiyet	ANOVA	
		n	$\bar{x}$	S	n	$\bar{x}$	S		Depremden Etkilenme Durumu	Cinsiyet X Depremden Etkilenme Durumu
İş ve Eğitim	Kız	220	63,83	10,79	176	68,18	8,18	F=2,382 p=0,366	F=59,937 p=0,082	F=0,881 p=0,348
	Erkek	237	62,19	10,35	237	67,83	8,44			
Evlilik ve Aile	Kız	220	30,09	11,24	176	33,10	10,18	F=360,837 p=0,033*	F=910,224 p=0,021*	F=0,016 p=0,901
	Erkek	237	31,95	12,86	237	35,17	11,47			
Sağlık ve Yaşam	Kız	220	21,29	4,72	176	23,52	3,67	F=5,161 p=0,264	F=203,067 p=0,045*	F=0,241 p=0,623
	Erkek	237	21,76	4,47	237	23,70	3,51			

*p<0,05

Tablo 4.22’de görüldüğü gibi ergenlerin Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği İş ve Eğitim alt boyut puanları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı fark yoktur (p>0,05); Evlilik ve Aile alt boyut puanları ile cinsiyet ve depremden etkilenme durumu değişkenleri arasındaki fark anlamlıdır (p<0,05). Hem Ankara’da hem de Hatay’da yaşayan erkek ergenlerin Evlilik ve Aile alt boyut puanları kız ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Sağlık ve Yaşam alt boyut puanları ile cinsiyet arasında anlamlı fark yoktur (p>0,05); depremden etkilenme durumu arasındaki fark ise anlamlıdır (p<0,05). Ankara’da yaşayan/depremezde olmayan ergenlerin Sağlık ve Yaşam alt boyut puanları Hatay’da yaşayan/depremezde ergenlerin puanından anlamlı düzeyde yüksektir. Cinsiyet ve depremden etkilenme durumu birlikte değerlendirildiğinde, ergenlerin gelecek beklentilerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığı görülmektedir.

Çizelge 4.23’te çalışma grubunun öznel iyi oluş ve gelecek beklentileri arası ilişkiyi gösterir analiz sonuçları verilmiştir.

Çizelge 26.23. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği puanları Pearson Korelasyon analizi sonuçları

		İş ve Eğitim	Evlilik ve Aile	Sağlık ve Yaşam
Aile İlişkilerinde Doyum	r	0,253**	0,120**	0,224**
	p	0,000	0,001	0,000
	n	785	785	785
Önemli Diğerleri ile İlişkilerde Doyum	r	0,316**	0,174**	0,297**
	p	0,000	0,000	0,000
	n	785	785	785

Yaşam Doyumu	r	0,482**	0,142**	0,376**
	p	0,000	0,000	0,000
	n	785	785	785
Olumlu Duygular	r	0,370**	0,191**	0,299**
	p	0,000	0,000	0,000
	n	785	785	785
Öznel İyi Oluş Toplam	r	0,493**	0,217**	0,415**
	p	0,000	0,000	0,000
	n	785	785	785

Çizelge 4.23'e göre çalışma grubundaki ergenlerin Öznel İyi oluş tüm alt boyut ve toplam puanları ile Gelecek Beklentilerinin tüm alt boyut puanları arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır ($p < 0,05$). Korelasyon katsayısının 0,00-0,30 arasında olması düşük, 0,30-0,70 arasında olması orta, 0,70-0,1 arasında olması yüksek düzeyde ilişki olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk, 2003). Buna göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği Aile İlişkilerinde Doyum alt boyutu ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği İş ve Eğitim, Evlilik ve Aile, Sağlık ve Yaşam alt boyut puanları arasında düşük düzeyde bir ilişki vardır. Önemli Diğerleri ile İlişkilerde Doyum alt boyut puanı ile İş ve Eğitim alt boyut puanı arasında orta düzeyde, Evlilik ve Aile, Sağlık ve Yaşam alt boyut puanları arasında düşük düzeyde bir ilişki vardır. Yaşam Doyumu alt boyut puanı ile İş ve Eğitim, Sağlık ve Yaşam alt boyut puanlarında orta düzeyde, Evlilik ve Aile alt boyut puanı arasında düşük düzeyde bir ilişki vardır. Olumlu Duygular alt boyut puanı ile İş ve Eğitim alt boyut puanı arasında orta düzeyde, Evlilik ve Aile, Sağlık ve Yaşam alt boyut puanları arasında düşük düzeyde bir ilişki vardır. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği toplam puanı ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği İş ve Eğitim, Sağlık ve Yaşam alt boyut puanları arasında orta düzeyde, Evlilik ve Aile alt boyut puanı arasında düzeyde bir ilişki vardır. Sonuç olarak, ergenlerin öznel iyi oluşları arttıkça gelecek beklentileri artmakta veya öznel iyi oluşları azaldıkça gelecek beklentileri de azalmaktadır.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA

Çalışmada, depremzede olan ve olmayan ergenlerin öznel iyi oluşları ile gelecek beklentileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu bölümde, çalışmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen bulgular, ilgili alan yazın ışığında tartışılmıştır.

Çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde araştırmaya katılan ergenlerin öznel iyi oluşlarının ve gelecek beklentilerinin genel olarak iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Alan yazında ergenlerin öznel iyi oluşlarının ve gelecek beklentilerinin nasıl olduğunu değerlendiren sınırlı sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Eryılmaz (2011), ergenlerin öznel iyi oluşları ile gelecek beklentilerini incelediği araştırmasında elde ettiği bulgular çalışmamızla örtüşmektedir. Ergen bireylerin öznel iyi oluşlarının ve gelecek beklentilerinin iyi olması bireylerin genel umut düzeyleri ile ilgili olabilir. Alanyazına bakıldığında bireylerin öznel iyi oluşlarında ve gelecek beklentilerinde umudun önemli bir rol oynadığı, umut düzeyi arttıkça öznel iyi oluşun yükseldiği ve geleceğe yönelik olumlu beklentilerin arttığı görülmüştür (Gilman ve Huebner, 2006; Bernardo, 2015; Kirmani vd., 2015).

Snyder'in umut teorisi incelendiğinde, bireyin hedeflerine yönelik gerçekleştirdiği çalışmalarda başarılı olması ile umudun daha yüksek öznel iyi oluş sağladığı belirtilmiştir (Snyder, 2000). Umudu yüksek olan bireylerin fiziksel ve ruhsal durumlarının daha iyi olduğu, hedeflerine yönelik karşılaşılabilecekleri olumsuz durumlarda umutlarının tampon görevi gördüğü bilinmektedir (Padilla-Walker vd., 2011). Çünkü kendini daha iyi hisseden ve olumlu duygulara sahip olan bireylerin yeni durumlara ve ilişkilere daha açık olduğu, bundan dolayı daha fazla deneyim ve beceri kazandığı düşünülmektedir (Fredrickson, 2001). Aynı zamanda bireydeki

olumlu duygular, bireyin olumsuz durumlara karşı daha fazla dirençli olabilmelerini sağlayarak, istenmeyen durumlardan daha az olumsuz deneyimler elde etmelerine olanak sağlayacaktır (Arampatzi vd., 2020). Sonuç olarak ergenlerin öznel iyi oluşlarının ve gelecek beklentilerinin umut düzeylerinden etkilenmiş olabileceği, ilerleyen çalışmalarda umut, öznel iyi oluş ve gelecek beklentisi arasındaki ilişkiler ele alınabilir.

Araştırmaya katılan ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Elde edilen bu sonucun alan yazındaki birtakım çalışmalarla örtüştüğü görülmüştür. Quinn ve Duckworth (2007), Aypay ve Eryılmaz (2011), Eryılmaz (2011), Özdemir (2012), Ronen vd. (2014), Erden ve Yılmaz (2016), Tonga ve Halisdemir (2017), Öngören (2020), Tosun (2021) ergen öznel iyi oluşunun cinsiyete göre farklılaşmadığını saptamışlardır. Diğer yandan öznel iyi oluşun cinsiyete göre farklılaştığı, erkeklerin kadınlardan daha yüksek öznel iyi oluşa sahip olduğu (Eryılmaz ve Ercan, 2011; Saföz-Güven, 2008) ve bu bulgunun tersi çalışmaların da olduğu görülmüştür (Dilmaç ve Bozgeyikli, 2009; Gündoğdu ve Yavuzer, 2013; Şirin ve Ulaş, 2015). Kasapoğlu ve Kış (2016), öznel iyi oluşu cinsiyet açısından inceledikleri 25 araştırmadan oluşan bir meta-analiz çalışması gerçekleştirmişlerdir. Buradan elde edilen sonuca göre cinsiyetin öznel iyi oluşu yordayan önemli bir faktör olmadığı, ancak önemsiz de olsa kadınlar lehine bir etki büyüklüğü olduğu görülmüştür. Alan yazında demografik değişkenlerin öznel iyi oluşu etkilediği kabul edilmektedir. Fakat bu değişkenlerin kişilerin öznel iyi oluşlarını yalnızca %10 kadar açıkladığı saptanmıştır (Lyubomirsky vd., 2005).

Yapılan güncel çalışmalarda ve araştırmada elde edilen bulgularda cinsiyetin öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin az ya da önemsiz olmasının nedeni, toplumdaki kültürel değişimlerden dolayı olabilir. Çağımızda kadın ve erkeklerin hemen hemen bütün alanlarda kesişimsel noktalara sahip olması, eğitimde ve iş hayatında fırsat eşitliğinin sağlanması, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik yapılan tartışmalar ve çalışmalarla birlikte toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açısının değişmesi cinsiyetin öznel iyi oluş üzerindeki etkisini etkilemiş olabilir. Ergenlik dönemi gelişim özelliklerine bakıldığında, kız ve erkek ergenlerin yaşamış olduğu problemlerin ortak olduğu görülür. Ergenler bu dönemde hem duygusal hem de davranışsal olarak istikrarsız bir

tutum içerisinde olabilmektedir. Buna bağlı olarak cinsiyete göre fark çıkmamasının bir diğer nedeni, ergenlerin benzer duygusal gelişim döneminde olmaları olabilir.

Çalışmaya göre ergenlerin yaşının öznel iyi oluşlarında farklılığa neden olduğu, 12 yaşındaki ergenlerin aile ilişkileri ve önemli diğerleri ile ilişkide doyumlarının, genel olarak öznel iyi oluşlarının 13 ve 14 yaşındaki ergenlerden daha iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Wilson'a (1967) göre yaş bağımsız değişkeninin öznel iyi oluşun önemli bir yordayıcısıdır. Bu sonuç alan yazındaki bulgularla uyumluluk göstermektedir. Eryılmaz ve Ercan (2011), zdemir (2012), Reisoğlu ve Yazıcı (2017), Kaya ve Candeğer (2019), Casas ve Gonzlez- Carrasco (2019), Atakay ve Eryılmaz (2020), Tosun (2021) yaptıkları araştırmalarda yaş değişkeninin öznel iyi oluşu yordadığını saptamışlardır. Yaş açısından öznel iyi oluş düzeylerinde ortaya çıkan farklılık, yaş özellikleri açısından değerlendirilebilir. Daha küçük yaştaki bireylerin henüz geçiş aşamasında olması, daha büyük yaşta olan bireylerin ise ergenlik dönemde gelişimin ve değişimin yoğun olduğu bir dönemin içerisinde olmaları olabilir. Daha ileri ergenlik dönemi en çok aile ile çatışmaların gerçekleştiği ve romantik ilişkilere yönelik duygusal ilgilerin başladığı döneme denk gelmektedir. Bu durum ilerleyen yaşla birlikte ergenlerin olaylara bakış açılarının değişmesi, farklı duygulanım durumları yaşamasıyla öznel iyi oluşlarının azalmasına neden olmuş olabilir.

Çalışmaya göre ergenlerin anne ve babalarının öğrenim durumunun ergenlerin öznel iyi oluşlarında farklılığa neden olduğu, anne-babaları niversite mezunu olan ergenlerin yaşam doyumlarının, olumlu duygularının ve genel olarak öznel iyi oluşlarının anne ve babalarının öğrenim durumu lise, ortaokul ve ilkokul olanlara göre daha iyi olduğu belirlenmiştir. zdemir (2012), yaptığı araştırmada bu bulguyu destekleyen sonuçlar elde etmiştir. Alan yazına bakıldığında ergen bireylerin öznel iyi oluşlarında ailelerinin önemli ölçüde etkileri olduğu bilinmektedir (Park, 2004; Herawati, 2016; Navarro, vd., 2017). Elde edilen bu sonuç değerlendirildiğinde anne ve babaların öğrenim düzeyleri yükseldikçe daha bilinçli olacakları, buna bağlı olarak ocuk yetiştirme konusunda daha bilinçli olabilecekleri, evde daha demokratik bir ortam oluşturabilecekleri, kullandıkları dilin de daha olumlu olabileceği düşünülmektedir. Alfieri vd., (2016) ergen ve ebeveynlerinin katılımıyla yaptıkları

araştırmada, ergen bireylerin öznel iyi oluş düzeylerinin ebeveynleri ile kurdukları olumlu iletişimden etkilendiklerini saptamışlardır. Sonuç olarak bilinçli bir aile içerisinde büyüyen bir bireyin de mutluluk düzeyinin daha iyi olacağı yorumu yapılabilir. Aynı zamanda anne ve baba eğitim durumunun öznel iyi oluşu etkilemediğine yönelik bulgulara alan yazında rastlanmıştır (Demir Çelebi ve Sezgin, 2015; Altunbezer, 2020). Bu durum, anne-baba eğitim durumunun ergenlerin öznel iyi oluşlarında olumlu farklılık oluşturmaları yanında eğitim durumu değişkeni dışında farklı değişkenlerin de eşlik ettiğini düşündürmektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre tek çocuk ya da iki kardeş olanların kardeş sayısı daha fazla olanlarla kıyaslandığında yaşam doyumunun, olumlu duygularının ve genel olarak öznel iyi oluşlarının daha iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Kartal (2013), çalışmasında üç ve üzerinde kardeşi olan ergen bireylerin öznel iyi oluşlarının daha az kardeşe sahip olanlardan daha düşük olduğunu saptamıştır. Alan yazına bakıldığında ergen bireylerin kardeş sayısı ile öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların yeterli sayıda olmadığı görülmüştür. Kardeş sayısına göre öznel iyi oluşun farklılaşmadığına dair çalışma sonuçlarına da rastlanmıştır (Bozkurt ve Sönmez, 2016; Öngören, 2020; Kırbaş, 2024). Çalışmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde kardeş sayısı arttıka öznel iyi oluşun düşmesinin, tek veya iki çocuk olanların daha fazla kardeşi olanlara göre yüksek düzeyde aile ilgisi ve desteğine sahip olmalarından kaynaklı olabileceği düşünölmektedir. Aslında kardeş sahibi olmak, bireyin sosyal ilişki kurmada ve iletişim becerilerinin daha iyi olmasına yönelik avantajlar sağlayabilmektedir. Fakat ergenlik dönemindeki bir birey için kardeş sayısının fazla olması, ergen bireyin kendisine oluşturmak istediği kişisel alanın sınırlanmasına ve sosyal ortamda kendisini daha sınırlı ifade etmesine neden olabilir. Dolayısıyla bu durum öznel iyi oluş düzeyini düşürüyor olabilir.

Çalışmaya göre ergenlerin depremzede olup olmama durumlarının öznel iyi oluşlarında farklılığa neden olduğu, Ankara'da ikamet eden ergenlerin yaşam doyumunu ve olumlu duygular, genel olarak öznel iyi oluşlarının Hatay'da ikamet eden ergenlerden daha iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin cinsiyeti ve depremzede olma durumunun ortak etkisi incelendiğinde de depremden

etkilenenlerin yaşam doyumu ve olumlu duyguları daha düşük bulunmuştur. Hatay'da ikamet eden ergenlerin puanlarındaki düşüklüğün nedeni deprem felaketine maruz kalmış olmaları ile açıklanabilir. Depremden sonra Hatay bölgesinde günlük hayatın akışını değiştirecek ciddi bir yıkım gerçekleşmiştir. Bu süreçte bireyler evlerini, işlerini, okullarını ve yakınlarını kaybetmiştir. Bu da bölge insanın günlük yaşam algılarında ve rutinlerinde köklü değişikliklere neden olmuştur. Bizim çalışma grubumuzu oluşturan ergenler ve çocuklar, deprem gibi doğal afetlerden fiziksel, sosyal ve ruhsal açıdan olumsuz etkilerini en fazla hisseden, en hassas ve savunmasız gruplardan biridir (Sadeghloo ve Mikhak, 2022; Aral, 2023; Santos-Reyes ve Gouzeva, 2023).

Ülkemizde depremin ergenlerin öznel iyi oluşuna yönelik etkisiyle ilgili çok az sayıda çalışma yapılmıştır. Alan yazından elde edilen bilgiler, bu sonuçla paralellik göstermektedir. Asfhari vd., (2018), Bam depremi sonrasında hayatta kalan ergenler ile depreme maruz kalmayan ergenler arasında benzer bir çalışma gerçekleştirmiş ve depreme maruz kalan ergenlerin öznel iyi oluşlarının daha düşük olduğunu saptamışlardır. Depreme maruz kalan ergenlerin öznel iyi oluşlarının incelendiği başka bir çalışma da ise (Kırbaş, 2024), Kahramanmaraş depremlerinden etkilenen ergenlerin öznel iyi oluşlarının, depreme bağlı değişkenlerden etkilendiğini ve ergenlerin öznel iyi oluşlarının düşük olduğunu belirlenmiştir. Robinson (2019) da deprem sonrasında şiddetli depremden etkilenen bir toplumda yaşayan ergenlerin bütünsel ruh sağlığı ve öznel iyi oluşlarını incelediği araştırma sonucunda ergenlerin öznel iyi oluşlarının ve yaşam kalitelerinin düşük olduğunu saptamıştır. Oishi vd., (2015) büyük bir depreme maruz kalan depremzedelerin afetten 16 yıl sonraki uzun vadeli uyumları incelemişlerdir ve elde edilen bulgular depremzedelerin yıllar sonra dahi öznel iyi oluşlarının daha düşük olduklarını göstermiştir.

Çalışma grubunda yer alan ergenlerin gelecek beklentilerinin cinsiyete göre farklılaştığı, kız ergenlerin evlilik ve aile, sağlık ve yaşam açısından beklentilerinin erkek ergenlerden daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin cinsiyeti ve depremzede olma durumunun ortak etkisi incelendiğinde de genel olarak kız ergenlerin evlilik ve aileye yönelik beklentileri erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Alan yazından elde edilen bilgiler incelendiğinde, sonuçlar farklılık

göstermektedir. Bazı araştırmalarda ergenlerin gelecek beklentilerinin cinsiyete göre farklılaştığı bazı araştırmalarda ise farklılaşmadığı görölmüştür. McCabe ve Barnett (2000), Sulimani-Aidan ve Benbenishty (2011), Tümkaya vd. (2011), Şimşek (2012), Makas (2021), yaptıkları araştırmalarda cinsiyet ile gelecek beklentisi arasında anlamlı bir farklılığa rastlamamışlardır. Buna karşın Baş ve Altun (2020), Şimşek vd. (2022), erkeklerin gelecek beklentilerinin kızlara göre daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Tuncer (2011), Crespo vd. (2013), Iovu, (2014) ise yaptıkları araştırmaların sonucunda kızların gelecek beklentilerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. McWhirter ve McWhirter (2008) ile Ege ve Erbay (2022), yaptıkları araştırmada kızların evlilik ve aile beklentilerinin erkeklerden daha düşük olduğunu saptamışlardır. Buna göre cinsiyetin gelecek beklentilerinde farklılığa neden olan tek değişken olmadığı, cinsiyete eşlik eden farklı değişkenlerin de etkisinin olduğu düşünülebilir.

Çalışmadan elde edilen gelecek beklentilerinin cinsiyete göre farklılaşmasının nedeni, yaşanılan kúltürdeki cinsiyet rollerine bakış aćısı olabilir. Úlkemizde erkeklerin meslek edinerek evin gećimini sağlamasının beklenmesi, kadınların erkeklere daha göre baskıcı yetiştirilmesi, bazı durumlarda geleceklerini tayin etmede müdahaleye maruz kalmaları gibi faktörlerin kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha düşük gelecek beklentilerine sahip olmalarını etkilemiş olabilir. Diđer bir boyutta ise cinsiyet rollerinin değişmesi, kız ergenlerin evlilik ve aile kurma beklentilerinin yerini iř ve eğitim beklentilerinin almasına neden olmuş olabilir. Aynı zamanda ergenliğe denk gelen bu dönemde kız ergenlerin belirsizliklerinin ve kaygılarının erkek ergenlere göre daha fazla olması, gelecek beklentilerini etkilemiş olabilir.

Çalışma grubunda yer alan ergenlerin kardeş sayısının ergenlerin gelecek beklentilerinde farklılığa neden olduğu, tek çocuk ve iki kardeşi olan ergenlerin iř ve eğitim, sağlık ve yaşam alt boyutları ve genel olarak gelecek beklentilerinin üç ve daha fazla kardeş olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Alan yazında kardeş sayısının gelecek beklentisi üzerindeki etkisinin incelendiğini sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Tosun ve Gúntař (2018) gerćekleřtirdikleri çalışmalarında öğrencilerin kardeş sayılarının meslek edinimi konusunda etkili olduğu, kardeş sayısı

arttıkça geleceğe yönelik beklentilerin daha olumsuz yönele olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde McWhirter ve McWhirter (2008), tek kardeşe sahip olanların beş veya daha fazla kardeşe sahip olanlardan daha yüksek gelecek beklentilerine sahip olduğunu saptamıştır. Alan yazında aynı zamanda kardeş sayısının gelecek beklentileri üzerinde etkili olmadığına yönelik çalışmalara da rastlanmıştır (Şimşek, 2012; Işık ve Bahat, 2021). Ergenlerin gelecek beklentilerinde kardeş sayısının farklılık yaratması, ailelerin çocuklarına sunduğu sosyo-ekonomik destekleri paylaşmasıyla bağlantılı olabilir. Kalabalık ailelerde bireyin gereksinim duyduğu özel ilgi ve ihtiyaçlara yeterli özen gösterilememesi ve bireyin kendini geleceğe hazırlayabilmesi için ihtiyaç duyduğu koşullara erişemiyor olması, gelecek beklentilerini olumsuz etkilemiş olabilir.

Çalışmaya göre ergenlerin anne ve babalarının öğrenim durumunun ergenlerin gelecek beklentilerinde farklılığa neden olduğu, anne ve babaları üniversite mezunu olan ergenlerin iş ve eğitim, sağlık ve yaşam başta olmak üzere gelecek beklentilerinin daha iyi olduğu belirlenmiştir. Alan yazına bakıldığında anne ve baba öğrenim düzeyine göre gelecek beklentilerinin farklılaştığı ve herhangi bir farklılık olmadığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Ege ve Erbay (2022) anne ve baba öğrenim düzeyi düşük olan ebeveyne sahip ergenlerin gelecek beklentilerinin düşük olduğunu ileri sürmüşlerdir. Tuncer (2011) ve Şimşek (2012) araştırmalarında anne ve baba öğrenim düzeyinin gelecek beklentileri üzerinde herhangi bir farklılığa neden olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Özşarı vd. (2018), anne ve baba öğrenim düzeyine gelecek beklentilerinin farklı alt boyutlarında farklılıkların olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Seginer ve Shoyer (2012), Şimşek vd. (2022) yaptıkları araştırmada ergenlerin gelecek beklentilerinin annelerinin eğitim düzeyine göre farklılaştığını bulmuşlardır. Baş ve Altun (2020) ergenlerin gelecek beklentilerinin babalarının eğitim düzeyine göre farklılaştığını bulmuşlardır. Ege (2018), annesi üniversite ve üstü öğrenim düzeyinde olan ergenlerin iş ve eğitime yönelik gelecek beklentilerinin diğerlerine göre yüksek olduğunu ve babası okul mezunu olmayanların gelecek beklentilerinin ise en düşük grup olduğunu saptamıştır. Tuncer (2011) ise yaptığı başka bir araştırmada anne ve babası lisansüstü öğrenime sahip olanların daha yüksek gelecek beklentilerine sahip olduklarını saptamıştır. Çelikel

ve Erkokmaz (2008) araştırmalarında anne ve babaları düşük öğrenim düzeyine sahip olan çocukların geleceğe dair daha umutsuz olduklarını ileri sürmüşlerdir.

Anne ve baba öğrenim düzeyinin aile kurumunun işlevselliğini anlamada ve yürütmeye önemli bir katkısı bulunmaktadır. Daha yüksek öğrenim düzeyine sahip aile üyelerinin, çocuklarının geleceğe yönelik beklenti, istek ve ihtiyaçları ile ilgilenme, saygı duyma ve rehberlik etme açısından daha bilinçli olabilecekleri düşünülmektedir. Anne ve babanın aile içi iletişim ve etkileşimlerinin daha bilinçli olmasının yanı sıra ekonomik olarak da ailenin çocuğuna sunabileceği imkanlar artabilmektedir. Ekonomik refahla birlikte bireyin kendisine sunulan zengin uyarıcılar ve etkinliklerle nitelikli bir sosyal çevre içerisinde olması, akademik başarılarının artmasına ve dolayısıyla geleceğe daha iyi bir şekilde hazırlanmasına olanak sağlayacaktır. Süleymanoğlu Dinçer ve Kurtuluş (2020), anne-baba öğrenim düzeyi ile gelir düzeyleri yüksek olan bireylerin geleceğe yönelik beklenti ve memnuniyetlerinin daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Dolayısıyla aileleri kendileriyle rahat iletişim kuran, mesleki ve hayat tecrübelerini paylaşabilen, geleceğe yönelik hazırlanmayı sağlayabilecek ekonomik güce ebeveynlere sahip ergenlerin geleceğe yönelik daha umutlu olmasına ve beklentilerinin yüksek olması beklenmektedir.

Çalışma grubunda yer alan ergenlerin aile yapısının gelecek beklentilerinde farklılığa neden olduğu, çekirdek aile ve tek ebeveynli aileye sahip ergenlerin iş ve eğitim beklentilerinin, geniş aileye sahip olan ergenlerden daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucunda ortaya çıkan bu farklılık değerlendirildiğinde aile üyelerinin sosyo-demografik özelliklerinin ergenlerin gelecek beklentilerini etkilemiş olabileceği düşünülmektedir. Bu durumda çekirdek veya tek ebeveynli aileye sahip olan ergenler, aile içerisinde bireysel olarak daha çok kişisel alan oluşturabilmekte ve kendileri için ihtiyaç duydukları hem sosyal hem ekonomik desteği alabilmektedir. Çekirdek ve geniş ailenin ergenler üzerindeki etkilerine bakıldığında alan yazında ergenlerin mutluluğunu dolayısıyla gelecek beklentilerini etkileyecek değişkenlerle ilgili bulguları destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Kumbas vd. (2009) ergenlerin sosyo-demografik özellikleri ve aile işlevleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar

değerlendirildiğinde aile içerisinde sorun yaşayan ergenlerin büyük çoğunluğunun çekirdek aile üyelerinin dışındaki diğer aile üyelerinden kaynaklandığı görülmüştür. Ertem ve Yazıcı (2006) gerçekleştirdikleri çalışmada çekirdek aile yapısına sahip olan ergenlerin geniş aile yapısına sahip olan ergenlere göre ağır depresyon görülme oranlarının ve psikolojik dayanıklılıklarının daha yüksek olduğunu ileri sürmüşlerdir. Geniş aile yapısına sahip bir evde birkaç nesil birlikte yaşamını sürdürmektedir. Evde yaşayan birey sayısı arttıkça masrafların da artacağı bunun sonucunda ev içinde refahın düşebileceği göz önünde bulundurulduğunda ergenlerin de bu durumdan olumsuz olarak etkilenebilecekleri düşünülmektedir. Aynı zamanda evde yaşayan büyükleri memnun etmeye çalışan anne ve babalar kendi çekirdek ailesinin ihtiyaçlarına yeterli ilgili gösteremeyebilir. Geniş ailede çocukların gelişimi ve eğitimi öncelikle yaşlılar olmak üzere büyük aile fertlerinin müdahalesi ve sorumluluğu altında olabilmektedir. Bu ortamda yaşanan kuşak çatışmaları, ergen için birtakım problemler yaratabilmektedir.

Çalışmaya göre ergenlerin depremde olup olmama durumlarının gelecek beklentilerinde farklılığa neden olduğu, Ankara'da ikamet eden ergenlerin gelecek beklentilerinin Hatay'da ikamet eden ve depremi yaşamış olan ergenlerden daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin cinsiyeti ve depremde olma durumunun ortak etkisi incelendiğinde, depremden etkilenenlerin sağlık ve yaşama yönelik gelecek beklentilerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Depremzedeler bu olayın neticesinde ciddi maddi ve manevi kayıplar vermişlerdir. Depremin hemen ardından evlerini kısa süreli veya kalıcı olarak terk etmek zorunda kalmış, birtakım göçler yapmışlardır. Bu göçler farklı ülke ve illere ya da il merkezlerinden köylere şeklinde gerçekleştirilmiştir. Şehre dönen veya sonrasında geçici yerleşim alanlarına yerleşen insanlar, farklı sosyal ve kültürel çevreye uyum sağlamaya çalışmışlardır. Gerek bu taşınma süreçlerinde gerekse yeni yerleşim yerlerinde depremin ardından yaşanan belirsizlik, barınma problemleri, ekonomik sıkıntılar, uyum ve adaptasyon sorunları gibi birçok zorlukla karşılaşmışlardır. Bu süreçten en çok etkilenen gruplardan biri olan ergenler, zaten stresli ve kritik geçen bu gelişim dönemlerinde daha fazla stres faktörüne maruz kalmışlardır. Ergen bireylerin gelecek beklentilerinin düşük olması bulgusu, onların bu travmatik süreçlerden etkilenmiş olduklarını göstermektedir. Akipek (2023) Kahramanmaraş depremlerinin ardından

liseye devam eden depremzede ergenlerin gelecek kaygısını araştırmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar ergenlerin büyük çoğunluğunun geleceğe dair ümitlerinin olmadığını, geleceğe yönelik karamsar olduklarını göstermiştir. Artar (2003) ise Gölcük ve Düzce depremlerinin ardından ergenlerin gelecek beklentilerinin içeriğini araştırdığı çalışmasında, depremzede ergenlerin diğer yaşıtlarına göre geleceğe yönelik çok fazla planlarının olmasına karşın bu planlarını gerçekleştirmede umutsuzluğa düştüklerini belirlemiştir. Ehtiyar ve ngren (2009), travmatik durumların umutsuzluk düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığını, travmatik durumların düzeyindeki artış ile umutsuzluk düzeyinin aynı yönde arttığını belirtmişlerdir. Umut ile gelecek beklentileri arasındaki pozitif ilişki bulunmaktadır, bireyin umudu ne kadar yüksek ise geleceğe yönelik beklentileri o düzeyde artmaktadır (Marsay, 2020; Seginer, 2008). Bu nedenle depremi felaketini yaşamış olan ergenlerin gelecek beklentilerinin depremi yaşamamış olan ergenlere göre daha düşük olması beklenmektedir. Asfhari vd. (2018), Bam depremi sonrasında hayatta kalan ergenler ile depreme maruz kalmayan ergenler arasında benzer bir çalışma gerçekleştirmiş ve depreme maruz kalan ergenlerin gelecek beklentilerinin maruz kalmayan ergenlere göre daha düşük olduğunu saptamışlardır. Elde edilen bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda, çalışmadan elde edilen bulguların alan yazın ile uyutuğu görülmektedir.

Bu araştırmada, ergenlerin öznel iyi oluşları ile gelecek beklentileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Elde edilen bulgular incelendiğinde, ergenlerin öznel iyi oluşları arttıka gelecek beklentileri artmakta veya öznel iyi oluşları azaldıkça gelecek beklentileri de azalmaktadır. Alan yazına bakıldığında, elde edilen bu bulguyu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Eryılmaz, 2011; Asfhari vd., 2018; şimşek, 2012). Ergenliğe geçmiş olan bireyler bu dönemde geleceğe yönelik birtakım beklentiler ve hedefler geliştirmektedirler. Bu beklenti ve hedeflerin gerçekleştirilebilmesinde öznel iyi oluş, yani mutluluk önemli bir rol oynamaktadır. Ergenlik döneminde kendini iyi hisseden ve iyimser bir bakış açısına sahip olan bireylerin geleceğe yönelik beklentilerinin daha yüksek olduğunu görülmüştür (Eryılmaz, 2011). Aynı zamanda ergenlerin öznel iyi oluşları ile gelecek beklentileri arasındaki ilişkiyi açıklamada bireylerin umut düzeyleri göz önünde bulundurulmalıdır. Umutlu olan bireylerde gelecek beklentilerin ve öznel iyi oluşun

daha yüksek olmaktadır. Bireyde umut düzeyi arttıkça öznel iyi oluş ve gelecek beklentileri artmaktadır (Argyle, 2001; Snyder, 2000; Çalışkan ve Dilmaç, 2021 Kirmani vd., 2015; Seginer, 2008).

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde mevcut çalışma elde edilen ve tartışılan sonuçlara yer verilmiştir. Bölüm sonunda bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen öneriler paylaşılmıştır.

6.1. SONUÇLAR

Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

1. Çalışma grubunda yer alan ergenlerin öznel iyi oluşlarının ve gelecek beklentilerinin iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.
2. Çalışma grubunda yer alan ergenlerin öznel iyi oluşlarının, cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir.
3. Çalışmaya göre ergenlerin yaşının öznel iyi oluşlarında farklılığa neden olduğu, 12 yaşındaki ergenlerin aile ilişkileri ve önemli diğerleriyle ilişkide doyumlarının, genel olarak öznel iyi oluşlarının 13 ve 14 yaşındaki ergenlerden daha iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.
4. Çalışmaya göre ergenlerin anne ve babalarının öğrenim durumunun ergenlerin öznel iyi oluşlarında farklılığa neden olduğu, anne babaları üniversite mezunu olan ergenlerin yaşam doyumlarının, olumlu duygularının ve genel olarak öznel iyi oluşlarının anne ve babalarının öğrenim durumu lise, ortaokul ve ilkokul olanlara göre daha iyi olduğu belirlenmiştir.
5. Çalışmada özellikle tek çocuk ya da iki kardeş olanların kardeş sayısı daha fazla olanlarla kıyaslandığında yaşam doyumunun, olumlu duygularının ve genel olarak öznel iyi oluşlarının daha iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.
6. Çalışma grubunda yer alan ergenlerin öznel iyi oluşlarının, anne-babalarının yaşına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir.

7. Çalışma grubunda yer alan ergenlerin öznel iyi oluşlarının, aile yapısına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir.
8. Çalışmaya göre ergenlerin depremzede olup olmama durumlarının öznel iyi oluşlarında farklılığa neden olduğu, Ankara'da ikamet eden ergenlerin yaşam doyumu ve olumlu duygular, genel olarak öznel iyi oluşlarının Hatay'da ikamet eden depremden etkilenmiş ergenlerden daha iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.
9. Cinsiyet ve depremden etkilenme durumu değişkenlerinin birlikte ergenlerin öznel iyi oluşu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı, fakat depremden etkilenenlerin yaşam doyumu ve olumlu duygularının daha düşük olduğu belirlenmiştir.
10. Çalışma grubunda yer alan ergenlerin gelecek beklentilerinin cinsiyetlerine göre farklılaştığı, kız ergenlerin evlilik ve aile, sağlık ve yaşam açısından gelecek beklentilerinin erkek ergenlerden daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin cinsiyeti ve depremzede olma durumunun ortak etkisi incelendiğinde ise genel olarak kız ergenlerin evlilik ve aileye yönelik beklentileri erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur.
11. Çalışma grubunda yer alan ergenlerin yaşlarının gelecek beklentilerinde farklılığa neden olduğu, 14 yaşındaki ergenlerin iş ve eğitim başta olmak üzere genel olarak gelecek beklentilerinin 13 yaşındaki ergenlerden daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.
12. Çalışmaya göre özellikle tek çocuk ya da iki kardeş olanların kardeş sayısı daha fazla olanlarla kıyaslandığında yaşam doyumu ve olumlu duygularının, genel olarak da gelecek beklentilerinin daha iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.
13. Çalışmaya göre ergenlerin anne ve babalarının öğrenim durumunun ergenlerin gelecek beklentilerinde farklılığa neden olduğu, anne ve babaları üniversite mezunu olan ergenlerin özellikle iş ve eğitim, sağlık ve yaşam olmak üzere genel olarak gelecek beklentilerinin baba öğrenim durumu lise ve ortaokul olanlara göre daha iyi olduğu belirlenmiştir.
14. Çalışma grubunda yer alan ergenlerin gelecek beklentilerinin, anne-babalarının yaşına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir.

15. Çalışma grubunda yer alan ergenlerin kardeş sayısının ergenlerin gelecek beklentilerinde farklılığa neden olduğu, tek çocuk ve iki kardeşi olan ergenlerin iş ve eğitim, sağlık ve yaşam alt boyutları ve genel olarak gelecek beklentilerinin üç ve daha fazla kardeş olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
16. Çalışma grubunda yer alan ergenlerin aile yapısının gelecek beklentilerinde farklılığa neden olduğu, çekirdek aile ve tek ebeveynli aileye sahip ergenlerin iş ve eğitim beklentilerinin, geniş aileye sahip olan ergenlerden daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.
17. Ergenlerin depremzede olup olmama durumlarının gelecek beklentileri düzeylerinde farklılığa neden olduğu, Ankara'da ikamet eden ergenlerin gelecek beklentilerinin Hatay'da ikamet eden depremde etkilenmiş ergenlerden daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.
18. Cinsiyet ve depremde etkilenme durumunun ortak etkisi incelendiğinde ergenlerin gelecek beklentileri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı, fakat depremde etkilenenlerin sağlık ve yaşama yönelik gelecek beklentilerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir.
19. Çalışmaya göre ergenlerin öznel iyi oluşları ile gelecek beklentileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ergenlerin öznel iyi oluşları arttıkça gelecek beklentileri artmakta veya öznel iyi oluşları azaldıkça gelecek beklentileri de azalmaktadır.

Sonuç olarak; bu çalışmada, depremde olan ve olmayan ergenlerin öznel iyi oluş ve gelecek beklentileri arasında anlamlı bir fark olacağı hipotezi doğrulanmıştır. Depremde ergenlerin öznel iyi oluş ve gelecek beklentileri, depremde olmayan ergenlerden daha düşük bulunmuştur. Öznel iyi oluş ve gelecek beklentisi arasında bir ilişki olabileceği hipotezi de doğrulanmış, ergenlerin öznel iyi oluşları arttıkça gelecek beklentilerinin olumlu düzeyde arttığı, bir başka deyişle gelecek beklentisi olan ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

6.2. ÖNERİLER

İnsanlık var olduğundan beri aniden meydana gelen ve insan gücü ile önüne geçilemeyen doğal afetlere maruz kalmaktadır. Bu afetlerin neticesinde yaşanan can ve mal kayıpları dışında yaşanan psikolojik ve sosyal sorunlar hem toplum için hem de devlet için büyük bir risk oluşturmaktadır. 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli depremlerin en çok etkilediği illerden biri olan Hatay'da en çok can ve mal kaybı yaşanmıştır. Depreme maruz kalan bireyler depremin ardından çok zor şartlarda ve birçok travmatik duruma maruz hayatlarına devam etmeye çalışmaktadırlar. Depremden kurtulan bireylerin hayatlarının geriye kalan kısmını sağlıklı ve iyi geçirmesi önem arz etmektedir. Özellikle yaşanan travma ergenlerin gelişim özellikleri ile birleştiğinde bu dönemin daha zorlayıcı ve karmaşık olmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle depremden etkilenen ergenlerin topluma kazandırılması için bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre araştırmacılara, eğitimcilere, uzmanlara ve ailelere birtakım öneriler geliştirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre depreme maruz kalan ergenlerin öznel iyi oluşları ve gelecek beklentilerinin düşük olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda okulların rehberlik servisleri ve diğer psikolojik destek sağlayan meslek elemanlarının, özellikle depreme maruz kalmış bireylere yönelik müdahale programları geliştirerek ergenlerin bu süreçlerini sağlıklı olarak geçirmeleri için psikososyal destek sağlayabilirler. Ayrıca afet bölgelerinde sosyal desteğin sürekli sağlanabileceği ve meşgul olabilecekleri rehabilite alanlarının oluşturulması ve uzmanların bölgede görevli olarak sosyal faaliyetler yürütmesi, depreme maruz kalmış bireylerin mutluluk düzeylerini arttırabilir. Ayrıca bu alanlarda kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler yapılabilir. Yapılan bu terapötik müdahaleler ergen bireylerin hem zihinsel hem de bedensel sağlığına katkı sağlayabilmektedir.

Deprem sonrasında yeni yerleşim alanlarında hayatlarına devam etmeye çalışan depremzede çocuk ve ergenlerin konaklama, eğitim ve sağlık faaliyetlerinin takibinin yapılması ve desteklenmesi, depremin etkilerinin en aza indirilmesi için toplum olarak çaba gösterilmesi gerekmektedir. Özellikle eğitim alanında kamu hizmetleri ve sivil toplum kuruluşları ergen bireyler için uygun ders çalışma alanları, internet,

bilgisayar, tablet vb. teknolojik teçhizatları sağlamaya yönelik çalışmalar yürütebilir. Ayrıca eğitimciler tarafından öğrencilerinin devamsızlık durumu ve akademik başarı düzeyleri sıkı bir şekilde takip edilerek desteklenmesi gereken durumlarda gerekli müdahale sağlanabilir.

Geçici konaklama merkezlerinde düzeninin ve temizliğin artırılması, ulaşım ve iletişim imkanlarının geliştirilmesi, güvenlik önlemlerinin artırılması gibi tedbirler bireylerin kendilerini güvende hissetmelerine ve aidiyetlerinin gelişmesine olanak sağlayabilir. Ayrıca bu bölgelerde barınan ailelerin kalıcı konutlara geçiş sürecinin hızlandırılması, düzenli ve işlevsel bir aile ortamının oluşturulması açısından yararlı olabilir. Bu nedenle yeterli kalıcı konutların daha hızlı bir şekilde tamamlanması ve ailelerin bu alanlara yerleştirilmesi önemlidir.

Araştırma sonuçlarına göre anne-baba öğrenim durumunun hem gelecek beklentileri hem de öznel iyi oluş üzerindeki etkili olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda düşük eğitim düzeyine sahip ebeveynler için eğitim programları düzenlenebilir. Bu ailelerle ergen bireylerin gelişim süreçlerinde nasıl bir yol izleyecekleriyle ilgili destek sağlanabilir. Böylece ev içerisinde temel psikolojik ve sosyal ihtiyaçların fark edildiği daha hassas bir ev iklimi oluşturularak ergenlerin öznel iyi oluşları ve gelecek beklentilerinin desteklenmesi sağlanabilir. Ailelere gerekli sosyoekonomik destek sağlanması da ergenlerin ihtiyaçlarının karşılanması konusunda yararlı olabilir.

Bu araştırmada depreme maruz kalan ve kalmayan ergenlerin öznel iyi oluşları ve gelecek beklentileri incelenmiş, genel olarak ergenlerin öznel iyi oluşları ve gelecek beklentileri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Alan yazında bu konuda sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmanın, yapılacak benzer araştırmalar için yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Yaşanan farklı doğal afetlerin bireyler üzerindeki etkileri incelenebilir. Farklı illerden ve yaş gruplarından bireylerin öznel iyi oluş ve gelecek beklentileri incelenebilir. Bu çalışmada, depremin etkisini yoğun olarak hisseden ergenlere depremle ilgili yaşadıkları ve duygu durumlarına yönelik kişisel soruların sorulması, yeni bir travmatik etki oluşturacağı gerekçesiyle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygun görülmemiştir. İlerleyen süreçte, depremin üzerinde belli

bir zaman geçtikten sonra bireylerin depremin yıkıcı etkilerine maruz kalma düzeyleri (yakını kaybetme, deprem kaynaklı sağlık problemleri yaşama vb.) ile öznel iyi oluş ve gelecek beklentisi ilişkileri incelenebilir. Bu alanda çalışmaların sürdürülmesi, farklı örneklemler ve değişkenlerin değerlendirilmesi hem klinik hem de kuramsal açıdan alan yazın için önemli bulgular kazandırılmasını sağlayabilir.

KAYNAKLAR

1. Abbas, M., Elbaz, K., Shen, S. L. and Chen, J., “Earthquake effects on çivil engineering structures and perspective mitigation solutions: a review”, *Arabian Journal of Geosciences*, 14, 1-17 (2021).
2. Achor, S., “Mutluluk Avantajı, Pozitif Düşünme Yöntemiyle Başarıyı Yakalamak”, Çeviren: Emrah Bilge, Mediacat Yayıncılık, İstanbul, (2020).
3. Acosta, J., Towe, V., Chandra, A. and Chari, R., “Youth resilience corps: An innovative model to engage youth in building disaster resilience”, *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 10(1), 47–50 (2016).
4. Adams G., “Adolescent development the essential readings”, Blackwell Publishers, Oxford, (2000).
5. Adelabu, D. H., “Time perspective and school membership as correlates to academic achievement among African American adolescents”, *Adolescence*, 42(167) (2007).
6. AFAD Deprem Dairesi Başkanlığı, “06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Saha Çalışmaları Ön Değerlendirme Raporu”, https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Arazi_Onrapor_28022023_surum1_revize.pdf (2023).
7. AFAD. “Türkiye’de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri” https://afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/35429/xfiles/Turkiye_de_Afetler.pdf (2018).
8. Afshari, E., Zarei, A., Mahmoud Alilou, M. and Nemati, F., “Comparing Coping strategies, happiness, hope for future in adolescent's survivor Bam earthquake with other adolescents”, *Shenakht Journal of Psychology and Psychiatry*, 5(3), 38-52 (2018).
9. Agger, C., Meece, J. and Byun, S.Y., “The influences of family and place on rural adolescents’ educational aspirations and postsecondary enrollment”, *Journal of Youth and Adolescence*, 47(12), 2554–2568 (2018).
10. Akarsu, B., “Mutluluk Ahlakı”, *İnkilap Kitabevi*, İstanbul, 353-373 (1998).
11. Akın, A., “Psikolojik iyi olma”, Güncel psikolojik kavramlar: pozitif psikoloji, Akın A. ve Ü. Akın (Ed.), *Nobel Yayınevi*, Ankara, 23-52 (2019).
12. Akipek, A., “Depremzede lise öğrencilerinin gelecek kaygısı”, *SSD Journal*, 8(38), 100-110 (2023).

13. Albion, M. J., "Career decision-making difficulties of adolescent boys and girls" *Australian Journal of Career Development*, 9(2), 14-19 (2000).
14. Aldrich, D. P. and Meyer, M. A., "Social capital and community resilience", *American Behavioral Scientist*, 59(2), 254-269 (2015).
15. Alexander, D.A. and Klein, S., "First Responders After Disasters: A Review of Stress Reactions, At-Risk, Vulnerability, and Resilience Factors", *Prehospital and Disaster Medicine*, 24 (2), 87-94 (2009).
16. Alfieri S., Ranieri S., Tagliabue S., Pozzi M., Lanz M. and Marta, E., "I feel good at home and with myself: How does companionship within the family affect adolescents' well-being?" *Rivista Internazionale di Scienze Sociali*, 1, 3-20 (2016).
17. Alipour, F., Khankeh, H. R., Fekrazad, H., Kamali, M., Rafiey, H., Foroushani, P. S. and Ahmadi, S., "Challenges for resuming normal life after earthquake: a qualitative study on rural areas of Iran", *Plos Currents*, 6, (2014).
18. Allen, R. M., "Earthquake hazard mitigation: New directions and opportunities", *Earthquake Seismology*, 4, 607-647 (2007).
19. Alotaibi, M. F., "Physiology of puberty in boys and girls and pathological disorders affecting its onset", *Journal of adolescence*, 71, 63-71 (2019).
20. Alparslan, A. M., "Emek işçilerinde fazladan rol davranışının öncülü: iş tatmini mi işyerinde mutluluk mu", *Atatürk Üniversitesi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(1), 203-215 (2016).
21. Altun, F., "Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme", *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2 (1), 1-15 (2018).
22. Altunbezer, Ş., "Savaş görmüş ergenlerin gelecek beklentisi ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkide manevi iyi oluşun rolü", Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, İstanbul, (2020).
23. American Psychiatric Association, "*Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5™* (5th edition)", Washington, (2013).
24. Anbarci, N., Escaleras, M. and Register, C.A., "Earthquake fatalities: the interaction of 83itera and political economy", *Journal of public economics*, 89(9-10), 1907-1933 (2005).
25. Andersen, S. L. and Teicher, M. H. "Stress, sensitive periods and maturational events in adolescent depression", *Trends in Neurosciences*, 31(4), 183-191 (2008).
26. Aral, N., "Depremin çocuklara etkileri", *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 6(11), 93-105 (2023).

27. Arampatzi, E., Burger, M., Stavropoulos, S. and Tay, L., “The role of positive expectations for resilience to adverse events: Subjective well-being before, during and after the Greek bailout referendum”, *Journal of Happiness Studies*, 21, 965-995 (2020).
28. Ardalan, A. and Affun-Adegbulu, C., “Introduction to natural disasters”, In Ciottone's Disaster Medicine, Ciottone, G. (Ed.), *Elsevier*, 594-597 (2024).
29. Argyle M., “The Psychology of Happiness”, 2nd Edition, *Routledge Press, New York*, 158-210, (2001).
30. Arnett, J. J., “High hopes in a grim world: Emerging adults’ views of their futures and generation X”, *Youth and Society*, 31, 267–286 (2000).
31. Arslan, H. H., “Cinsel gelişim”, Eğitimin kavramsal temelleri: Eğitim psikolojisi, Kızılkaya Namlı, A. (Ed.), *Efe Akademi Yayınları*, İstanbul, (2023).
32. Artar, M., “Depremi yaşayan ergenlerin gelecek beklentilerinin içeriği”, *Kriz Dergisi*, 11(3), 21-27 (2003).
33. Artıran, M. ve Şeker, A., “Otomatik düşüncelerin yordayıcılığı: umut ve umutsuzluk farkı”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(73), 36-47 (2020).
34. Asıcı, E. ve İkiz, F. E., “Okulda öznel iyi oluşun okul iklimi ve öz-yeterlik açısından yordanması”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(3), 621-638 (2019).
35. Ataç M. ve Özsezer, G., “Depremden etkilenen çocuk ve ergenlerin ruhsal durumu ve hemşirelik yaklaşımı”, *Acil Yardım ve Afet Bilimi Dergisi*, 1(1), 22-27 (2021).
36. Atakay, A. ve Eryılmaz G., “Ergenlerin duygu düzenleme ve öznel iyi oluş düzeyleri ile ailelerinin duygu düzenleme ve dışavurulan duygulanım düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişki”, *Psikoloji Araştırmaları Sempozyumu, Üsküdar Üniversitesi Yayınları*, 15, (2020).
37. Avdar, R. ve Avdar, R. “Türkiye’de yaşanan doğa kaynaklı afetlerin sosyo-ekonomik etkileri”, *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 1-12 (2022).
38. Aybak, T. ve İpek, M., “Ergenlik dönemindeki çocuğa sahip ebeveynlerin yaşadıkları sorunlar”, *Aydın Sağlık Dergisi*, 7(2), 141-165 (2021).
39. Aydın, M., “Deprem özelinde afetleri ve kitlesel travmayı anlamak”, *Nöroşir Dergisi*, 33(2) 165-169 (2023).
40. Aykaç, B., Akdaş, E., Leblebicier, B. Ö. ve Meral, H., “Depremi çocuklar üzerindeki psikolojik ve davranışsal etkileri”, *Ulusal Özgün Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 21-36 (2024).

41. Aypay, A. ve Eryılmaz, A., “Ergen öznel iyi oluşu ile kimlik statüsü ilişkisinin incelenmesi”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), 167-179 (2011).
42. Ayub, M., Poongan, I., Masood, K., Gul, H., Ali, M., Farrukh, A., Shaheen, A., Chaudhry, H. R. and Naeem, F., “Psychological morbidity in children 18 months after Kashmir Earthquake of 2005”, *Child Psychiatry & Human Development*, 43(3), 323–336 (2012).
43. Bağbancı, S., “Doğal afetlerin afetzedeler üzerine psikolojik etkileri: Trabzon ili örneği”, Yüksek Lisans Tezi, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Gümüşhane, (2015).
44. Baltaş, Z. ve Baltaş, A., Stres ve Başa Çıkma Yolları, *Remzi Kitabevi*, İstanbul, (2018).
45. Bandura, A., “Social cognitive theory: An agentic perspective”, *Annual review of psychology*, 52(1), 1-26 (2001).
46. Bandura, A., “Social Learning Theory” *General Learning Press*, New York, (1971).
47. Barro, R. J., “Rare disasters and asset markets in the twentieth century”, *The Quarterly Journal of Economics*, 121(3), 823-866 (2006).
48. Baş, N. ve Altun, F., “Ortaokul öğrencilerindeki gelecek beklentilerinin açıklanmasında okula bağlılık, okul yaşam kalitesi ve akademik başarının rolü”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (1), 197-213 (2020).
49. Baytar B., “1999 gölcük depremini çocukluğunda yaşamış kişilerin kaygı, depresyon ve TSSB düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, (2017).
50. Beal, S. J. and Crockett, L. J., “Adolescents’ occupational and educational goals: a test of reciprocal relations”, *Journal of Applied Developmental Psychology*, 34(5), 219–229 (2013).
51. Bedriye, A. K., “Determination and evaluation of effects of earthquake on school age children's (6-12 years old) behaviours”, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 152, 845-851 (2014).
52. Ben-Arieh, A., Casas, F., Frønes, I. and Korbin, J. E., “Multifaceted concept of child well-being”, *Handbook of Child Well-being*, 1, 1-27 (2014).
53. Bernardo, A. B., “Hope in early adolescence: Measuring internal and external locus-ofhope”, *Child Indicators Research*, 8(3), 699-715 (2015).

54. Berzonsky, M. D., “Theories adolescence”, J. Adams (Ed). Adolescent Development: The essential reading, **Blackwell Published, Oxford**, (2000).
55. Beyhan, Y. ve Boz, A., ‘Öz-yeterliliğin arkasındaki itici güç: öznel iyi oluş’, **Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi**, 4(3), 122-144 (2020).
56. Bikçe, M., “Türkiye’de hasara ve can kaybına neden olan deprem listesi (1900-2014)”, **3. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı**, İzmir (2015).
57. Birkmann, J., Jamshed, A., McMillan, J. M., Feldmeyer, D., Totin, E., Solecki, W. and Alegría, A., “Understanding human vulnerability to climate change: A global perspective on index validation for adaptation planning”, **Science of The Total Environment**, 803, 150065 (2022).
58. Birkmann, J., Liwenga, E., Pandey, R., Boyd, E., Djalante, R., Gemenne, F. and Wrathall, D., “Poverty, livelihoods and sustainable development”, **Lund University Lund University Publications**, 1171-1284 (2022).
59. Biswas-Diener, R., “Material wealth and subjective well-being”, The science of subjective well-being, In M. Eid and R. J. Larsen (Ed.), **The Guilford Press**, New York, 307-322 (2008)
60. Blake K. and Davis V., “Adölesan Hekimliği” Nelson Pediatrinin Temelleri Beşinci Edisyon, Kliegman R., Marcadante K., Jenson H. ve Behrman R. (Ed.), **Nobel Tıp Kitabevleri**, İstanbul, (2008).
61. Blanc, J., Bui, E., Mouchenik, Y., Derivois, D. and Birmes, P., “Prevalence of post-traumatic stress disorder and depression in two groups of children one year after the January 2010 earthquake in Haiti”, **Journal of Affective Disorders**, 172, 121-126 (2015).
62. Blanchflower, D. G. and Oswald, A. J., “Is well-being U-shaped over the life cycle?”, **Social Science & Medicine**, 66(8), 1733-1749 (2008).
63. Blevins, C.A., Weathers, F.W., Davis, M.T., Witte, T.K. and Domino, J.L., “The Posttraumatic Stress Disorder Checklist for DSM-5 (PCL-5): Development and Initial Psychometric Evaluation”, **Journal of Trauma and Stress**, 28(6), 489-498 (2015).
64. Blum, R. W., Bastos, F., Kabiru, C. W. and Le, L.C., “Adolescent health in the 21st century”, **Lancet**, 379(9826), 1567–1568 (2012).
65. Bolland, J. M., “Hopelessness and risk behaviour among adolescents living in high-poverty inner-city neighbourhoods”, **Journal of Adolescence**, 26(2), 145-158 (2003).

66. Borkar, V. N., “Positive school climate and positive education: Impact on student’s well-being”, *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 7 (8), 861-862 (2016).
67. Bother, D. A., Olness, K. N. and Reyes, C., “Overview of children and disasters”, *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 39(8), 652-662 (2018).
68. Bowman, G., Foulser-Piggott, R. and Beamish, P. W., “Natural disasters and MNE internalization: Reoptimizing subsidiary governance”, *Journal of World Business*, 58(2), 101387 (2023).
69. Bozkurt, E. ve Sönmez, H. İ., “İmam hatip ortaokulu öğrencilerinin ergen öznel iyi oluşlarının kişisel ve sosyal özelliklerine göre incelenmesi”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (7), 231-248 (2016).
70. Bozkurt, V., “Depremin toplumsal boyutu”, *Avrasya Dosyası*, 14(1), 77-99 (2023).
71. Brief, A. P., Butcher, A. H., George, J. M. and Link, K. E. “Integrating bottom-up and top-down theories of subjective well-being: The case of health”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(4), 646–653 (1993).
72. Bronk, K. C., Hill, P. L., Lapsley, D. K., Talib, T. L. and Finch, H., “Purpose, hope, and life satisfaction in three age groups”, *The Journal of Positive Psychology*, 4, 500–510 (2009).
73. Bronk, K., “Purpose in life: A critical component of optimal youth development”, *New York: Springer*, Dordrecht. (2014).
74. Bulut, S. ve Subaşı, M., “Pozitif psikolojiye giriş”, Pozitif Psikoloji, S. Bulut (Ed.), *Nobel Yayıncılık*, Ankara, (2020).
75. Buss, D. M., “The evolution of happiness”, *American psychologist*, 55(1), 15 (2000).
76. Busseri, M. A. and Sadava, S.W., “A review of the tripartite structure of subjective wellbeing: implications for conceptualization, operationalization, analysis, and synthesis”, *Personality and Social Psychology Review*, 15(3) 290-314 (2011).
77. Büyükkaracığan. N., “Türkiye’de yerel yönetimlerde kriz ve afet yönetim çalışmalarının mevzuat açısından değerlendirilmesi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (12): 195- 219 (2016).
78. Büyüköztürk, Ş., “Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. istatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum, 3.baskı”, *Pegem*, Ankara, (2003).
79. Büyüköztürk, Ş., Çakmak-Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F., “Bilimsel araştırma yöntemleri, 34. Baskı”, *Pegem*, Ankara, (2023).

80. Cadichon, J. M., Lignier, B., Cénat, J. M. and Derivois, D., “Symptoms of PTSD among adolescents and young adult survivors six years after the 2010 Haiti earthquake”, *Journal of Loss and Trauma*, 22(8), 646-659 (2017).
81. Campion, J. and Nurse, J., “A dynamic model for wellbeing”, *Australasian Psychiatry*, 15(1), 24-28 (2007).
82. Canbay, H., “Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi”, Doktora Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İzmir, (2010).
83. Cantor, N., “From thought to behavior:" Having" and" doing" in the study of personality and cognition”, *American psychologist*, 45(6), 735 (1990).
84. Carey, R. L., “Whatever you become, just be proud of it. Uncovering the ways families influence Black and Latino adolescent boys’ postsecondary future selves”, *Journal of Adolescent Research*, 37(1), 59-97 (2022).
85. Carmassi, C., Bertelloni, C. A., Gesi, C., Conversano, C., Stratta, P., Massimetti, G. and Dell’Osso, L., “New DSM-5 PTSD guilt and shame symptoms among Italian earthquake survivors: Impact on maladaptive behaviors”, *Psychiatry Research*, 251, 142-147 (2017).
86. Carmassi, C., Bertelloni, C. A., Massimetti, G., Miniati, M., Stratta, P., Rossi, A. and Dell, L., “Impact of DSM-5 PTSD and gender on impaired eating behaviors in 512 Italian earthquake survivors”, *Psychiatry Research*, 225(1-2), 64-69 (2015).
87. Carr, D., Freedman, V. A., Cornman, J. C. and Schwarz, N., “Happy marriage, happy life? Marital quality and subjective well- being in later life”, *Journal of Marriage and Family*, 76(5), 930-948 (2014).
88. Casas, F. and González- Carrasco, M., “Subjective well- being decreasing with age: New research on children over 8.” *Child development*, 90(2), 375-3 (2019).
89. Catalano, R. f., Berglund, M. I., Ryan, J. A. M., Lonczak, H. S. and Hawkins, J. D. “Positive youth development in the united States: Research findings on evaluations of positive youth development programs”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 591, 98–124 (2004).
90. Cavallo, E., Galiani, S., Noy, I. and Pantano, J., “Catastrophic natural disasters and economic growth”, *Review of Economics and Statistics*, 95(5), 1549-1561 (2013).
91. Cengiz, S. and Peker, A., “Deprem sonrası yetişkin bireylerin depresyon düzeylerinin incelenmesi”, *TRT Akademi*, 8(18), 652-668 (2023).

92. Ceylan Pehlivan, G., Yola Çetin, İ. ve Işık Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi, “Deprem sonrası görülen tepkileri anlamak ve başa çıkmak”, (2023).
93. Ceylan, A. ve Kömüşçü, A. Ü., “Meteorolojik karakterli doğal afetlerin uzun yıllar ve mevsimsel dağılımları”, *İklim Değişikliği ve Çevre Dergisi*, 1(1), 1-10 (2008).
94. Charles, S.T., Reynolds, C.A. and Gatz, M., “Age-related differences and change in positive and negative affect over 23 years”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 80, 136-151 (2001).
95. Cheng, H. and Furnham, A., “Personality, peer relations, and self-confidence as predictors of happiness and loneliness”, *Journal of Adolescence*, 25, 327-339 (2002).
96. Cloutier, R. ve Bekir, O., “Ergenlik psikolojisinde kuramlar”, *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 27(2), 875-904 (1982).
97. Cohen, S., Doyle, W.J., Turner, R.B., Alper, C.M. and Skoner, D.P., “Emotional style and susceptibility to the common cold”, *Psychosomatic Medicine*, 65, 652-657 (2003).
98. Colizzi, M., Lasalvia, A. and Ruggeri, M., “Prevention and early intervention in youth mental health: is it time for a multidisciplinary and trans-diagnostic model for care?”, *International Journal of Mental Health Systems*, 14(1), 1-14 (2020).
99. Collins, S. and Cutcliffe, J. R., “Addressing hopelessness in people with suicidal ideation: building upon the therapeutic relationship utilizing a cognitive behavioural approach”, *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 10(2), 175-185 (2003).
100. Comte-ponville, A., Delumeau, J. and Farge, A., “Mutluluğun En Güzel Tarihi”, Çeviren: Saadet Özen, 7. Baskı, *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul. (2016).
101. Costa Jr, P. T. and McCrae, R. R., “Four ways five factors are basic”, *Personality and individual differences*, 13(6), 653-665 (1992).
102. Crespo, C., Jose, P. E., Kielpikowski, M. and Pryor, J., “On solid ground: family and school connectedness promotes adolescents’ future orientation”, *Journal of Adolescence*, 36(5), 993–1002. (2013).
103. Crone, E. A. and Fuligni, A. J., “Self and others in adolescence”, *Annual review of psychology*, 71, 447-469 (2020).
104. Cutter, S. L., Burton, C. G. and Emrich, C. T., “Disaster resilience indicators for benchmarking baseline conditions”, *Journal of Homeland Security and Emergency Management*, 7, 1-22 (2010).

105. Çalışkan, S. ve Dilmaç, B., “Ergenlerin sahip olduğu gelecek beklentisi, umut ve psikolojik iyi oluş arasındaki yordayıcı ilişkiler”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 131-143(2021).
106. Çankaya, Z. C. ve Meydan B., “Ergenlik döneminde mutluluk ve umut”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(65), 207-222 (2018).
107. Çelikel, F. ve Erkorkmaz, “U. Üniversite Öğrencilerinde Depresif Belirtiler ve Umutsuzluk Düzeyleri ile İlişkili Etmenler”, *Archives of Neuropsychiatry/Noropsikiatri Arşivi*, 45(4), 122-129. (2008).
108. Çiçek, İ. ve Tanhan, F., “Lise son sınıf öğrencilerinin sınırlılık algı şemaları ile sınav kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 8(1/1), 69-85 (2018).
109. Çuhadaroğlu F., “Ergenlik döneminde psikolojik gelişim özellikleri”, *Katkı Pediatri Dergisi*, 21(6), 863-868 (2000).
110. Dacey Js. and Kenny M., “Adolescent Development”, *Brown & Benchmark Publishers, Baston*, (1994).
111. Danışman, I. G. ve Okay, D., “Afetlerin çocuk ve ergenler üzerindeki etkileri ve müdahale yaklaşımları”, *Türkiye Klinikleri Psychology-Special Topics*, 2(3), 189-197 (2017).
112. Darendeliler F., Neyzi O. ve Bundak R., “Büyüme-Gelişme ve Bozuklukları”, *Pediyatri, Neyzi O. ve Ertuğrul T. (Ed.), Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul*, (2010).
113. Darga, H., “6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinde çocukların yaşadıkları ve ebeveynlerinde tanık olduğu duygu durumları”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (68), 213-248 (2023).
114. Davey, C. G., Yücel, M. ve Allen, N. B., “The emergence of depression in adolescence: Development of the prefrontal cortex and the representation of reward”, *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 32(1), 1-19 (2008).
115. Deci, E. L. and Ryan, R. M., “Hedonia, eudaimonia, and well-being: An introduction”, *Journal of happiness studies*, 9(1), 1-11 (2008).
116. DeMaris, A. and Oates, G., “The trajectory of subjective well-being: A partial explanation of the marriage advantage”, *Journal of Family Issues*, 43(6), 1650-1668 (2022).
117. Demir Çelebi, Ç. ve Sezgin, O., “Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları ile ahlâkî olgunluk seviyeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi”, *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 99-146 (2015).

118. Demirkan, E. ve Soyluk A., “Deprem sonrası yangınlar”, *Construction Materials Engineering and Architecture*, 2, 2-8 (2023).
119. Derman, O., “Ergenlerde psikososyal gelişim”, *Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi*, 63(1), 19-21 (2008).
120. Deveci, S. E., Ulutaş Demir, N. ve Açık, Y., “Bir mesleki eğitim merkezi Öğrencilerinde umutsuzluk düzeyi ve etkileyen faktörler”, *Dicle Tıp Dergisi*, 38 (3), 312-317 (2011).
121. Diener, E. and Chan, M. Y., “Happy people live longer: Subjective well-being contributes to health and longevity”, *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 3(1), 1-43 (2011).
122. Diener, E. and Tov, W., “Well-Being on planet earth”, *Psychological Topics*, 18(2), 213-219 (2009).
123. Diener, E., “Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index”, *American Psychologist*, 55(1), 34 (2000).
124. Diener, E., Gohm, C., Suh, E. and Oishi, S., “Similarity of the relations between marital status and subjective well-being across cultures”, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31, 419-436 (2000).
125. Diener, E., Kahneman, D. and Helliwell, J., “International differences in well-being”, *Oxford University Press*. New York (2010).
126. Diener, E., Nickerson, C., Lucas, R. E. and Sandvik, E., “Dispositional affect and job outcomes”, *Social Indicators Research*, 59, 229-259 (2002).
127. Diener, E., Oishi, S. and Lucas, R. E., “Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life”, *Annual Review of Psychology*, 54(1), 403- 425 (2003).
128. Diener, E., Oishi, S. and Tay, L., “Advances in subjective well-being research”, *Nature Human Behaviour*, 2(4), 253-260 (2018).
129. Diener, E., Pressman, S. D., Hunter, J. and Delgado-Gil, D., “If, why, and when subjective well-being influences health, and future needed research”, *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 9(2), 133-167 (2017).
130. Dilmaç, B. ve Bozgeyikli, H., “Öğretmen adaylarının öznel iyi olma ve karar verme stillerinin incelenmesi”, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 171-187 (2009).
131. Dinçel, E., “Ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri ve psikolojik problemler” Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, (2006).

132. Dinçer, İ., Akın, M. K., Akın, M., Orhan, A., Ozan, O., Varol, M. B., ve Benlioğlu, T.B., “6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri”, (2023).
133. Dinçer, R. S., ve Kurtuluş, B., “Bölüm memnuniyetini ve mesleki beklentiyi etkileyen sosyo-ekonomik faktörler”, *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 22-37 (2020).
134. Duruel, M., “Afetlerde Göçmen Olmak: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği”, *Mukaddime*, 14(2), 227-255 (2023).
135. Dutt, A. K. and Radcliff, B. “Happiness, economics and politics: Towards a multi-disciplinary approach”, *Edward Elgar Publishing*, Cheltenham, (2009).
136. DüNDAR, H. Ç., “6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinin iş dünyasına etkileri”, *Çevre Şehir ve İklim Dergisi*, 2(4), 262-281 (2023).
137. Eccles, J. S. and Wigfield, A., “Motivational beliefs, values, and goals”, *Annual Review of Psychology*, 53(1), 109–132 (2002).
138. Edemen, M., Okkay, M., Tuğrul, R., Kurt, M. Ş., Bircan, O., Yoldaş, H. ve Aslan, A., “Deprem nedir? Nasıl oluşur? Türkiyede oluşmuş deprem ve etkileri nelerdir? Depremlere karşı alınabilecek tedbirler hususunda öneriler”, *International Journal Of Social Humanities Sciences Research*, 10(93), 719-734 (2023).
139. Ege, A. ve Erbay, E., “Ergenlerin gelecek beklentilerinin ekolojik yaklaşımla incelenmesi: bir karma yöntem araştırması”, *Milli Eğitim Dergisi*, 51(233), 97-125 (2022).
140. Ege, A., “Ergenlerin sorunlarının ve algıladıkları sosyal desteğin gelecek beklentilerine etkilerinin incelenmesi: Altındağ örneği”, Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi*, Ankara, (2018).
141. Ehtiyar, R. ve Üngüren, E., “Türk ve Alman öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması ve umutsuzluk düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi: turizm eğitimi alan öğrenciler üzerinde bir araştırma”, *Journal of Yaşar University*, 4(14), 2093-2127 (2009).
142. Emmons, R. A. and McCullough, M. E., “Counting blessings versus burdens: an experimental investigation of gratitude and subjective well-being in daily life”, *Journal of personality and social psychology*, 84(2), 377 (2003).
143. Erber, R., Wegner, D. M. and Theriault, N., “On being cool and collected: mood regulation in anticipation of social interaction”, *Journal of personality and social psychology*, 70(4), 757 (1996).
144. Erden, S. ve Yılmaz, S., “İmam hatip lisesi öğrencilerinin akran ilişkilerinin insanî değerler ve öznel iyi oluş düzeyleri açısından incelenmesi”, *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 387-414 (2016).

145. Erikson E., “Identity, youth and crisis”, *W.W. Norton, New York*, (1968).
146. Erkan, E. A., “Afet yönetminde risk azaltma ve Türkiye’de yaşanan sorunlar”, *DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü*, (2010).
147. Erkan, S., “The effects of earthquakes on the behavioral and emotional problems of preschoolers”, *The Social Sciences*, 4(4), 347-354 (2009).
148. Ersoy Ş., “2016 yılı doğa kaynaklı afetler yılığı dünya ve Türkiye”, *TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yayınları*, 436 (2017).
149. Ersöz, F., Ersöz, T., Kıvrak, Ö. Ve Kardeş, S., “Kuzey Anadolu fay hattı üzerinde yer alan Karabük ili ve çevresinde meydana gelen depremlerin veri madenciliğı ve istatistiksel yöntemlerle incelenmesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(47), 353-363 (2016).
150. Ertem Ü. ve Yazıcı S., “Ergenlik döneminde psiko-sosyal sorunlar ve depresyon”, *Aile ve Toplum*, 8(3), 6-12 (2006).
151. Eryılmaz, A. ve Atak, H., “Ergen öznel iyi oluşunun, öz saygı ve iyimserlik eğilimi ile ilişkisinin incelenmesi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 170-181 (2011).
152. Eryılmaz, A. ve Ercan, L., “Öznel iyi oluşun cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi”, *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(36), 139-149 (2011).
153. Eryılmaz, A. ve Mutlu, T., “Yaşam boyu gelişim yaklaşımı perspektifinden kariyer gelişimi ve ruh sağlığı”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(2), 227-249 (2017).
154. Eryılmaz, A. ve Öğülmüş, S., “Ergenlikte öznel iyi oluş ve beş faktörlü kişilik modeli”, *Evrans Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 189-203 (2010).
155. Eryılmaz, A., “Ergen öznel iyi oluş ölçeğinin geliştirilmesi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 975-989 (2009).
156. Eryılmaz, A., “Ergen Öznel İyi Oluşu ile Olumlu Gelecek Beklentisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” *Düşünen Adam: Journal of Psychiatry & Neurological Sciences*, 24(3). (2011).
157. Eryılmaz, A., “Ergenler öznel iyi oluşlarını anne ve babaları ile ilişki kurmak aracılığıyla nasıl yükseltmektedirler?”, *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 25(3), 252-257 (2012).
158. Eryılmaz, A., “Herkes için mutluluğun başucu kitabı: teoriden uygulamaya pozitif psikoloji”, *Pegem Akademi*, Ankara, 40-45 (2016).

159. Eryilmaz, A., “Başa çıkma stratejilerinin kişilik özellikleriyle ergen öznel iyi oluşu arasındaki aracı rolü”, Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara (2009).
160. Fancourt, D. and Finn, S., “What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review”, *World Health Organization. Regional Office for Europe*, (2019).
161. Felix, E., Hernández, L. A., Bravo, M., Ramirez, R., Cabiya, J. and Canino, G., “Natural disaster and risk of psychiatric disorders in Puerto Rican children”, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 39, 589-600 (2011).
162. Ferriss, A.L., “Religion and the quality of life”, *Journal of Happiness Studies*, 3, 199-215 (2002).
163. Fordyce, M. W., “A program to increase happiness: further studies”, *Journal of counseling psychology*, 30(4), 483 (1983).
164. Fordyce, M. W., “Development of a program to increase personal happiness”, *Journal of counseling psychology*, 24(6), 511 (1977).
165. Fredrickson, B. L., “The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions” *American Psychologist*, 56(3), 218 (2001).
166. Freire, T. and Ferreira, G., “Do I need to be positive to be happy? Considering the role of self-esteem, life satisfaction, and psychological distress in Portuguese adolescents’ subjective happiness”, *Psychological Reports*, 123(4), 1064-1082 (2020).
167. Friedman, H. S., Kern, M. L. and Reynolds, C. A., “Personality and health, subjective well-being, and longevity”, *Journal of personality*, 78(1), 179-216 (2010).
168. Fujita, F., Diener, E. and Sandvik, E., “Gender differences in negative affect and well-being: the case for emotional intensity”, *Journal of personality and social psychology*, 61(3), 427 (1991).
169. Fung, H. W., Liu, C., Yuan, G. F., Liu, J., Zhao, J., Chien, W. T. and Lam, S. K. K., “Association Among Negative Life Events, Sense of Security, and Depressive Symptoms in Chinese Adolescents After the 2013 Ya’an Earthquake”, *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 17, 352 (2023).
170. Galip, U., “Dünya’da meydana gelen afetlerin istatistiksel olarak analizi (1900-2022)”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 172-186 (2023).
171. Gallatin, J., “Ergenlik kuramları”, J.F. Adams (Ed) Ergenliği anlamak (Çev. Nermin Çelen) B. Onur (Ed.), *İmge Yayınevi*, Ankara, 49-80 (1995).

172. Gander Mj. and Gardiner Hw., “Çocuk ve ergen gelişimi” 8. Baskı, *İmge Kitabevi, Ankara*, (2015).
173. Gao, X., Leng, Y., Guo, Y., Yang, J., Cui, Q., Geng, B. And Zhou, Y., “Association between earthquake experience and depression 37 years after the Tangshan earthquake: a cross-sectional study”, *BMJ Open*, 9(8) (2019).
174. Garcia, D., “Two models of personality and well-being among adolescents”, *Personality and Individual Differences*, 50(8), 1208-1212 (2011).
175. Gencer, N., “Öznel iyi oluş: genel bir bakış”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2621-2638 (2018).
176. Gençtan, E., “Psikanaliz ve Sonrası”, 11. Basım, *Metis Yayıncılık, İstanbul*, (2005).
177. Giannopoulou, I., Dikaiakou, A. and Yule, W., “Cognitivebehavioural group intervention for PTSD symptoms in children following the Athens 1999 earthquake: A pilot study”, *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 11, 543–553 (2006).
178. Gilman, R. and Huebner, E. S., “Characteristics of adolescents who report very high life satisfaction”, *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 311–319 (2006).
179. Givvin, K. B., “Goal orientations of adolescents, coaches and parents: Is there a convergence of beliefs?”, *Journal of Early Adolescence*, 21(2), 228-248 (2001).
180. Goenjian, A. K., Walling, D., Steinberg, A. M., Karayan, I., Najarian, L. M. and Pynoos, R., “A prospective study of posttraumatic stress and depressive reactions among treated and untreated adolescents 5 years after a catastrophic disaster”, *American Journal of Psychiatry*, 162(12), 2302-2308 (2005).
181. Gomez, C. J. and Yoshikawa, H., “Earthquake effects: Estimating the relationship between exposure to the 2010 Chilean earthquake and preschool children’s early cognitive and executive function skills”, *Early Childhood Research Quarterly*, 38, 127-136 (2017).
182. González-Carrasco, M., Casas, F., Viñas, F., Malo, S., Gras, M. E. and Bedin, L., “What leads subjective well-being to change throughout adolescence? An exploration of potential factors”, *Child Indicators Research*, 10, 33-56 (2017).
183. Goswami, H., “Social relationships and children’s subjective well-being”, *Social Indicators Research*, 107, 575-588 (2012).
184. Göcen, G., “Kadirşinaslık ve öznel iyi oluş: Suça sürüklenen çocuklar üzerine nicel bir araştırma”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 966-990 (2016).

185. Gözükızı, C. A. ve Tezcan, S., “Cumhuriyet’in yüzüncü yılında Türkiye’de afetler: 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremi”, *Kent Akademisi*, 16(Türkiye Cumhuriyeti’nin 100. Yılı Özel Sayısı), 97-114 (2023).
186. Graham, C. and Pettinato, S., “Frustrated achievers: Winners, losers and subjective well-being in new market economies”, *Journal of Development Studies*, 38, 100-140 (2002).
187. Grob, A., “Adolescents’ subjective well-being in fourteen cultural contexts”, In *Adolescents, Cultures, and Conflicts* Routledge, *Routledge*, 21-41 (2020).
188. Güçlüer, D. E., “Milli Güvenlik Meselesi Olarak Deprem”, *Avrasya Dosyası*, 14(1), 192-205 (2023).
189. Gülbahçe, A. ve Kurt, E., “Van depremini yaşayan öğrencilerin travma sonrası stres bozukluğu düzeylerinin incelenmesi” *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(3), 957-972 (2019).
190. Gültekin, B. K., “Ruhsal bozuklukların önlenmesi: Kavramsal çerçeve ve sınıflandırma”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(4), 583-594 (2010).
191. Günay, A., Çetinceli, K. ve Özdemir, K., “Etik liderlik, işgören sessizliği ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi”, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (17. UİK Özel Sayısı), 675-686 (2018).
192. Gündoğdu, R. ve Yavuzer, Y., “Eğitim fakültesi öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ve psikolojik ihtiyaçlarının incelenmesi”, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar 27-29 Mayıs 2011*, İstanbul, 3(14), 1889-1895 (2011).
193. Güner, B., “Türkiye’deki deprem hasarlarına dönemselsel bir yaklaşım; 3 dönem 3 deprem”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 25(43), 139-152 (2020).
194. Gürbüz, F. ve Koyuncu, N. E., “Çocuklar ve deprem”, *In International Conference on Scientific and Academic Research*, 1, 379-383 (2023).
195. Harada, N., Shigemura, J., Tanichi, M., Kawaida, K., Takahashi, S. and Yasukata, F., “Mental health and psychological impacts from the 2011 Great East Japan Earthquake Disaster: A systematic 96 literatüre review”, *Disaster and Military Medicine*, 1(1), 1-2 (2015).
196. Hashmi, S., “Adolescence: An age of storm and stress”, *Review of Arts and Humanities*, 2(1), 19-33 (2013).
197. Haspolat Y. K. ve Ertuğrul S., “Her yönüyle deprem”, Cilt 2, *Orient Yayınları*, Ankara, (2023).
198. Headey, B. and Wearing, A., “Personality, life events, and subjective well-being: Toward a dynamic equilibrium model”, *Journal of Personality and Social psychology*, 57(4), 731 (1989).

199. Hefferon K. and Boniwell I., Pozitif psikoloji – kuram, araştırma ve uygulamalar, Doğan T. (Ed.), *Nobel Yayınevi*, Ankara, (2018).
200. Helliwell, J. F., Barrington-Leigh, C. P., Harris, A. and Huang, H., “International evidence on the social context of well-being”, *National Bureau of Economic Research*, 14720 (2009).
201. Henriques, G., Kleinman, K. and Asselin, C., “The nested model of well-being: A unified approach”, *Review of General Psychology*, 18(1), 7-18 (2014).
202. Herawati, T. ve Endah, N. Y., “The effect of family function and conflict on family subjective well-being with migrant husband”, *Journal of Family Sciences*, 1(2), 1-12 (2016).
203. Hobfoll, S. E., “Conservation of resources theory: Its implication for stress, health, and resilience”, *Oxford University Press*, 127, 147, (2011).
204. Hofmann, A. D. and Greydanus, D. E., “Adolescent medicine”, *Appleton and Lange, Stamford*, (1997).
205. Holzer, T. L. and Savage, J. C., “Global earthquake fatalities and population”, *Earthquake Spectra*, 29(1), 155-175 (2013).
206. Hong, C. and Efferth, T., “Systematic review on post-traumatic stress disorder among survivors of the Wenchuan earthquake”, *Trauma, Violence, & Abuse*, 17(5), 542-561 (2016).
207. Hoyt, L. T., Niu, L., Pachucki, M. C. and Chaku, N., “Timing of puberty in boys and girls: Implications for population health”, *SSM-Population Health*, 10, 100549. (2020).
208. Huebner, E. S. and Gilman, R., “Toward a focus on positive psychology in school psychology”, *School Psychology Quarterly*, 18, 99-102 (2003).
209. Hunter, J. P. and Csikszentmihalyi, M., “The positive psychology of interested adolescents”, *Journal of youth and adolescence*, 32, 27-35 (2003).
210. Hyborn, D., “Two philosophical problems in the study of happiness”, *Journal of Happiness Studies*, 1, 207–225 (2000).
211. IOM, “2023 Earthquakes Displacement Overview-Türkiye” *DTM IOM Displacement Tracking Matrix*, (2023). <https://reliefweb.int/report/turkiye/iom-2023-earthquakes-displacement-overview-turkiye-march-2023>
212. Iovu, M. B., Hărăguș, P. T. and Roth, M., “Constructing future expectations in adolescence: relation to individual characteristics and ecological assets in family and friends”, *International Journal of Adolescence and Youth*, 23(1), 1-10 (2018).

213. Islam, M. Q., “Children’s vulnerability to natural disasters: Evidence from natural experiments in Bangladesh”, *World Development Perspectives*, 19, 100228 (2020).
214. Işık M., ve Bahat, İ., “Yükseköğretim Öğrencilerinin Gelecek Beklentileri: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Örneği”, *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 17-35 (2021).
215. Işık, E. ve Bedel, A., “Ergenlerde başa çıkma stratejileri ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiler”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (34), 53-60 (2015).
216. Işık, E., Avcil., F. And Büyüksaraç, A., “6 Şubat 2023 depremleri sonrası Antakya’daki betonarme yapılarda meydana gelen yapısal hasarlar”, *International Science and Art Research*, 230-240 (2023).
217. Işık, Ö., Aydınlioğlu, H. M., Koç, S., Gündoğdu, O., Korkmaz, G. ve Ay, A., “Afet yönetimi ve afet odaklı sağlık hizmetleri”, *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 82-123 (2012).
218. İkizoğlu, M., Dölek, B. Ö. ve Çiftçi, E. G., “Çalışan çocukların sorunları ve geleceğe ilişkin beklentileri”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 21-36, (2007).
219. İlerisoy, Z. Y., Gökşen, F., Soyluk, A. ve Takva, Y., “Deprem kaynaklı ikincil afetler ve Türkiye örnekleme”, *Online Journal of Art & Design*, 10(2), 138-148, (2022).
220. İmamoğlu, E. O. ve Güler-Edwards, A., “Geleceğe ilişkin yönelimlerde benlik tipine bağlı farklılıklar”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 22(60), 115-132 (2007).
221. İrdem, İ. ve Efe, M., “Deprem, dirençli kent ve acil afet yönetimi: Türkiye örneği”, *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 4(2), 241-276 (2023).
222. İşçi, C., “Deprem nedir ve nasıl korunuruz”, *Journal of Yasar University*, 3(9), 959-983 (2008).
223. İTÜ (İstanbul Teknik Üniversitesi), “6 Şubat 2023: 04.17 Mw 7,8 Kahramanmaraş ve 13.24 Mw 7,7 Kahramanmaraş depremleri: Ön inceleme raporu”, (2023).
224. Johnson, S. R. L., Blum, R. W. and Cheng, T. L., “Future orientation: A construct with implications for adolescent health and wellbeing”, *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 26(4), 459-468 (2014).
225. Joronen, K. and Kurki, A., “Familial contribution to adolescent subjective well being”, *International Journal of Nursing Practice*, 11(3), 125-133 (2005).

226. Kadioğlu M, “Modern, bütunleşik afet yönetiminin temel ilkeleri”, Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri, Kadioğlu M. Ve Özdamar E. (Ed.), 1. Baskı, *JICA Türkiye Ofisi Yayınları*, (2008).
227. Kalyon, B., “Meslek lisesi öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik beklentileri ve beklentilerini gerçekleştirme düzeyi”, Yüksek Lisans Tezi, *Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul (2014).
228. Kandilli, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, <http://www.koeri.boun.edu.tr/new/tr/duyuru/06-%C5%9Fubat-2023-gaziantep-kahramanmara%C5%9F-ve-20-%C5%9Fubat-2023-hatay-depremleri-%C3%B6n-de%C4%9Ferlendirme> (2023).
229. Kar, N., “Psychological impact of disasters on children: review of assessment and interventions”, *World Journal of Pediatrics*, 5, 5-11 (2009).
230. Kara, İ., Tokmak, A. ve İnanoğlu, A., “6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depreminin sonuçları ve afet eğitimi üzerine bir değerlendirme”, Eğitim Bilimleri Alanında Uluslararası Araştırmalar XX, Beykal Orhun, F. (Ed.), *Eğitim Yayınevi*, İstanbul, 6-30 (2024).
231. Karabulut D. ve Bekler T., “Doğal afetlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri”, *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(2), 1–3 (2019)
232. Karakuş, U., “Depremi yaşamış ve yaşamamış öğrencilerin deprem algılarının, metafor analizi ile incelenmesi”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(29), 97-116 (2014).
233. Karan, P. P., and Suganuma, U., “Japan after 3/11: Global perspectives on the earthquake, tsunami, and Fukushima meltdown”, *University Press of Kentucky, Kentucky*, (2016).
234. Karasar, N., “Bilimsel araştırma yönetimi: kavramlar, ilkeler, teknikler, 38. Baskı”, Nobel *Akademik Yayıncılık*, Ankara, (2023).
235. Kartal, M. A., “Ortaöğretim öğrencilerinin bazı değişkenlere göre öznel iyi oluş ve iletişim beceri düzeyleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü*, Samsun, (2013).
236. Kay, M. A., “Doğal afetler”, Çocuk Resimlerinin Analizi-2, 1. Baskı, Akay, R. (Ed.), *Efe Akademi Yayınları*, İstanbul, 109-120 (2023).
237. Kaya, Z. ve Candeğer, H., “Farklı Lise Türlerine Devam Eden Öğrencilerin Öznel İyi Oluş”, *21. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, 363-372 (2019).
238. Keefer, P., Neumayer, E. and Plümper, T., “Earthquake propensity and the politics of mortality prevention”, *World Development*, 39(9), 1530-1541 (2011).

239. Kemer, G., ve Atik, K., “Kırsal ve il merkezinde yaşayan lise öğrencilerinin umut düzeylerinin aileden algılanan sosyal destek düzeyine göre karşılaştırılması”, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21, 162-168 (2005).
240. Keyifli, N., “OECD ülkelerinde doğal afetlerin bütçe açıkları üzerine etkisi: dinamik panel veri analizi”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43), 303-318 (2021).
241. Khan, M. T. I., Anwar, S., Sarkodie, S. A., Yaseen, M. R. and Nadeem, A. M., “Do natural disasters affect economic growth? The role of human capital, foreign direct investment, and infrastructure dynamics”, *Heliyon*, 9(1), e12911 (2023).
242. Kılıç S., Tektaş, N. ve Pala, T., “Devlet ve vakıf meslek yüksekokulu öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması ve umutsuzluk düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi”, *Turkish Journal of Social Research*, 18(2). (2014).
243. Kılıç, S., Tektaş, N. ve Pala, T., “Devlet ve vakıf meslek yüksekokulu öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması ve umutsuzluk düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(2), 169-186 (2014).
244. Kırbaş, Z. Ö., “Kahramanmaraş depreminden etkilenen ergenlerin iyi oluş düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi”, *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 14(1), 150-156 (2024).
245. Kiefer, R. A., “An integrative review of the concept of well-being”, *Holistic Nursing Practice*, 22(5), 244- 252 (2008).
246. Kim-Prieto, C. and Miller, L., “Intersection of religion and subjective well-being”, *Handbook of Well-being*, 1-9 (2018).
247. Kiremitçi, E. ve Coşkun, H., “Mevsimsellik ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi”, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 239-248 (2017).
248. Kirmani, M. N., Sharma, P., Anas, M. ve Sanam, R., “Hope, resilience and subjective well-being among college going adolescent girls”, *International Journal of Humanities & Social Science Studies*, 2(1), 262-270 (2015).
249. Koç, M., “Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (17), 231-238 (2004).
250. Koçak, O. ve Çepni, S., “Üniversite öğrencilerinin çalışma hayatına dair beklentilerinin değerlendirilmesi”, *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, 6(1), 241-265 (2017).

251. Kouski, C., “Impacts of Natural Disasters on Children”, *The Future of Children*, 26 (1), 73–92 (2016).
252. Köker, S., “Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi*, Ankara, (1991).
253. Kulaksızoğlu, A., “Ergenlik Psikolojisi” 6. Baskı, *Remzi Yayınevi, İstanbul*, (2004).
254. Kumbas, H., Çam, O. ve Keskin, G., “Bir grup ergenin aile işlevlerinin değerlendirilmesi”, *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 8(1), 29-39. (2009).
255. Kusevic, Z., Krstanovic, K. and Kroflin, K., “Some psychological, gastrointestinal and cardiovascular consequences of earthquakes”, *Psychiatr Danub*, 33(4), 1248-1253 (2021).
256. La Greca, A. M., Lai, B. S., Joormann, J., Auslander, B. B. And Short, M. A., “Children's risk and resilience following a natural disaster: Genetic vulnerability, posttraumatic stress, and depression”, *Journal of Affective Disorders*, 151(3), 860-867 (2013).
257. Lamu, A. N. and Olsen, J. A., “The relative importance of health, income and social relations for subjective well-being: An integrative analysis”, *Social Science & Medicine*, 152, 176-185 (2016).
258. Lim, C., “Religion and subjective well- being across religious traditions: evidence from 1.3 million americans”, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 54(4), 684-701 (2015).
259. Lindstrom Johnson, S., Pas, E. and Bradshaw, C. P., “Understanding the association between school climate and future orientation”, *Journal of Youth and Adolescence*, 45(8), 1575–1586 (2016).
260. Long, R. F., Huebner, E. S., Wedell, D. H. and Hills, K. J., “Measuring school-related subjective well-being in adolescents”, *American Journal of Orthopsychiatry*, 82(1), 50- 60 (2012).
261. Lopez, S. J., Pedrotti, J. T. and Snyder, C. R., “Positive psychology: The scientific and practical explorations of human strengths”, *Sage Publications*, London (2018).
262. Lucas, R. E. and Fujita, F., “Factors influencing the relation between extraversion and pleasant affect”, *Journal of personality and social psychology*, 79(6), 1039 (2000).
263. Lucas, R. E., Clark, A. E., Georgellis, Y. and Diener, E., “Reexamining adaptation and the set point model of happiness: Reactions to changes in marital status”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(3), 520- 539 (2003).

264. Lykken, D. and Tellegen, A., "Happiness is a stochastic phenomenon", *Psychological science*, 7(3), 186-189 (1996).
265. Lyubomirsky, S., King, L. and Diener, E. "The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success?", *Psychological Bulletin*, 131, 803-855 (2005).
266. Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M. and Schkade, D., "Pursuing happiness: The architecture of sustainable change", *Review of General Psychology*, 9, 111-131 (2005).
267. MacLeod, A. K. and Byrne, A., "Anxiety, depression, and the anticipation of future positive and negative experiences", *Journal of abnormal psychology*, 105(2), 286 (1996).
268. Mahler, A., Fine, A., Frick, P. J., Steinberg, L. and Cauffman, E., "Expecting the unexpected? Expectations for future success among adolescent first-time offenders", *Child Development*, 1-17 (2017).
269. Makas, A. ve Düşünceli, B., "Ergenlerde gelecek beklentileri ve okula uyum ilişkisi", *Yaşadıkça Eğitim*, 35(1), 221-234 (2021).
270. Marangoz, M. ve Çağrı, İ., "Doğal afetlerin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler bağlamında girişimciler açısından değerlendirilmesi", *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 24(52), 1-30 (2023).
271. Marcia Je., "Development And Validation Of Ego-Identity Status", *Journal Of Personality And Social Psychology*, 3(5), 551-8 (1966).
272. Margolin, G., Ramos, C.M. and Guran L. E. "Earthquakes and children: The role of psychologists with families and communities", *Professional Psychology: Research and Practice*, 41(1), 1-9 (2010).
273. Marquez, J. and Long, E., "A global decline in adolescents' subjective well-being: A comparative study exploring patterns of change in the life satisfaction of 15-year-old students in 46 countries", *Child Indicators Research*, 14, 1251-1292 (2021).
274. Marsay, G. A., "A hope-based future orientation intervention to arrest adversity", *South African Journal of Education*, 40(1), 1-10 (2020).
275. Masten, A. S. and Narayan, A. J., "Child development in the context of disaster, war, and terrorism: Pathways of risk and resilience", *Annual Review of Psychology*, 63, 227-257 (2012).
276. Mayers, A., "Introduction to Statistics and SPSS in Psychology", *Pearson*, London, (2013).

277. McCabe, K. and Barnett, D., "First comes work, then comes marriage: future orientation among African American young adolescents", *Family Relations*, 49, 63–70 (2000).
278. McCabe, K. and Barnett, D., "The relation between familial factors and the future orientation of urban, African American sixth graders", *Journal of Child and Family Studies*, 9(4), 491–508 (2000).
279. McCullough, G., Huebner, S. and Laughlin, J.E., "Life events, self concept, and adolescent's positive subjective well-being", *Psychology in the School*, (3), 281-290 (2002).
280. McDade, T. W., Chyu, L., Duncan, G. J., Hoyt, L. T., Doane, L. D. and Adam, E. K., "Adolescents expectations for the future predict health behaviors in early adulthood", *Social Science and Medicine*, 73, 391–398 (2011).
281. McDermott, B., Cobham, V., Berry, H., and Kim, B., "Correlates of persisting posttraumatic symptoms in children and adolescents 18 months after a cyclone disaster", *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 48(1), 80-86 (2014).
282. McKnight, C. G., Huebner, E. S. and Suldo, S., "Relationships among stressful life events, temperament, problem behavior, and global life satisfaction in adolescents", *Psychology in the Schools*, 39(6), 677-687 (2002).
283. McWhirter, E. H. and McWhirter, B. T., "Adolescent future expectations of work, education, family, and community development of a new measure", *Youth & Society*, 40(2), 182-202 (2008).
284. Meece, J. L., Askew, K. S., Agger, C. A., Hutchins, B. C. and Byun, S. Y., "Familial and economic influences on the genderrelated educational and occupational aspirations of rural adolescents", *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 4 (1), 238–257 (2014).
285. Mroczek, D. K. and Spiro, A. "Change in life satisfaction during adulthood: findings from the veterans affairs normative aging study", *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(1), 189–202 (2005).
286. Myers, D. G. and Diener, E., "Who is happy?", *Psychological science*, 6(1), 10-19 (1995).
287. Myers, D. G., "The funds, friends, and faith of happy people", *American psychologist*, 55(1), 56 (2000).
288. Nakajima, Ş., "Deprem ve sonrası psikolojisi", *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28 (2), 150-155 (2012).
289. Nakamura, J., and Csikszentmihalyi, M., "The concept of flow", *Handbook of positive psychology*, 89, 105 (2002).

290. Nakaya, N., Nakamura, T., Tsuchiya, N., Narita, A., Tsuji, I., Hozawa, A. and Tomita, H., "Prospect of Future Housing and Risk of Psychological Distress at 1 Year After An Earthquake Disaster", *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 70(4), 182-189 (2016).
291. Nakkula, M. J. and Toshalis, E., "Understanding youth: Adolescent development for educators", *Harvard Education Press*, Massachusetts, (2020).
292. Nalbant, A., "15-22 yaşları arasında bulunan ıslahevindeki, gözetim altındaki ve suç işlememiş gençlerin benlik saygısı ve yaşam doyumu düzeylerinin karşılaştırılması", Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi*, Ankara (1993).
293. Navarro, D., Montserrat, C., Malo, S., González, M., Casas, F. and Crous, G., "Subjective well-being: What do adolescents say?", *Child & Family Social Work*, 22(1), 175-184 (2017).
294. Ngamaba, K. H., Panagioti, M. and Armitage, C. J., "How strongly related are health status and subjective well-being? Systematic review and meta-analysis", *The European Journal of Public Health*, 27(5), 879-885 (2017).
295. Niazi, I. U. H. K., Rana, I. A., Arshad, H. S. H., Lodhi, R. H., Najam, F. A. and Jamshed, A., "Psychological resilience of children in a multi-hazard environment: An index-based approach", *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 83, 103397 (2022).
296. North, C. S., "Psychiatric Epidemiology of Disaster Responses in Trauma and Disaster", *Review of Psychiatry*, 22, 37-62 (2003).
297. Nurgül, B. ve Altun, F., "Ortaokul öğrencilerindeki gelecek beklentilerinin açıklanmasında okula bağlılık, okul yaşam kalitesi ve akademik başarının rolü", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1), 197-213 (2020).
298. Nurmi, J. E., "How do adolescents see their future? A review of the development of future orientation and planning", *Developmental Review*, 11, 1-59, 159-170 (1991).
299. Ocakçı, A. F. ve Üstüner Top, F., "Ergenlik dönemi özellikleri", Yetişkinliğe bir adım kala ergen sağlığı, *Göktuğ Yayıncılık*, Ankara, (2015).
300. OCHA, UN Office 104iterat Coordination of Humanitarian Affairs. Syrian Arab Republic: Earthquakes – Syria situational updates. <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syriaturkey-earthquakes-situation-report-8-april-3-2023> (2023).
301. OED, Oxford English Dictionary. (2023). <https://www.oed.com/?tl=true>
302. Ogurlu, U., "Hopelessness and future expectations among gifted middle school students", *Turkish Journal of Education*, 5(1). 4-17 (2016).

303. Oishi, S., Kimura, R., Hayashi, H., Tatsuki, S., Tamura, K., Ishii, K. and Tucker, J., “Psychological adaptation to the Great Hanshin-Awaji Earthquake of 1995: 16 years later victims still report lower levels of subjective well-being”, *Journal of Research in Personality*, 55, 84-90 (2015).
304. Oral, B. G., “Asrın felaketinin ardından afet ve yolsuzluk ilişkisi: doğal afetlerin yolsuzluk üzerine etkileri”, *Turkuaz Uluslararası Sosyo-Ekonomik Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 27-40 2023
305. Otrar, M., Ekşi, H., Dilmaç, B. ve Şirin, A., “Türkiye’de öğrenim gören Türk ve akraba topluluk öğrencilerinin stres kaynakları, başa çıkma tarzları ile ruh sağlığı arasındaki ilişki üzerine bir araştırma”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(2), 473-506 (2002).
306. Oyserman, D., Terry, K. and Bybee, D., “A possible selves intervention to enhance school involvement”, *Journal of Adolescence*, 25(3), 313-326 (2002).
307. Öndes, H., “Türkiye’de mutluluk düzeyini etkileyen faktörler: mmekansal ekonometri analizi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1039-1064 (2019).
308. Öngören, B., “Ergenlikte öznel iyi oluş ile riskli davranışlar arasındaki ilişki”, *Karya Journal of Health Science*, 1(2), 14-18, (2020).
309. Öz, F., Sağlık alanında temel kavramlar, *İmaj İç ve Dış Ticaret AŞ*, Ankara, (2004).
310. Özbay, H.M., “Ruh sağlığı ve hastalıkları kliniğine başvuran ergenlerin kendilerini algılamalarıyla başvurmayanların kendilerini algılamalarının karşılaştırılması”, Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (2000).
311. Özdemir, Y., “Ergenlerin öznel iyi oluşunun demografik değişkenler, ana-baba kontrolü ve ana-baba kabul/ilgisi açısından incelenmesi”, *Eğitim ve Bilim*, 37 (165), (2012).
312. Özel, G. ve Solmaz, A., “Türkiye’de deprem tekrarlanma zamanının tahmini ve neotektonik bölgelere göre depremselliğin Markov Zinciri ile incelenmesi”, *Çankaya University Journal of Science and Engineering*, 9(2), (2012).
313. Özmen, B., “Deprem Nedir?”, *İller ve Belediyeler Dergisi*, 897, 8-13 (2023).
314. Özşarı, A., Görücü, A., Altın, M. ve Boyalı, E., “Üniversitelerin spor bilimleri bölümü özel yetenek sınavlarına hazırlanan bireylerin gelecek beklentileri”, *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 10-22 (2018).
315. Öztürk M.O. ve Uluşahin A., “Ruh Sağlığı ve Bozuklukları”, *Nobel Tıp Kitabevleri*, Ankara, (2011).

316. Öztürk, H. K., “Araştırma modelleri ve türleri”, Eğitimde Araştırma Yöntemleri 1. Baskı, *Pegem, Ankara*, (2019).
317. Padilla-Walker, L. M., Hardy, S. A. and Christensen, K. J., “Adolescent hope as a mediator between parent-child connectedness and adolescent outcomes”, *Journal of Early Adolescence*, 31(6), 853-879 (2011).
318. Park, N., “The role of subjective well-being in positive youth development”, *The Annals of American Academy of Political and Social Science*, 591 (1): 25-39 (2004).
319. Parlaz, E. A., Tekgül, N., Karademirci, E. ve Öngel, K., “Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci”, *Turkish Family Physician*, 3(2), 10-16 (2012).
320. Piko, B. F. And Hamvai, C., “Parent, school and peer-related correlates of adolescents' life satisfaction”, *Children and Youth Services Review*, 32(10), 1479-1482 (2010).
321. Pollner, M., “Divine relations, social relations, and well-being” *Journal of health and social behavior*, 92-104 (1989).
322. Poloma, M. M. and Pendleton, B. F., “Religious domains and general well-being”, *Social Indicators Research*, 22, 255-276 (1990).
323. Quinn, P. D. and Duckworth, A. L., “Happiness and academic achievement: Evidence for reciprocal causality”, *The Annual Meeting of the American Psychological Society*, (2007).
324. Raffaelli, M. and Koller, S. H., “Future expectations of Brazilian 106 itera youth”, *Journal of Adolescence*, 28(2), 249-262 (2005).
325. Rask, K., Kurki, P.A. and Paavilainen, E., “Adolescent subjective well-being and family dynamics”, *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 17(2), 129-138 (2003).
326. Reisoglu, S. ve Yazıcı, H., “The Role of University Students' Five Factor Personality Traits, Humor Styles, and Emotional Intelligence on Their Interpretation of Subjective Well-Being”, *Journal of History Culture and Art Research*, 6(4), (2017).
327. Rejeski, W. J., Gauvin, L., Hobson, M. L. and Norris, J. L., “Effects of baseline responses, in-task feelings, and duration of activity on exercise-induced feeling states in women”, *Health Psychology*, 14(4), 350–359 (1995).
328. Rideout, E. and Montemuro, M., “Hope, morale and adaptation in patients with chronic heart failure”, *Journal of Advanced Nursing*, 11(4), 429-438 (1986).

329. Ritchie, H., Rosado, P. and Roser, M., “Natural disasters”, *Our World in Data*, (2022).
330. Roberts, R. E. and Bengtson, V. L., “Relationships with parents, self-esteem, and psychological well-being in young adulthood”, *Social Psychology Quarterly*, 56(4) 263-277 (1993).
331. Robinson, K., “The self-reported holistic mental health and wellbeing of adolescents living in a post-earthquake community”, Master’s Thesis, *University of Canterbury*, New Zealand, (2019).
332. Roemer, M. K., “Religion and subjective well-being in Japan”, *Review of Religious Research*, 411-427 (2010).
333. Rogers, M. E., Creed, P. A. and Glendon, A. I., “The role of personality in adolescent career planning and exploration: A social cognitive perspective”, *Journal of Vocational Behavior*, 73(1), 132-142 (2008).
334. Ronen, T., Hamama, L., Rosenbaum, M. and Mishely-Yarlap, A., “Subjective well-being in adolescence: The role of self-control, social support, age, gender, and familial crisis”, *Journal of Happiness Studies*, 17, 81-104 (2016).
335. Røysamb, E., Tambs, K., Reichborn-Kjennerud, T., Neale, M. C. and Harris, J. R., “Happiness and health: environmental and genetic contributions to the relationship between subjective well-being, perceived health, and somatic illness”, *Journal of personality and social psychology*, 85(6), 1136 (2003).
336. Ryan, R. M., and Deci, E. L., “On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being”, *Annual review of psychology*, 52(1), 141-166 (2001).
337. Ryff, C. D. and Keyes, C. L. M., “The structure of psychological well-being revisited”, *Journal of personality and social psychology*, 69(4), 719 (1995).
338. Ryff, C. D. and Singer, B. H., “Know thyself and become what you are: A eudaimonic approach to psychological well-being”, *Journal of happiness studies*, 9, 13-39 (2008).
339. Ryff, C. D., “Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being”, *Journal of personality and social psychology*, 57(6), 1069 (1989).
340. Sadeghloo, T. and Mikhak, H., “Analyzing the impacts and experiences of children in disaster”, *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 76, 103000 (2022).
341. Saföz Güven, İ. G., “Fen ve genel lise öğrencilerinin cinsiyet ve sosyometrik statülerine göre öznel iyi oluş düzeyleri, genel sağlık örüntüleri ve psikolojik belirti türleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Çukurova Üniversitesi*, Adana, (2008).

342. Sağıroğlu, A. Z., Ünsal, R. ve Özensi, F., “Deprem sonrası göç ve insan hareketlilikleri: durum değerlendirme raporu”, *AYBÜ-GPM Rapor Serisi-15*, (2023).
343. Salmela-Aro, K. and Tuominen-Soini, H., “Adolescents’ life satisfaction during the transition to post-comprehensive education: Antecedents and consequences”, *Journal of Happiness Studies*, 11, 683-701 (2010).
344. Salmon, P., “Effects of Physical Exercise on Anxiety, Depression, and Sensitivity to Stress: A Unifying Theory”, *Clinical Psychology Review*, 21, 33-61 (2001).
345. San Antonio, D., “Narratives of possibility and constraint in the work lives of disadvantaged rural emerging adults”, *Presentation at the International Conference of Applied Psychology*, Montreal, QC, (2018).
346. Santos-Reyes, J. and Gouzeva, T., “Adolescents’ Responses to the 2017 Puebla Earthquake in Mexico City”, *Journal of Disaster Research*, 18(7), 771-782 (2023).
347. Santrock, J.W., “Ergenlik”, 14. Basımdan çeviri, D.M. Siyez (Çev. Ed)., *Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık*, Ankara, (2014).
348. Sarman, A., “Elazığ ili Karakoçan ilçesinde yaşanan yıkıcı deprem sonrasında, depremi yaşayan İlköğretim çağı çocuklarda kaygı düzeyi, depresyon belirtileri ve etkileyen faktörler”, *Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Elazığ (2012).
349. Savcı, H., “Ergenlerin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile gelecek beklentileri arasındaki ilişkinin incelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, *Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Erzurum. (2016).
350. Schmid, K. L. and Lopez, S. J., “Positive pathways to adulthood: The role of hope in adolescents’ constructions of their futures”, *Advances in Child Development and Behavior*, 41, 69-88 (2011).
351. Schmid, K. L., Phelps, E. and Lerner, R. M., “Constructing positive futures: Modeling the relationship between adolescents’ hopeful future expectations and intentional self regulation in predicting positive youth development” *Journal of Adolescence*, 34(6), 1127– 1135 (2011).
352. Schmidt, C. J., Pierce, J. and Stoddard, S. A., “The mediating effect of future expectations on the relationship between neighborhood context and adolescent bullying perpetration”, *Journal of Community Psychology*, 44, 232–248 (2016).

353. Schwarz, N. and Clore, G. L., "Mood, misattribution, and judgments of well-being: Informative and directive functions of affective states", *Journal of personality and social psychology*, 45(3), 513 (1983).
354. Schweizer, S., Gotlib, I. H. and Blakemore, S. J., "The role of affective control in emotion regulation during adolescence", *Emotion*, 20(1), 80 (2020).
355. Seddighi, H. and Salmani, I., "Gender differences in children mental health disorders after earthquakes in Iran: A systematic review", *Journal of Community Health Research*, 8(1), 54–64 (2019).
356. Seginer, R. and Shoyer, S., "How mothers affect adolescents' future orientation: A two-source analysis", *Japanese Psychological Research*, 54(3), 310-320 (2012).
357. Seginer, R., "Adolescent future orientation: An integrated cultural and ecological perspective", *Online Readings in Psychology and Culture*, 6(1), 2307-0919 (2003).
358. Seginer, R., "Future orientation in times of threat and challenge: How resilient adolescents construct their future", *International Journal of Behavioral Medicine*, 32(4), 272–282 (2008).
359. Selçuk, E. ve Erem, "M. Deprem öncesi hazırlık ve deprem anında yapılması gerekenler", *TOTBİD Dergisi*, 21, 249-252, (2022).
360. Senemoğlu, N., "Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya", 28. Baskı, *Anı Yayınevi*, Ankara, (2020).
361. Shaheen, M. A., "Earthquake effects on educational institutions and libraries of Azad Kashmir: An appraisal", *Library Review*, 57(6), 449-456 (2008).
362. Shaw, J. A., Espinel, Z. and Shultz, J. M., "Care of children exposed to the traumatic effects of disaster" *American Psychiatric Publishing*. London, (2012).
363. Shaw, J. A., Espinel, Z. and Shultz, J. M., "Children: Stress, trauma and disaster", *Florida: Disaster Life Support Publishing*, 141 (2007).
364. Shi, X., Yu, N. X., Zhou, Y., Geng, F. and Fan, F., "Depressive symptoms and associated psychosocial factors among adolescent survivors 30 months after 2008 Wenchuan earthquake: a follow-up study", *Frontiers in Psychology*, 7, 467 (2016).
365. Singh, Z., "Disasters: Implications, mitigation, and preparedness", *Indian Journal of Public Health*, 64(1), 1-3 (2020).
366. Sipsma, H. L., Ickovics, J. R., Lin, H. and Kershaw, T. S., "Future expectations among adolescents: A latent class analysis", *American Journal of Community Psychology*, 50(1-2), 169-181 (2012).

367. Snyder CR., “Genesis: The Birth And Growth Of Hope: In Snyder CR (editor). Handbook of Hope: Theory, Measures, And Applications”, *Academic Press, London*, 25-38, (2000).
368. Snyder, C. R. and López, S. J., “Positive Psychology. The Scientific ad Practical Explorations of Human Strengths”, *Oxford University Press*, New York, (2007).
369. Snyder, C. R., “The past and possible futures of hope”, *Journal of Social and Clinical Psychology*, 19(1), 11–28 (2000).
370. Snyder, C. R., “Target Article: Hope theory: rainbows in the mind”, *Psychological Inquiry*, 13(4), 249-275 (2002).
371. Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T. and Harney, P. “The will and the ways: Development and validation of an individual differences measure of hope”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 570-585 (1991).
372. Sönmez, M. B., “Depremin psikolojik etkileri, psikolojik destek ve korkuyla baş etme”, *TOTBİD Dergisi*, 21(3), 337-343 (2022).
373. Spear, L. P., “The adolescent brain and age-related behavioral manifestations”, *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 24(4), 417-463 (2000).
374. Spisma, H. I., Ickovics, J. R., Lin, H. and Kershaw, T. S., “The impact of future expectations on adolescent sexual risk behavior”, *Journal of Youth and Adolescence*, 44, 170–183 (2015).
375. Squires, K., Hookway, E. and Márquez-Grant, N., “Don’t forget the children! A review of the consequences of natural disasters and epidemics on childhood health and mortality in the past”, *Childhood in the Past*, 16(1), 57-78 (2023).
376. Srividhya, K., Mohan, A., Tholkapiyan, M., and Arunraj, A., “Earth quake disaster mitigation (EQDM) through engineering design”, *Materials Today: Proceedings*, 22, 1074-1077 (2020).
377. SSB, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, “2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu”, (2023). <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>
378. Staats, S. R. and Stassen, M. A. “Hope: An affective cognition”, *Social Indicators Research*, 17, 235-242 (1985).
379. Steinberg, L., “Cognitive and affective development in adolescence”, *Trends in Cognitive Sciences*, 9, 69- 74 (2005).

380. Stoddard, S. A., Zimmerman, M. A. and Bauermeister, J. A., “Thinking about the future as a way to succeed in the present: A longitudinal study of future orientation and violent behaviors among African American youth”, *American Journal of Community Psychology*, 48, 238–246 (2011).
381. Stoney, G., “Toplumda intihar hakkında en sık sorulan sorular”, (çev. F. Balkaya) *Türk Psikoloji Bülteni*, 5, 74-78 (1996).
382. Stroebe, K., Kanis, B., Richardson, J., Oldersma, F., Broer, J., Greven, F. And Postmes, T., “Chronic disaster impact: the long-term psychological and physical health consequences of housing damage due to induced earthquakes”, *BMJ Open*, 11(5), e040710 (2021).
383. Subedi, S., Hetényi, G. and Shackleton, R., “Impact of an educational program on earthquake awareness and preparedness in Nepal”, *Geoscience Communication*, 3(2), 279-290 (2020).
384. Suh, E., Diener, E. and Fujita, F., “Events and subjective well-being: only recent events matter”, *Journal of personality and social psychology*, 70(5), 1091 (1996).
385. Suldo, S. M., McMahan, M.M., Chappel, A. M. and Loker, T., “Relationships between perceived school climate and adolescent mental health across genders”, *School Mental Health*, 4, 69-80 (2012).
386. Suldo, S.M. and Huebner, E. S., “Is extremely high life satisfaction during adolescence advantageous?”, *Social Indicators Research*, 78, 179–203 (2006).
387. Suldo, S.M., Thalji-Raitano, A., Hasemeyer, M., Gelley, C. D. and Hoy, B., “Understanding middle school students life satisfaction: does school climate matter?”, *Applied Research Quality Life*, 8, 169-182 (2013).
388. Sulimani-Aidan, Y., and Benbenishty, R., “Future expectations of adolescents in residential care in Israel”, *Children and Youth Services Review*, 33(7), 1134-1141 (2011).
389. Sun, R. C. F. and Shek, D. T. L., “Beliefs in the future as a positive youth development construct: A conceptual review”, *The Scientific World Journal*, 2012(4), 527038 (2012).
390. Sürücü, A. ve Mutlu, D., “Bireyin yaşamında umut”, Eğitimden Psikolojik Yansımalar, N. Sargın, S. Avşaroğlu, A. Ünal (Ed.), *Çizgi Kitabevi*, Konya, 115-124 (2016).
391. Şahin, C., “Eğitim Fakültesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Umutsuzluk Düzeyleri”, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 271-286 (2009).

392. Şahin, Ş. ve Özçelik, Ç.Ç., “Ergenlik dönemi ve sosyalleşme”, *Cumhuriyet Hemsirelik Dergisi*, 5, 42-49 (2016).
393. Şanlı, T. ve Saraçlı, S., “Üniversite öğrencilerinin gelecek beklentileri üzerinde etkili olan faktörlerin analizi”, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(11), 25-36 (2015).
394. Şengel, Ü., Çevrimkaya, M. ve Zengin, B. “The effect of 112 literature 1121 expectations of tour guiding students on their 112 literature 1121 motivation”, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 29, 100293 (2021).
395. Şenol, A. F., “Kahramanmaraş depremleri (6 Şubat 2023) sonrası Hatay ilindeki yapıların hasar durumlarının değerlendirilmesi”, *In International Conference on Engineering, Natural and Social Sciences*, 1, 75-80 (2023).
396. Şenol, C., “Türkiye’de meydana gelen büyük depremlerin yerleşme ve demografik yapı üzerindeki etkileri (1927-2020)”, *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, (4), 620-644 (2020).
397. Şimşek, H., “Güneydoğu anadolu bölgesindeki lise öğrencilerinin gelecek beklentileri ve gelecek beklentilerini etkileyen faktörler”, *Journal of Theoretical Educational Science/Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5(1), 90-109 (2012).
398. Şimşek, H., Ünal, M., Erbay Mermer, Ş. ve Özaslan, D., “Lise öğrencilerinde gelecek beklentisi ve özgüven ilişkisi”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(Özel Sayı), 387-409 (2022).
399. Şirin, A. ve Ulaş, E., “Ortaokul öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile karakter eğitimi uygulamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 30(12), 279-307 (2015).
400. Tanaka, E., Tsutsumi, A., Kawakami, N., Kameoka, S., Kato, H. and You, Y., “Long-term psychological consequences among adolescent survivors of the Wenchuan earthquake in China: a cross-sectional survey six years after the disaster”, *Journal of Affective Disorders*, 204, 255-261 (2016).
401. Tang, W., Lu, Y., Yang, Y. and Xu, J., “An epidemiologic study of self-reported sleep problems in a large sample of adolescent earthquake survivors: the effects of age, gender, exposure, and psychopathology”, *Journal of Psychosomatic Research*, 113, 22-29 (2018).
402. Tanhan, F. ve Kardaş, F., “Van depremini yaşayan ortaöğretim öğrencilerinin travmadan etkilenme ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi”, *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 102-115 (2014).
403. Tatar, M., “Öğretmen beklentisi”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), (2005).

404. Tathlıoğlu, K., “Üniversite öğrencilerinin kardeş sayıları ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi”, *Electronic Turkish Studies*, 7(4), (2012).
405. Taylor, D., “Wellbeing and welfare: A psychosocial analysis of being well and doing well enough”, *Journal of Social Policy*, 40(4), 777-794 (2011).
406. TDK, *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. (2023). <http://www.tdk.gov.tr>
407. Terzi, ř., “Öznel iyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli”, Doktora Tezi, *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, (2005).
408. Thomaes, S., Sedikides, C., Van den Bos, N., Hutteman, R., and Reijntjes, A., “Happy to be “me?” authenticity, psychological need satisfaction, and subjective well-being in adolescence”, *Child Development*, 88(4), 1045-1056 (2017).
409. Thompson, R. and Zuroff, D. C., “My future self and me: Depressive styles and future expectations”, *Personality and Individual Differences*, 48(2), 190-195 (2010).
410. Tian, Y., Wong, T. K., Li, J. and Jiang, X., “Posttraumatic stress disorder and its risk factors among adolescent survivors three years after an 8.0 magnitude earthquake in China”, *BMC Public Health*, 14(1), 1-7 (2014).
411. Tickamyer, A. R. and Henderson, D. A., “New Roles for the New Century?”, *Challenges for Rural America in the Twenty-First Century*, 109 (2015).
412. Tkach, C. and Lyubomirsky, S., “How do people pursue happiness?: Relating personality, happiness-increasing strategies, and well-being”, *Journal of happiness studies*, 7, 183-225 (2006).
413. Tonga, Z. ve Halisdemir, D., “Ergen öznel iyi oluşu ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi”, *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 4(12), 1214-1221 (2017).
414. Topaktaş, B., “Adölsanlarda algılanan sosyal desteğin gelecek beklentisi ve ruhsal belirti düzeyleri ile ilişkisi”, Doktora Tezi, *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi*, Samsun, (2015).
415. Topsümer, F. ve Sağlam, M., “Dijital oyunlar ve öznel iyi oluş ilişkisi: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi örneği”, *Humanities Sciences*, 14(2), 31-50 (2019).
416. Tosun, T., “Ergenlerde psikolojik iyi oluşun algılanan sosyal destek ve bazı değişkenler açısından incelenmesi”, *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 5(4), 123-142 (2021).

417. Tosun, Ü. ve Güntaş, S., “Üniversite öğrencilerinin kariyer beklentileri ile empati eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: KKTC örneği”, *European Journal Of Managerial Research (EUJMR)*, 2(2), 23-38 (2018).
418. Trempala, J. and Malmberg, L. E., “Adolescents’ future orientation. Theory and Research”, *Peter Lang*, New York, 123 - 134 (2002).
419. Trzcinski, E. and Holst, E., “Subjective well-being among young people in transition to adulthood”, *Social Indicators Research*, 87, 83-109 (2008).
420. Tuncer, M., “Ergen gelecek beklentileri ölçeğinin Türkçeye uyarlanması”, *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(3), 1265-1275 (2011).
421. Tuncer, M., “Yükseköğretim gençliğinin gelecek beklentileri üzerine bir araştırma”, *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(2), 933-946 (2011).
422. Tuzgöl-Dost, M., “Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 132-143 (2007).
423. Tümkaya, S., Çelik, M. ve Aybek, B., “Lise öğrencilerinde boyun eğici davranışlar, otomatik düşünceler, umutsuzluk ve yaşam doyumunun incelenmesi”, *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, 20(2), 77-93 (2011).
424. Türkon, H., “Ergenlerde (14-18) bağlanma stilleri ile gelecek beklentisi ve öz-denetim arasındaki ilişkinin incelenmesi: Kayseri örneği”, Yüksek Lisans Tezi, *Çağ Üniversitesi*, Mersin, (2019).
425. Tümnüklü, A. ve Şahin, İ., “13-14 yaş grubu öğrencilerin çatışma çözme stratejilerinin incelenmesi”, *Türk Psikoloji Yazıları*, 7(13), 45-61 (2004).
426. Uluçay, T., Özpolat, A. R., İşgör, İ. Y. Ve Taşkesen, O., “Lise öğrencilerinin gelecek beklentileri üzerine bir araştırma”, *NWSA-Education Sciences*, 1C0616, 9(2), 234-247 (2014).
427. Usta, G., “Dünyada meydana gelen afetlerin istatistiksel olarak analizi (1900-2022)”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (1), 172-186 (2023).
428. Uysal, İ. ve Kılıç, A., “Normal dağılım ikilemi”, *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 12 (1), 220-248. (2022).
429. Uzunçibuk, L., “Doğal afetlerin kentsel ve bölgesel planlamada yeri”, *Jeodezi ve Jeoinformasyon Dergisi*, 101, 18-27 (2009).

430. Üstündağ, A., “Ergenliğin tanımı, sınıflandırılması ve önemi”, Gelişimsel açıdan ergenlik, Üstündağ, A., (Ed.), *Eğiten Kitap Matbaacılık*, Ankara, 6-10 (2021).
431. Vapur, İ., Kara, İ. F. ve Akın, E., “2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremlerinin Antakya ve Samandağ ilçelerindeki yapısal etkileri ve çözüm önerileri”, *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 12(4), 1 (2023).
432. Vickerman, K. A. and Margolin, G., “Posttraumatic stress in children and adolescents exposed to family violence: II. Treatment”, *Professional Psychology: Research and Practice*, 38(6), 620 (2007).
433. Wadsworth, T., “Marriage and subjective well-being: How and why context matters”, *Social Indicators Research*, 126, 1025-1048 (2016).
434. Wang, S., Shi, X., Chen, X., Zhu, Y., Chen, H. and Fan, F., “Earthquake exposure and PTSD symptoms among disaster-exposed adolescents: A moderated mediation model of sleep problems and resilience”, *Frontiers in Psychiatry*, 12, 577328 (2021).
435. Wang, X., Gao, L., Zhang, H., Zhao, C., Shen, Y. and Shinfuku, N., “Post-earthquake quality of life and psychological well-being: Longitudinal evaluation in a rural community sample in northern China”, *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 54(4), 427-433 (2000).
436. Wang, Y., Xu, J. and Lu, Y., “Associations among trauma exposure, post-traumatic stress disorder, and depression symptoms in adolescent survivors of the 2013 Lushan earthquake”, *Journal of Affective Disorders*, 264, 407-413 (2020).
437. WDR (World Disaster Report), “Public Awareness And Public Education For Disaster Risk Reduction. International Federation Of Red Cross And Red Crescent Societies”, <https://reliefweb.int/report/world/2021-global-natural-disaster-assessment-report> (2021).
438. Wen, J., Shi, Y. K., Li, Y. P., Yuan, P. and Wang, F., “Quality of life, physical diseases, and psychological impairment among survivors 3 years after Wenchuan earthquake: a population based survey”, *Journal Plos One*, 7(8), 1-7 (2012).
439. Wigfield, A. and Cambria, J., “Students’ achievement values, goal orientations, and interest: Definitions, development, and relations to achievement outcomes”, *Developmental Review*, 30(1), 1-35 (2010).
440. Wilson, W. “Correlates of Avowed Happiness” *Psychological Bulletin*, 67, 294-306 (1967).
441. Wood, C. L., Lane, L. C. and Cheetham, T., “Puberty: normal physiology (brief overview)”, *Best Practice & Research Clinical Endocrinology & Metabolism*, 33(3), 101265 (2019).

442. Xu, J. and Song, X., “Posttraumatic stress disorder among survivors of the Wenchuan earthquake 1 year after: prevalence and risk factors”, *Comprehensive Psychiatry*, 52(4), 431-437 (2011).
443. Yang, Y., Li, P., Fu, X. and Kou, Y., “Orientations to happiness and subjective well-being in Chinese adolescents: The roles of prosocial behavior and internet addictive behavior”, *Journal of Happiness Studies*, 18, 1747-1762 (2017).
444. Yavuz Ç., “Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinde öznel iyi olma hali, psikiyatrik belirtiler ve bazı kişilik özellikleri: Karşılaştırmalı bir çalışma”, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi*, İstanbul, (2006).
445. Yavuzer, H., “Ergenlik Dönemi”, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, (2013).
446. Yerli, G. D., “Sosyal Bilimler Alanında Afet Konulu Lisansüstü Çalışmaların Bibliyometrik ve Tematik Analizi”, *Afet ve Risk Dergisi*, 6(3), 961-976 (2023).
447. Yeşil, Y., Deprem ve dezavantajlı gruplar, “Deprem ve dezavantajlı gruplar” *Eğitim Yayınevi*, İstanbul, 17-29 (2024).
448. Yeşiltaş, M. D. ve Türk, M., “İş akış kuramı ve beş faktör kişilik modeli”, *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 117-128 (2017).
449. Yetim, Ü., Toplumdan bireye mutluluk resimleri, *Bağlam Yayınları*, İstanbul, (2001).
450. Yılmaz, A., “Türkiye’de afetlerde karşılaşılan sorunlar”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 61-81 (2012).
451. Yolcu, M. ve Bekler, T., “Deprem Kültürü ve Farkındalık Çalışmaları: Şili ve Elazığ Depremlerinin Karşılaştırılması” *Lapseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 71-82 (2020).
452. Yorulmaz, A. ve Eryılmaz, A., “Ergen öznel iyi oluşunun özsayı ve iyimserlik eğilimi ile ilişkisinin incelenmesi”, *Ulusal 14. Psikoloji Kongresi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, (2006).
453. Yorulmaz, D. S. ve Karadeniz, H., “Afetlerin mental sağlığa etkileri” *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 7(2), 392-398 (2021).
454. Yüksel, Ş., “Antakya'nın Deprem Öyküsü”, *Modular Journal*, 6(2), 102-106 (2023).
455. Zeira, A. and Dekel, R., “The self-image of adolescents and its relationship to their perceptions of the future”, *International social work*, 48(2), 177-191 (2005).

456. Zhou, D., “The role of family in children with PTSD after natural disasters”, *Journal of Biosciences and Medicines*, 6(12), 111 (2018).
457. Zidan, D., Lala, M., Jbili, R., Najaty, G. and Zidan, N., “Negative effects of Syria’s earthquake 2023 in Aleppo city”, *Research Square*, (2024).

EK AÇIKLAMALAR A.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

ANKET FORMU

Sevgili Öğrenciler,

Bu çalışma, siz gençlerin iyilik haliyle gelecek beklentilerini incelemek amacıyla Çocuk Gelişimi ve Eğitimi alanında yüksek lisans tezinde kullanılmak amacıyla yapılmaktadır. Sizden istenen aşağıda verilen formları size en uygun şekilde doldurmanızdır. Sizden kimliğinizi belirten hiçbir bilgi istenmemektedir ve verdiğiniz bilgiler yalnızca akademik amaçlı kullanılacaktır. Desteğiniz için teşekkür ederim.

Çocuk Gelişimci Mehmet Geyik
Danışmanlar: Prof. Dr. Arzu Özyürek
Prof. Dr. Adem SAĞIR

1. Cinsiyetiniz: 1.( ) Kız 2.( ) Erkek

2. Bitirdiğiniz yaş (yazınız): .....

3. Yaşadığınız şehir : .....

4. Yaşadığınız yer: 1.( ) Köy 2.( ) Kasaba 3.( ) İlçe 4.( ) İl Merkezi

5. Siz dahil kardeş sayınız (yazınız): ....

6. Annenizin yaşı (yazınız): ...

7. Babanızın yaşı (yazınız): ...

8. Annenizin öğrenim durumu (son bitirdiği okul düzeyi)

- 1.( ) İlkokul 2.( ) Ortaokul 3.( ) Lise
4.( ) Ön lisans (iki-üç yıllık yüksekokul)
5.( ) Lisans 6.( ) Lisans üstü (yüksek lisans/doktora)

9. Babanızın öğrenim durumu (son bitirdiği okul düzeyi)

- 1.( ) İlkokul 2.( ) Ortaokul 3.( ) Lise
4.( ) Ön lisans (iki-üç yıllık yüksekokul)
5.( ) Lisans 6.( ) Lisans üstü (yüksek lisans/doktora)

10. Aile yapınız:

- 1.( ) Anne-baba-çocukların birlikte olduğu çekirdek aile
2.( ) Anne ya da baba ve çocuktan oluşan tek ebeveynli aile
3.( ) Anne-baba-çocuklar ve diğer akrabaların yer aldığı geniş aile

EK AÇIKLAMALAR B.
ERGEN ÖZNEL İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ
(ÖRNEK MADDELER)

Öznel İyi Oluş

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Ailem beni sever				
2	Ailem beni destekler				
3	Ailem bana saygı duyar				
4	Ailem sağlıklı				
5	İnsanlara karşı sabırlıyım				
6	İnsanlara karşı hoşgörülüyüm				

EK AÇIKLAMALAR C.

**ERGEN GELECEK BEKLENTİLERİ ÖLÇEĞİ
(ÖRNEK MADDELER)**

Gelecek Beklentileri

Yetişkin Olduğumda	1:kesinlikle inanmıyorum	2	3	4	5	6	7:kesinlikle inanıyorum
Faktör 1: İş ve Eğitim							
1. Hayatımla ilgili başarmak istediğim şeyleri başarmış olacağım							
2. İstedğim şeyleri satın alabileceğim							
3. İyi bir iş bulacağım							
4. Hedeflediğim eğitim düzeyine ulaşacağım							
5. Hoşlanacağım bir iş bulacağım							

EK AÇIKLAMALAR D.

ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU
KARARLARI

TOPLANTI TARİHİ :26.09.2023

TOPLANTI NO : 2023/06

Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu toplanmış ve aşağıdaki kararı almıştır

Madde 10:

21.09.2023 tarihli Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK 'in Etik Kurul form ve ekleri görüldü.

Karabük Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK' in danışmanlığında yürütülen

“Depremzede Olan ve Olmayan Ergenlerin Öznel İyi Oluşları ile Gelecek Beklentileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Hatay İli Örneği” konulu çalışma kapsamında uygulanmak üzere ekte sunulan çalışmasının etik kurallara uygunluğu oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

EK AÇIKLAMALAR E.

BAKANLIK İZİNİ

Karabük Üniversitesi Evrak Tarih ve Sayısı: 12.12.2023-300807

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

Sayı : E-49614598-605.01-91797524
Konu : Araştırma Uygulama İzni

11.12.2023

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 sayılı yazısı (Genelge No: 2020/2).
b) Karabük Üniversitesi Rektörlüğünün 28.11.2023 tarihli ve E-27105693-300-295975 sayılı yazısı.

Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mehmet GEYİK'in "Depremzede Olan ve Olmayan Ergenlerin Öznel İyi Oluşları ile Gelecek Beklentileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Hatay İli Örneği" konulu çalışmasına veri sağlamak amacıyla anket çalışması yapma izin talebine ilişkin İlgi (b) yazı ve ekleri incelenmiştir.

Bakanlığımıza bağlı resmi/özel okul ve kurumlarda öğrencilerin katılımıyla yapılması planlanan uygulamanın denetimi il/ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre; onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılan veri toplama araçlarının uygulanmasına İlgi (a) Genelge doğrultusunda izin verilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Ercan TÜRK
Bakan a.
Strateji Geliştirme Başkanı

Ek:
1-Onaylı Veri Toplama Araçları (4 Sayfa)
2-Okul Listesi (1 Sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
Ankara ve Hatay Valiliğine
(İl Millî Eğitim Müdürlüğü)

Bilgi:
Karabük Üniversitesi Rektörlüğüne

Adres : Atatürk Bulvarı No:98
06648 Kızılay/ANKARA
Telefon No :
E-Posta: sgb_arastirmaizinleri@meb.gov.tr
Kep Adresi :

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-cbys>

Bilgi için: Fatma TABALU

Unvan : Şube Müdürü

İnternet Adresi: www.sgb.gov.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden b7dd-2d21-379f-8860-fe97 kodu ile teyit edilebilir.

EK AÇIKLAMALAR F.

ÖLÇEK İZİNLERİ

Ölçek İzin Talebi > Gelen Kutusu x

Mehmet Geyik
Alıcı: mtuncer

18 May 2023 Per 13:43 ☆ 🌙 ↶ ⋮

Sayın Hocam,

Öncelikle Merhaba, ben Karabük Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Mehmet GEYİK. Prof. Dr. Arzu Özyürek danışmanlığında yapacağım tez çalışması için geliştirmiş olduğumuz "Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği" ni kullanmak için izninizi istiyorum. Ölçeğinizi kullanabilir miyim? İzniniz olursa ölçekle ilgili bilgileri paylaşabilir misiniz? Ayrıca ölçeğiniz ile 10 - 14 yaş ortaokul öğrencileri ile çalışılabilir mi?

Desteğiniz için teşekkür ederim.

Saygılarımla.

MURAT TUNCER
Alıcı: ben

26 May 2023 Cum 14:44 ☆ 🌙 ↶ ⋮

Merhabalar
Talep etmiş olduğunuz ölçek ekte. Çalışmanızda kullanabilirsiniz. Kolaylıklar dilerim.
Prof. Dr. Murat Tuncer

Mehmet Geyik 18 May 2023 Per, 13:43 tarihinde şunu yazdı:
...

Prof. Dr. Murat TUNCER
Firat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
Prof. Dr. Murat TUNCER
Firat University Education Faculty, Department of Educational Sciences

Ölçek İzin Talebi > Gelen Kutusu x

Mehmet Geyik
Alıcı: eral76

13 May 2023 Cmt 15:37 ☆ 🌙 ↶ ⋮

Sayın Hocam,

Öncelikle Merhaba, ben Karabük Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Mehmet GEYİK. Prof. Dr. Arzu Özyürek danışmanlığında yapacağım tez çalışması için geliştirmiş olduğumuz "Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği" ni kullanmak için izninizi istiyorum. Ölçeğinizi kullanabilir miyim? İzniniz olursa ölçekle ilgili bilgileri paylaşabilir misiniz? Ayrıca ölçeğinizin 14 - 18 yaş lise öğrencileri dışında 10 - 14 yaş ortaokul öğrencileri ile çalışılabilir mi?

Desteğiniz için teşekkür ederim.

Saygılarımla.

Ali Eryılmaz
Alıcı: ben

13 May 2023 Cmt 17:42 ☆ 🌙 ↶ ⋮

Merhaba,
O yaş grubu için de ölçek kullanılıyor pek çok çalışma var, kolay gelsin.

Prof. Dr. Ali ERYILMAZ
Yıldız Teknik Üniversitesi
Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ABD

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet GEYİK, ilköğretim, ortaöğretim ve lise eğitimini Hatay'da, lisans eğitimini Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde Çocuk Gelişimi alanında tamamladı. Hala Karabük Üniversite'sinde Çocuk Gelişimi alanında yüksek lisans eğitimine devam ediyor.